

MASTEROPPGAVE

Emnekode:
PE323L

Navn: Hanne Kristin Færgestad
Kandidatnr.: 6

Natur og friluftsliv i logopedisk praksis

En kartleggingsstudie av utbredelse og begrunnelser

Dato: 15.05.2019

Totalt antall sider: 99

Natur og friluftsliv i logopedisk praksis

En kartleggingsstudie av utbredelse og begrunnelser

Sammendrag

Temaet for denne studien er bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis. Formålet har vært å kartlegge hvorvidt logopeder benytter natur og friluftsliv i sitt arbeid, og gi et innblikk i logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis. Studien er deskriptiv og eksplorerende, kvantitativ og kvalitativ i tilnærming, og bygger på en spørreskjemaundersøkelse hvor kvantitative og kvalitative data er innhentet fra medlemmer av Norsk Logopedlag. Respons fra 187 yrkesaktive logopeder utgjør datamaterialet som er grunnlag for studiens funn. Kvantitativt datamateriale er bearbeidet og analysert ved hjelp av statistiske analysemetoder, mens det er tatt i bruk en induktiv STC-inspirert (systematisk tekstkondensering) analysemetode for analyse av kvalitative data.

Blant 187 deltakende logopeder, oppgir 45 (24 %) at de benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sin logopediske praksis, enten på eget initiativ eller som del av samarbeid hvor natur/friluftsliv inngår. Blant disse er det stor variasjon i hvor hyppig natur/friluftsliv anvendes, men 25 av 45 oppgir bruk av natur/friluftsliv 3-5 ganger i halvåret eller mer, hvor 5 av disse oppgir at de benytter natur/friluftsliv i sin praksis flere ganger i uka. Brukeres vanske/utfordring ser ut til å være av mer avgjørende betydning for logopeders valg av en tilnærming til logopedisk arbeid som benytter natur/friluftsliv, enn brukeres alder. Ervervede språkvansker, afasi, peker seg ut som det vanskeområdet natur/friluftsliv oppgis benyttet mest opp mot.

Deltakende logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv er i denne studien inndelt i to hovedperspektiver, *naturen som ramme* og *naturen som arena*. Bruk av naturen som ramme gir naturen en kontekstuell rolle for logopedisk arbeid, hvor begrunnelser er knyttet til faktorene trivsel og avspenning, motivasjon, overskudd og relasjon og samhandling. Disse faktorene oppfatter deltakende logopeder kan virke inn på det logopediske arbeidet på en positiv måte. Bruk av naturen som arena omhandler en mer eksplisitt og aktiv bruk av natur og friluftsliv i logopedisk sammenheng, og dreier seg om begrunnelser som viser til bruk av naturen som en type redskap i logopedisk arbeid og som arena for kartlegging og overføring av ferdigheter. Deltakende logopeder vurderer naturen som en fordelaktig ramme og funksjonell arena for logopedisk arbeid med språk, tale, stemme og kommunikasjon. Studien finner støtte for disse logopedens oppfatninger i teori og forskning. Sentrale temaer som utpeker seg i studiens funn ut fra deltakende logopeders oppfatninger er: bruk av naturen som en kontekst for relasjoner; bevegelse i naturen som et alternativ; og naturen som en konstruktiv ramme og arena for en helhetlig tilnærming og tverrfaglighet.

Abstract

This descriptive and explorative study examines how nature and outdoor life (Norwegian: *natur og friluftsliv*) is represented in speech-language therapy and explores what speech-language pathologists (SLP) state as reasons for using nature and outdoor life as an element in their practice. Using a both qualitative and quantitative approach to examine this, an electronic survey generated both quantitative and qualitative data. While the numeric data material is analyzed using statistical methods, the text material is analyzed using an inductive, Systematic Text Condensation (STC)-inspired, method. The findings of this study are based on response collected from 187 Norwegian SLPs.

45 out of 187 SLPs in this study (24 %) report use of nature and/or outdoor life in their practice, either based on their own initiative or as a part of cooperation where nature and outdoor life is included. How frequent nature and outdoor life is represented in speech-language therapy varies, but 25 out of 45 report use of nature/outdoor life 3-5 times within six months. 5 of these 25 report that they use nature/outdoor life several times weekly. Clients' impairment/problem area seems to be more of a pivotal reason to include nature/outdoor life in speech-language therapy, rather than clients' age. Aphasia points out to be the most common problem area where nature/outdoor life is being used.

SLPs' reasons for using nature and outdoor life are in this study divided into two main perspectives, *nature as a frame* and *nature as an arena*. Using nature as a frame gives the nature a contextual role in speech-language therapy and is linked to SLPs' expressions about wellbeing and relaxation, motivation, mental surplus and relationships and interaction. SLPs consider these factors to have positive impact on speech-language therapy. Using the nature as an arena refers to a more explicit and active use of nature and outdoor life. SLPs point out the possibilities in using nature as a tool in speech-language therapy, and as an arena for assessment and generalization of skills. SLPs in this study review the nature (natural environment) as a favorable frame and a functional arena for speech-language therapy. This study finds support for these SLPs' perceptions in theory and empirical studies. Key topics emerging from this study are: use of nature as a context for relationships; movement in nature as an alternative; nature as a constructive frame and arena for a holistic approach and interdisciplinarity.

Forord

Mattis er 59 år
Hele hans liv har naturen vært livet
Hverdagen, fritiden, arbeidsdagen
Med folk og med dyr, med fjell og med trær

Etter at Mattis fikk slag, ble mange funksjoner han har vært avhengig av i sin hverdag sterkt påvirket. Dette har endret hans liv i stor grad. Evnen til kommunikasjon er kraftig redusert, som følge av afasi som blant annet har påvirket hans evne til å bruke og forstå muntlig språk

Inne på kontoret til logopeden titter Mattis med et lengtende blick mot fjellene utenfor.
Han er tydelig nedfor både hjemme med familien og hos logoped.
Noe motvillig er han med på utredning og trening hos logoped,
men kan oppleves som å ha gitt litt opp.
Han uttrykker misnøye med situasjonen,
og er tydelig ubekvem med
opphold og samvær
på kontoret

Til respondenter/informanter.

Til veileder Øystein Lund.

Til andre gode hjelpere.

Til mine medstudenter og venner.

Til min kjære familie.

Til Karianne Berg.

Til menneskene jeg har møtt på min vei.

Takk for deltakelse og bidrag.

Takk for at du har gjort hodet mitt klarere.

Takk for spørsmål, tips og tilbakemeldinger.

Takk for utviklende samtaler, støtte og smil.

Takk for tilstedeværelse, og for at dere har trua.

Takk for piff og puff.

Takk for inspirasjon.

Hanne Kristin, Trondheim

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN OG AKTUALITET	1
1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLING.....	3
1.3 BEGREPSAVKLARING	3
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING	4
2. TEORETISK GRUNNLAG	5
2.1 MENNESKER MED BEHOV FOR LOGOPEDISK HJELP.....	5
2.2 VÅR RELASJON TIL OG BRUK AV NATUREN	6
2.2.1 Naturen og det norske folk.....	6
2.2.2 Naturens innvirkning på individet.....	7
2.2.3 Naturens innvirkning på sosial interaksjon og relasjoner.....	8
2.2.4 Natur og friluftsliv i terapi, behandling og læring.....	8
2.2.5 Natur og friluftsliv i arbeid med språk og kommunikasjon	9
2.3 LOGOPEDI SOM FAGFELT	11
2.3.1 Utøvende logopedisk arbeid.....	11
2.3.2 Logopeden som rådgiver i møte med person med behov for logopedisk hjelp.....	12
2.3.3 Utvikling, læring og motivasjon	13
3. METODE	14
3.1 VITENSKAPSTEORETISK TILNÆRMING OG FORSKNINGSMETODE	14
3.2 INDUKTIV/DEDUKTIV TILNÆRMING I FORSKNINGSPROESSEN	15
3.3 EGEN FORFORSTÅELSE.....	16
3.4 LITTERATURSØK.....	16
3.5 STUDIENS DESIGN OG METODE FOR DATAINNSAMLING	17
3.5.1 Utforming av spørreskjema	18
3.5.2 Ferdigstilling og distribusjon av spørreskjema.....	19
3.5.3 Populasjon og utvalg	20
3.6 BEARBEIDING OG ANALYSE AV DATAMATERIALE.....	21
3.6.1 Kvantitative data.....	21
3.6.2 Kvalitative data	22
3.7 STUDIENS KVALITET	24
3.8 ETISKE OVERVEIELSER.....	26

4. PRESENTASJON AV FUNN	27
4.1 BRUK AV NATUR OG FRILUFTSLIV I LOGOPEDISK PRAKSIS – UTBREDELSE.....	27
4.1.1 <i>Hyppighet</i>	29
4.1.2 <i>Brukergruppe</i>	29
4.1.3 <i>Naturområde</i>	31
4.2 HOLDNING TIL RELEVANS OG FREMTIDIG BRUK.....	32
4.3 BEGRUNNELSE FOR BRUK AV NATUR OG FRILUFTSLIV I LOGOPEDISK PRAKSIS	33
4.3.1 <i>Naturen som ramme</i>	33
4.3.1.1 Trivsel og avspenning	34
4.3.1.2 Overskudd	34
4.3.1.3 Motivasjon	35
4.3.1.4 Relasjon og samhandling	36
4.3.2 <i>Naturen som arena</i>	37
4.3.2.1 <i>Naturen som redskap</i>	37
4.3.2.2 <i>Arena for kartlegging og overføring av ferdigheter</i>	38
5. DRØFTING	40
5.1 BRUK AV NATUR OG FRILUFTSLIV I LOGOPEDISK ARBEID – UTBREDELSE.....	40
5.2 NATUREN SOM RAMME FOR LOGOPEDISK ARBEID.....	42
5.2.1 <i>Trivsel og avspenning</i>	43
5.2.2 <i>Overskudd</i>	43
5.2.3 <i>Motivasjon</i>	44
5.2.4 <i>Relasjon og samhandling</i>	45
5.3 NATUREN SOM ARENA FOR LOGOPEDISK ARBEID.....	46
5.3.1 <i>Naturen som redskap i logopedisk arbeid</i>	46
5.3.2 <i>Naturen som arena for kartlegging og overføring av ferdigheter</i>	48
5.4 NATUREN SOM KONTEKST FOR RELASJONER	49
5.5 BEVEGELSE I NATUREN SOM ET ALTERNATIV	51
5.6 NATUREN SOM RAMME OG ARENA FOR EN HELHETLIG TILNÆRMING OG TVERRFAGLIGHET	52
6. AVSLUTNING	55
6.1 OPPSUMMERING.....	55
6.2 STUDIENS IMPLIKASJONER FOR PRAKSIS OG VIDERE FORSKNING	56
LITTERATUR	58
VEDLEGG	65

Oversikt over tabeller og figurer

Tabeller

Tabell 4.1	Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv i tilknytning til det enkelte fagområdet (brukergruppe).....	30
------------	--	----

Figurer

Figur 4.1	Utvalg fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis.....	27
Figur 4.2	Utvalg fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, med rekodet variabel «ja».....	27
Figur 4.3	Hyppighet – bruk av natur/friluftsliv, blant logopeder som benytter natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid	29
Figur 4.4	Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv i tilknytning til det enkelte fagområdet/brukergruppe.....	30
Figur 4.5	Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv med den enkelte aldersgruppe (brukergruppe).....	31
Figur 4.6	Antall logopeder som oppgir at de benytter det enkelte naturområdet.....	31
Figur 4.7	Fordeling av respondenter vedrørende oppfatning av hvorvidt natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng.....	32
Figur 4.8	Fordeling av respondenter vedrørende oppfatning av hvorvidt de kan tenke seg å benytte natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid.....	32
Figur 4.9	Grafisk fremstilling av analysert kvalitativt datamateriale.....	33

1. Innledning

Tema for denne studien er bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid. Bakgrunn og aktualitet blir gjort rede for i innledningens første del, før formål og problemstilling presenteres og etterfølges av en begrepsavklaring. En oversikt over oppgavens oppbygning gis i innledningens siste del.

1.1 Bakgrunn og aktualitet

Det logopediske fagfeltet omfatter beskrivelser og forklaringer på, samt utredning, behandling og konsekvenser, av medfødte eller ervervede vansker med språk, tale, stemme og svelg (Hartelius, Nettelbladt & Hammarberg, 2008). Som følge av dette vil logopeder med sitt arbeid finne seg både innenfor helse- og utdanningssektoren, ansatt i barnehage, skole, voksenopplæring, pedagogisk-psykologisk tjeneste, ressurs- og kompetansesentre, rehabiliteringssentre, sykehus eller som privatpraktiserende (Norsk Logopedlag, u.å., a). Fagfeltets bredde innebærer at logopeder vil kunne møte mange ulike mennesker i ulik alder med ulike forutsetninger, som av ulike årsaker har behov for logopedisk hjelp. Denne variasjonen innad i brukergruppen, viser til et behov for variasjon også innenfor utøvende logopedisk arbeid. Tilsynelatende foregår slikt arbeid oftest på logopedkontor, på grupperom i skole, barnehage eller andre institusjoner, eller i brukeres hjem. Speech-language pathologist Tricia Hedinger (2016) utfordrer i en artikkel til kreativ og innovativ utøvelse av logopedyrket, og argumenterer for at logopedisk arbeid utenfor rom og kliniske vegger kan ha positiv virkning fordi det tilbyr en mer virkelighetsnær kontekst. Muligens kan naturen tilby en slik kontekst for logopedisk arbeid. Praksis hvor naturen benyttes for logopediske formål beskrives blant logopeder på informasjonssider og blogginnlegg internasjonalt (for eksempel Acornslp, u.å.; Jenny's speech, 2015; Lamb, 2016). Imidlertid synes litteratur om og forskning på bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis å foreligge i svært liten grad (jf. 3.4 *Litteratursøk*).

Det er gjort mange studier på naturens innvirkning på individet, og det er vist positiv effekt blant annet på kognitive funksjoner som oppmerksomhet, konsentrasjon, arbeidshukommelse, og impuls kontroll; humør; mental, psykisk og fysisk helse; og livskvalitet (Ryan et al., 2010; Berman et al., 2012; Bratman, Hamilton & Daily, 2012; Lysklett, 2013; MacKerron & Mourato, 2013; Bratman, Daily, Levy, & Gross, 2015; Biedenweg, Scott & Scott, 2017; Cameron-Faulkner, Melville & Gattis, 2018; Kondo, Jacoby & South, 2018). Enkelte hevder at naturen kan fungere som en velgjørende ramme for kvalitetsrikt samvær mellom mennesker, og studier

viser at naturen kan ha positiv effekt også på prososialitet, sosial interaksjon og kommunikasjon (Gabrielsen & Fernee, 2014; Zhang, Piff, Iyer, Koleva & Keltner, 2014; Cameron-Faulkner et al., 2018). Flere forskere og fagfolk argumenterer for at det ligger muligheter i naturen for en mengde opplevelser og erfaringer, og at disse som grunnlag for sosial samhandling, interaksjon og aktivitet, kan være gode utgangspunkt for læring, herunder språktilegnelse, lingvistisk utvikling, kommunikativ utvikling og kognitiv utvikling (Kennedy, 2001; Nordahl & Misund, 2009; Norling & Sandberg, 2015; Cameron-Faulkner et al., 2018; Streelasky, 2018). Fra et terapeutisk ståsted hvor samtalen står i fokus, antyder forskere og fagpersoner at tilnærminger som kombinerer vandring, samtale og utendørsmiljø, «walk and talk therapy», kan fungere med brukere hvor tradisjonell terapi ikke viser seg effektiv (Revell & McLeod, 2017; Sinding & Øverland, 2017). Innenfor eksempelvis psykologi og pedagogikk har naturens og utendørsmiljøets betydning på bakgrunn av forskning og syn på utvikling og læring stadig fått mer fokus i utøvende arbeid (Buaas, 2009; Lysklett, 2013; Gabrielsen & Fernee, 2014).

Friluftsliv og bruk av naturen står sterkt i norsk kultur, og har en vesentlig rolle i den norske nasjons identitet (Klima- og miljødepartementet, 2016). I undersøkelser oppgir 78 % av befolkningen at de går kortere turer i skog eller fjell, 53 % at de går lengre turer i skog eller fjell, og 86 % at de er ganske (51 %) eller svært (35 %) interessert i friluftsliv (Norsk friluftsliv, 2017; SSB, 2017). På bakgrunn av forskning som viser at opphold og fysisk aktivitet i naturen har helsemessige effekter og bidrar til god livskvalitet, oppfordres det i et folkehelseperspektiv til å få flere ut i naturen (Kurtze, Eikemo & Hem, 2009). Nasjonalt foreligger det mål om at naturen skal benyttes i større grad som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge, og at det skal stimuleres til økt friluftsliv for alle (Klima- og miljødepartementet, 2016). Videre oppfordres det til økt bruk av natur og friluftsliv i helsefremmende og forebyggende helsearbeid, og i sykehus og behandlingstilbud. I *Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv – En satsing på friluftsliv i hverdagen* anses barn og unge, personer med innvandrerbakgrunn, personer med nedsatt funksjonsevne, og personer som er lite fysisk aktive som de viktigste målgruppene, samtidig som den nasjonale satsingen skal komme hele befolkningen til gode (Miljøverndepartementet, 2013). Blant brukere av logopedtjenester befinner flere seg innenfor disse målgruppene. I et samfunnsperspektiv kan muligens logopedene, om de benytter natur og friluftsliv som kontekst og læringsarena i sitt arbeid, også bidra til at flere opplever og får utbytte av de helsemessige effektene opphold og aktivitet i natur synes å ha.

Med bakgrunn i foreliggende forskning om naturens mulige positive effekt på mennesket, interaksjon og utvikling; det norske folk som naturfolk; manglende forskning på bruk av natur i logopedisk praksis; og egne erfaringer, opplevelser og forståelse av naturen som bidragsytende arena til varierte og gode muligheter for utvikling, samhandling og læring, vil jeg med denne studien belyse hvorvidt *natur og friluftsliv* er representert som et element i logopedisk arbeid.

1.2 Formål og problemstilling

Formålet med studien er å kartlegge hvorvidt logopeder benytter natur og friluftsliv i sitt arbeid, og gi et innblikk i hvilke tanker og idéer som ligger til grunn for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis. Følgende problemstilling har vært førende for studien:

Hvorvidt benytter logopeder natur og friluftsliv i sitt arbeid, og hvordan begrunnes bruk av dette elementet i logopedisk praksis?

Studien tar sikte på å gi en oversikt over bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis, hvilke logopeder som ser ut til å benytte natur/friluftsliv i sitt arbeid, hvor hyppig og med hvilke brukere. Videre søker studien innsikt i logopeders begrunnelser for bruk av natur/friluftsliv i logopedisk arbeid. På bakgrunn av dette vil studien kunne bidra med en puslespillbrikke av kunnskap om hvordan logopedi utøves i Norge, og belyse hvorvidt bruk av natur og friluftsliv kan forstås som et aktuelt element i logopedisk praksis.

1.3 Begrepsavklaring

Bruk av begrepene natur og friluftsliv i problemstillingen krever en avklaring da det gjennom arbeidet med studien har gitt noen utfordringer å ta i bruk disse begrepene. Første ledd, natur, kan beskrives som den del av virkeligheten som er organisk utviklet og ikke bearbeidet av mennesket (Natur, 2018). Bruk av dette ordet har det vært lite diskusjon omkring. I møte med medstudenter, medmennesker, fagfolk og respondenter synes derimot *friluftsliv* å vekke ulike assosiasjoner og begrepsmessige ulikheter. Den offentlige definisjonen av friluftsliv er «opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» (Miljøverndepartementet, 2009, s. 30). Denne definisjonen er lagt til grunn i stortingsmeldingen *Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet* og tidligere friluftslivsmeldinger, og *Nasjonal strategiplan for et aktivt friluftsliv* (Klima- og miljødepartementet, 2016; Miljøverndepartementet, 2013). Aktuell definisjon problematiseres av flere, med

argumentasjon om at den ikke står i forhold til det politiske målet *friluftsliv for alle*, og med spørsmål om hvem friluftsliv er for når det må skje med *sikte* på, og dermed intensjon om, miljøforandring og naturopplevelser, og i fritiden (for eksempel Vingdal, 2015). Eksempelvis vil barn og unge, som ikke nødvendigvis benytter naturen for miljøforandring, men er i nuet, og elever/studenter/barnehagelærere/lærere som i undervisningskontekst benytter friluftsliv, ikke forstås å bedrive friluftsliv. Naturfilosof Nils Faarlund (referert i Leirhaug, 2007) beskrev friluftsliv som en miljøvennlig, ikke-invaderende tilnærming til opphold i naturen, mens naturforsker Fridtjof Nansen (referert i Vingdal, 2015) mente poenget med friluftsliv var å føre mennesket til sitt opphav, *naturen*, og bringe sus av granskog og høyfjell til dets sinn. Til tross for at definisjonen som benyttes offentlig kan forstås å ikke stå i forhold til de politiske målene, understreker Klima- og miljødepartementet (2016) at regjeringen ser friluftsliv som et vidt begrep, og argumenterer for at friluftsliv rommer et mangfold av aktiviteter og områder for utøvelse, herunder parker og grøntområder i og nært byer. Denne studien tar, med støtte i regjeringens beskrivelse, utgangspunkt i en vid forståelse av friluftsliv, og underkaster seg ikke et krav om at friluftsliv må foregå i fritid og med sikte på miljøforandring og naturopplevelse i seg selv. *Natur og friluftsliv* i denne studien viser dermed til natur i form av det som er organisk utviklet, og friluftsliv i form av opphold, fysisk aktivitet og opplevelser under åpen himmel, utendørs. Videre har logopedene ved deltakelse i denne studien selv tatt stilling til hva de legger i *natur og friluftsliv*. En redegjørelse og argumentasjon for denne avgjørelsen gis i delkapittel 3.7 *Studiens kvalitet*.

Logopedisk arbeid og logopedisk praksis benyttes i denne studien som betegnelser på utøvende logopedisk arbeid med brukere, og rommer logopedisk arbeid med brukere i alle aldre med vansker eller utfordringer som tilsier at logopedisk hjelp er et behov. Betegnelsen brukere viser til brukere av logopedisk tjeneste, og kan være barn, unge, voksne, eldre, foreldre, foresatte, nærpersoner og pårørende.

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er inndelt i seks kapitler. Etter kapittel 1. Innledning, følger kapittel 2 som tar for seg det teoretiske grunnlaget studien bygges på, og teori og forskning som benyttes for å belyse studiens problemstilling. Kapittel 3 redegjør for valg av metode og forskningsprosessen, samt evaluering av studiens kvalitet og etiske overveielser. I kapittel 4 presenteres studiens funn, etterfulgt av drøfting omkring disse funnene i kapittel 5. Avslutningsvis følger i kapittel 6 en oppsummering av hovedfunn, og studiens implikasjoner for praksis og videre forskning.

2. Teoretisk grunnlag

Oppgavens teoridel er inndelt i tre underkapitler. Disse begrenser seg til teori og tidligere forskning som er relevant for denne studien. Det første omhandler mennesker som har behov for logopedisk hjelp, det andre tar for seg vår relasjon til og bruk av naturen, og det siste inneholder teori vedrørende logopedi som fagfelt.

2.1 Mennesker med behov for logopedisk hjelp

Mennesker med behov for logopedisk hjelp omfatter mennesker med ulike medfødte eller ervervede vansker eller utfordringer vedrørende språk, tale, stemme, samt vansker med svelg/spising (Hartelius et al., 2008). Det kan eksempelvis være Lars med afasi, Grethe med fonasteni, Trine med uttalevansker, Martin som stammer, eller Viktor med dysartri. Hartelius (2008) trekker frem at spesifikke vansker ikke bør sees entydig som endret kroppsfunksjon, men i forhold til en helhet ved å se hver vanskes eller utfordrings betydning for en persons mulighet til å uttrykke sin personlighet og sine tanker, og for deltakelse i et sosialt og profesjonelt liv. International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) kan ifølge Hartelius (2008) fungere som en ramme for å forstå hvordan en vanske/skade påvirker et menneske helhetlig sett, og være et utgangspunkt for vurdering av behandling som dekker behovet han/hun har i et helhetsperspektiv. Et slikt helhetsperspektiv kan sees i sammenheng med en holistisk tilnærming til diagnoser, forebygging og behandling, hvor både menneskets kroppslige, psykologiske og sosiale faktorer tas hensyn til (Bruusgaard & Rørtveit, 2019). De logopediske utfordringene ovennevnte Lars, Grethe, Trine, Martin og Viktor har behov for logopedisk hjelp til, bør derfor vurderes ut fra den helhet de utgjør som menneske. Ulike vansker påvirker ulike mennesker i ulik grad, hvert tilfelle er unikt og hvert enkelt menneske med behov for hjelp bør derfor få hjelpen tilpasset seg selv og sine utfordringer – ikke bare ut fra den enkelte vanske, men ut fra hele seg. I tillegg til personlighet, interesser, stadium i livet, tidligere erfaringer og opplevelser, har kan hende personen også andre utfordringer og vansker som bør tas hensyn til. Et vesentlig moment her er komorbiditet, sameksisterende vansker, og følgevansker. Et eksempel på sameksisterende vansker det stadig er fokus på er ADHD og språkvansker hos barn (Einbu & Haugland, 2018). Ifølge Holland & Nelson (2018) forekommer ofte depresjon i sammenheng med kommunikasjonsvansker, som resultat av vanske eller resultat av samme årsak som vanske, som ved hjerneslag. Utfordringer og vansker med språk, tale, stemme eller svelg har på ulike måter innvirkning på kommunikasjon mellom mennesker. Kommunikasjon gjør det mulig å dele tanker, historier, ønsker, idéer, følelser og mer, og inngår

i all menneskelig sosial og kulturell aktivitet (Tetzchner, 2001). Ut fra dette er det forståelig at psykisk tilstand kan påvirkes ved utfordringer og vansker med kommunikasjon. Snowling, Bishop, Stothard, Chipchase & Kaplan (2006) viser i en studie av psykososialt utfall ved 15-årsalder etter vansker med språk- og/eller tale i oppveksten, til økt forekomst av sosiale vansker og konsentrasjonsvansker blant de som hadde hatt vedvarende vansker med språk- og/eller tale i skoleløpet. I tilknytning til vedvarende stamming er negative følelser som frykt og redsel for å stamme, flauhet, skyld- og skamfølelse noe som ofte forekommer (Guitar, 2014). Vedrørende stemme og stemmevansker hevder Butcher, Elias & Raven (1993) at strupehodet som organ, og dermed stemmen, påvirkes av tanker, følelser, relasjoner og miljø, og beskriver videre stemmen som et emosjonelt barometer. I forbindelse med stemmevansker som ikke har en organisk eller nevrologisk forklaring, funksjonelle eller psykogene stemmevansker, tillegges en slik forståelse verdi (Butcher et al., 1993). I et helhetsperspektiv kan det vurderes som vesentlig at alle de *delene* et menneske består av, tas hensyn til i behandling, undervisning og rådgivning som omhandler dem. Om ulike faktorer som kan spille en vesentlig rolle for tiltak og behandling overses, kan det settes spørsmålsteget ved hvorvidt tiltak og behandling vil oppnå den ønskede effekten.

2.2 Vår relasjon til og bruk av naturen

I det følgende presenteres aktuell teori og forskning omkring natur og friluftsliv. Kapitlet er inndelt i fem deler som omhandler naturen og det norske folk; naturens innvirkning på individet; naturens innvirkning på sosial interaksjon og relasjoner mellom mennesker; natur og friluftsliv i terapi, behandling og læring; og natur og friluftsliv i arbeid med språk og kommunikasjon.

2.2.1 Naturen og det norske folk

Opphold i og bruk av natur står sterkt i norsk kultur. Fra jakt, fiske, høsting og sanking for overlevelse, til rekreasjon og opplevelse har friluftsliv vært et vesentlig fenomen i definisjon av den norske nasjons identitet (Klima- og miljødepartementet, 2016). I en norsk undersøkelse vist til i rapporten *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse* (Miljøverndepartementet, 2009) svarte mer enn 90 % av de spurte at friluftsliv resulterer i positive verdier. Over 80 % bekreftet at de går turer i skog og mark. Videre trekkes det frem i samme rapport at 19 av 20 nordmenn nevner naturen som viktig for vår identitet og «det gode liv» (Miljøverndepartementet, 2009). Bischoff (2015) uttrykker at «det vesentligste i naturmøtet synes å handle om den relasjon til natur som oppstår der og da i møtet med den naturen vi ferdes i, den aktiviteten vi holder på med» (Bischoff, 2015, s. 115). Gjennom sin forskning har hun funnet fire tilganger til natur

som synes å ha betydning for våre opplevelser i naturen, en fysisk, kroppslig tilgang; en konkret kunnskaps- og forståelsesbasert tilgang; en estetisk tilgang; og en følelsesmessig, poetisk, søkende, meditativ, åndelig tilgang. Hun peker på hva natur og naturmøtet kan bety for den enkelte i et helseperspektiv – som en ressurs når livet butter imot og i forståelse av helse som frihet, glede og balanse (Bischoff, 2015). Med tall fra Natur- og miljøbarometeret (Norsk friluftsliv, 2017) hvor 86 % oppgir at de er ganske (51 %) eller svært (35 %) interessert i friluftsliv, kan dette bety at en stor del av den norske befolkningen har denne ressursen tilgjengelig i sine liv. Levekårsundersøkelsen fra 2017 (SSB, 2017) viser at 78 % av befolkningen i løpet av foregående år har gått kortere turer i skog eller på fjellet, og at 53 % har gått lengre turer i skog eller på fjellet. Kurtze et al. (2009) konkluderer i en Sintefrapport blant annet med at det i et folkehelseperspektiv bør oppfordres til å få fler ut i naturen, at det å oppholde seg i naturen har stressreducerende effekt, og at friluftsliv/fysisk aktivitet i naturen og hyppige, lengre besøk i naturområder bedrer livskvalitet hos den enkelte.

2.2.2 Naturens innvirkning på individet

Det er de siste årene gjennomført en rekke studier av naturens effekt på individet. Forskning på naturopplevelsens innvirkning på menneskets kognitive funksjon og mentale helse, har vist effekt under mål av minne, oppmerksomhet, konsentrasjon, impuls kontroll og humør (Bratman et al., 2012). I en studie presentert i 2015 ble et antall deltakere bedt om å gå en tur på 50 minutter enten i naturen eller i et urbant miljø. Før og etter gåturen fullførte deltakerne en rekke psykologiske vurderinger av affektive og kognitive funksjoner. I motsetning til gåturer i urbant miljø, resulterte gåturer i naturomgivelser til affektive/emosjonelle fordeler – redusert angst, grubling og negative følelser, samt bevarte positive følelser, og kognitive fordeler, ved forbedret arbeidshukommelse (Bratman et al., 2015). En liknende studie viste at også hos mennesker med depresjon forbedret en gåtur i naturomgivelser arbeidshukommelsen i langt større grad enn en tur i urbant miljø gjorde, og at turen i naturomgivelsene i større grad forbedret humøret uten at det var korrelasjon mellom disse to faktorene (Berman et al., 2012). Selv om årsaksforklaringene er usikre, er det også vist at å tilbringe tid utendørs har nedstressende effekt og senker blodtrykket (Kondo et al., 2018). En annen studie har vist at å bruke tid ute i naturomgivelser kan resultere i økt fysisk og mental energi (Ryan et al., 2010). Gjennom ulike studier er det vist en positiv relasjon mellom livskvalitet (SWB, subjective well-being, Helsedirektoratet, 2015), og eksponering av naturomgivelser i hverdagen (MacKerron & Mourato, 2013; Biedenweg et al., 2017; McCormick, 2017). Naturomgivelser har også dokumentert innvirkning på barns kognitive utvikling (forbedret arbeidsminne og

oppmerksomhet), atferd, stressnivå, læring, psykologisk velvære og selvregulering (McCormick 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018). Videre viser forskningsresultater at barn med ADHD konsentrerer seg vesentlig bedre etter tjue minutter vandring i naturomgivelser, enn etter byvandring eller gåtur i nabolaget av tilsvarende varighet (Taylor & Kuo, 2009). En studie av barns oppmerksomhet i en innegruppe og en utegruppe i barnehage, fant at barna var signifikant mer oppmerksomme i utegruppa enn i innegruppa (Vigsøe & Nielsen, referert i Lysklett, 2013).

2.2.3 Naturens innvirkning på sosial interaksjon og relasjoner

Gabrielsen & Fernee (2014) hevder at naturen kan fungere som en velgjørende ramme for kvalitetsrikt samvær mennesker imellom. Slik kan naturen forstås som aktivt deltakende ved sosiale interaksjoner, med direkte innvirkning på relasjoner mellom mennesker. Noen forskere mener å ha bevist at vakker natur har positiv innvirkning på prososialitet (Zhang et al., 2014). Også Cameron-Faulkner et al. (2018) uttrykker at naturomgivelser har innflytelse på sosiale interaksjoner, ikke bare individer. Deres studie viser at sosiale interaksjoner mellom foreldre og barn i naturomgivelser resulterte i bedre kontakt og mer lydhør kommunikasjon enn i innendørsmiljø. De mener at naturens positive innvirkning på menneskelig kommunikasjon, viser at når vi responderer til naturen, responderer vi også til hverandre (Cameron-Faulkner et al., 2018). I en studie om utendørslekens betydning for barns utvikling, hevder Bento & Dias (2017) at naturmiljø stimulerer til settinger hvor barn og voksne kan vise andre sider av seg selv enn de gjør innendørs. Dette hevder de gir de voksne mer kunnskap om barnet, noe som fører til at den voksne velger en mer adekvat tilnærming i møte med barnet i et lærings- og utviklingsperspektiv. Videre viste samme studie en tendens til at barn i større grad samarbeider med hverandre ute, og at det oppstår færre konflikter i utendørsmiljø enn innendørsmiljø. På bakgrunn av dette argumenterer de for mulighetene et natur- og utendørsmiljø gir for sosialisering og samhandling (Bento & Dias, 2017).

2.2.4 Natur og friluftsliv i terapi, behandling og læring

Troen på naturens velgjørende egenskaper og helsebringende effekt har lenge stått sterkt. Sykehus og ulike institusjoner fra 1800-tallet fram til i dag, er ofte plassert i naturskjønne omgivelser eller i tilknytning til større parkområder, med formål om å ha en bedrende effekt på pasienters helse (Grahn, 2005). Innenfor arbeid med psykisk helse har naturen mange steder nå fått en enda større rolle. En slik tilnærming til psykisk helsearbeid betrakter naturomgivelsene i seg selv som terapeutiske (Gabrielsen & Fernee, 2014). I det vi mennesker forstås som en del

av naturen, vil vårt forhold til den og kvaliteten på dette forholdet ha direkte innvirkning på vår helse (Gabrielsen & Fernee, 2014). En slik forståelse ligger til grunn for ulike internasjonale metoder som «nature therapy», «adventure therapy» og «wilderness therapy» (Berger & McLeod, 2006; Gabrielsen & Fernee, 2014). Med nasjonalt utarbeidede metoder som «friluftsterapi», har denne tilnærmingen også fått økt fokus innenfor psykisk helsearbeid i Norge (Gabrielsen & Fernee, 2014). Gabrielsen & Fernee (2014) viser til at deltakere oppnår reduksjon av angst/depressive symptomer, økt mestringstro, bedret selvforståelse og bedret sosial fungering – samt at deltakerne selv ville anbefalt slik terapi til andre.

Basert på forskning som viser at fysisk aktivitet og opphold i naturen har positiv effekt på mennesket, kombinerer «Walk and talk therapy» vandring, prating og utendørsmiljø. Denne tilnærmingen trekkes frem som en form for terapi som kan fungere med klienter hvor tradisjonell terapi ikke viser seg effektiv (Revell & McLeod, 2017). Bevegelse av kroppen i form av vandring fremmer, ifølge Miller & Krizan (2016) positiv affekt/positive følelser. Psykologene Sinding & Øverland (2017) har erfart at å vandre med klienter gir en opplevelse av at klientene raskere blir komfortable i samtaler, at omgivelsene kan fungere som felles ytre punkt å feste oppmerksomheten på, og at samtalenes tema kan avgjøre tempo og føre til fysiske stopp som skjerper fokus hos klienten. Selv om dette er tilnærminger og terapi utarbeidet og utforsket først og fremst innenfor psykisk helsearbeid, kan erfaringer med og resultater av slikt arbeid også gi informasjon som kan være nyttig innenfor andre fagfelt, som logopedi.

I skole- og barnehagesammenheng har det lenge vært fokus på naturens muligheter for barns utvikling og læring. «Friluftsbarnehage», «naturbarnehage», «ur och skur-barnehage», «uteskole», «outdoor education» og «utomhuspedagogik» er betegnelser som er velkjente innenfor det pedagogiske fagfelt (Szczeplanski, 2007; Buaas, 2009; Lysklett, 2013). Opplevelse og erfaring i natur og kultur som kilde til læring, kunnskap og kreativitet har stått sentralt som argumentasjon for, og utvikling av, slike tilnærminger til pedagogisk arbeid (Szczeplanski, 2007). Fokus på lekens betydning for læring, og naturen som arena for lek og læring har vært bakgrunn for et økende antall natur- og friluftsbarnehager (Lysklett, 2013).

2.2.5 Natur og friluftsliv i arbeid med språk og kommunikasjon

Naturen gir mulighet for en mengde opplevelser og erfaringer, eksempelvis i tilknytning til bevegelse, dyr- og planteliv, aktivitet, naturkrefter, vær, naturmaterialer og mer. Slike opplevelser og erfaringer kan være grunnlag for sosial samhandling, interaksjon og aktivitet,

og vil dermed være et godt utgangspunkt for læring (Nordahl & Misund, 2009). Utendørslek har vist seg å kunne være spesielt gunstig for barns begrepslæring, lingvistiske utvikling og kommunikative utvikling (blant andre Kennedy, 2001; Streelasky, 2018). Nordahl & Misund (2009) setter spørsmålsteget ved om tradisjonell spesialpedagogisk hjelp, i form av språktrening på spesifikke områder individuelt eller i en liten gruppe, er det beste for barn med behov for slik hjelp. Deres opplevelse av at stadig flere barn med språkvansker, konsentrasjonsvansker, sosiale eller motoriske vansker har utfordringer som er mer sammensatte, har resultert i «Skoggruppemetoden». Denne metoden tar utgangspunkt i å se barnet og hans/hennes læring på en helhetlig måte, og benytter fokus på styrker hos den enkelte, samhandling og aktivitet som vesentlig faktorer (Nordahl & Misund, 2009). Ved å benytte skogen som ramme for metoden, ønsker de «å fremheve skogen og naturens unike muligheter i samspillet mellom barn og voksne» (Nordahl & Misund, 2009, s. 23).

Ifølge Norling & Sandberg (2015) er forskningen på språklæring/språktilegnelse i utendørsmiljøer svært mangelfull. I sin studie, fant de at utendørsmiljøer kan tilby «very powerful tools» for et godt språkmiljø i barnehager, men at dette kommer an på hvor oppmerksomme de voksne er på språktilegnelse i utendørsmiljøer (Norling & Sandberg, 2015). Videre legger de til at tidlige naturopplevelser har en tendens til å støtte språkutvikling, og at naturen representerer en spesiell kontekst for barns språklige utvikling fordi den tilbyr lett tilgjengelig stimuli og oppfordrer til samtale og refleksjon mellom barn og voksne (Norling & Sandberg, 2015). En kanadisk studie om *literacy and meaning making*, hvor et antall fem- og seksåringer gjennom multimodale beskrivelser selv var deltakere, viste at et skogsmiljø la til rette for at barna kunne samhandle med hverandre og naturen på en meningsskapende, kreativ og samarbeidende måte (Streelasky, 2018). I en casestudie av barns ytringer i ulike læringsmiljøer (naturomgivelser, innendørsklasserom og utendørsklasserom) gjennomført i England, fant Richardson & Murray (2017) et rikere leksikalsk mangfold (*lexical diversity*) i naturlige miljøer enn i innendørs- og utendørsklasserom. Dette knyttet forskerne til hvorvidt læring ut fra de ulike miljøene ble barnestyrt eller voksenstyrt. Ifølge Cameron-Faulkner et al., (2018) kan naturens innflytelse på sosiale interaksjoner (se 2.2.3 *Naturens innvirkning på sosiale interaksjon og mellommenneskelige relasjoner*), forbedre utfall av intervensjoner fokusert på kognitiv og lingvistisk utvikling.

2.3 Logopedi som fagfelt

Som fagfelt omfatter logopedi beskrivelser og forklaringer på, samt utredning, behandling og konsekvenser av medfødte eller ervervede vansker med språk, tale, stemme og svelg (Hartelius et al., 2008). Som følge av dette vil logopeder med sitt arbeid befinne seg både innenfor helse- og utdanningssektoren, ansatt i barnehage, skole, voksenopplæring, pedagogisk-psykologisk tjeneste, ressurs- og kompetansesentre, rehabiliteringssentre, sykehus eller som privatpraktiserende, og dermed kunne møte mange ulike mennesker som av ulike årsaker har behov for logopedisk hjelp (Norsk Logopedlag, u.å., a). Om logopedi som utøvende virksomhet benyttes betegnelser som rådgivning, terapi, behandling, trening/rehabilitering, hjelp, og undervisning/læring (Hartelius et al., 2008; Lyster, 2008; Lind, Haaland-Johansen, Knoph & Qvenild, 2010; Svensson, 2010; Guitar, 2014; Papathanasiou & Coppens, 2017; Holland & Nelson, 2018). Tradisjonelt foregår slik virksomhet oftest inne på logopedens kontor, grupperom på skoler/i barnehager eller i brukers hjem. Speech-language pathologist (CCC-SLP og Clinical Assistant Professor) Tricia Hedinger (2016) stiller i en artikkel spørsmål ved hvordan logopeder effektivt (*effectively and efficiently*) kan instruere og arbeide med ferdigheter til bruk i virkelighetskontekster, når en er bundet til klasserom og kliniske vegger. Hun utfordrer og veileder sine logopedstudenter til å tenke utenfor boksen, og være kreative i utøvelse av sitt fremtidige yrke. Med planlegging og hensyn til forutsetninger mener hun at en kan innlemme det logopediske arbeidet i andre kontekster enn rom/kontor, og at en dermed kan flytte det logopediske arbeidet til en mer virkelighetsnær kontekst (Hedinger, 2016). Her setter hun fokus på kontekstens betydning for det logopediske arbeidet.

2.3.1 Utøvende logopedisk arbeid

Nevnte betegnelser for logopedi som utøvende virksomhet kan alle plasseres innunder en bred definisjon av rådgivningsbegrepet, hvor *rådgivning* som paraplybetegnelse rommer ulike tilnærminger til og variasjoner av utøvelse, som terapi, rådgivning, konsultasjon, veiledning, systemrettet rådgivning og innovasjon, og undervisning (Johannessen, Kokkersvold & Vedeler, 2010). Videre omtales derfor logopedisk utøvende arbeid som et rådgivningsarbeid, med viten om at en slik praksis omfatter ulike roller og tilnærminger til brukeren og hans/hennes behov for logopedisk hjelp. I en vid forstand forstås dermed logopeden som en rådgiver, mens bruker av logopedtjeneste forstås som rådsøker. For all rådgivning står, ifølge Lassen (2014), arbeidet med å fremme rådsøkers utvikling, vekst og mestring i fokus.

2.3.2 Logopeden som rådgiver i møte med person med behov for logopedisk hjelp

I rådgivningsarbeid forstås rådgiveren selv, *den profesjonelle hjelperen*, som vesentlig (Lassen, 2014; Skau, 2017). Ifølge teolog og filosof Løgstrup (2010) får vi i møte med andre en makt over, og et ansvar for, noe i den andres liv som bør brukes etter beste evne for den andres skyld. Skau (2017) hevder at i yrker hvor møter mellom mennesker er det sentrale, er evnen til å benytte menneskelig klokskap og faglig kunnskap til andres beste det som avgjør om en kan være «en katalysator for deres utvikling, helbredelse og læring» (Skau, 2017, s. 32). Hun fremhever videre profesjonsutøverens opptreden som spesielt viktig med utgangspunkt i at profesjonelle hjelpere ikke bare representerer seg selv og sin profesjon, men også et offentlig makt- og hjelpeapparat. Dette fører til en strukturbestemt ulikhet mellom bruker og logoped, som er bestemt allerede før første fysiske møte, hvor den ene har behov for den profesjonelle hjelpen den andre kan tilby (Skau, 2017). Ifølge Skau (2017) kan dette i seg selv oppleves som en krenkelse for bruker, og peker mot en oppfatning av den profesjonelle hjelperen, rådgiveren, som en ekspert som alene sitter på alle svarene. En slik, allerede forhånds- og strukturbestemt ulikhet kan sees i lys av symbolsk makt, som av Bourdieu (1996) beskrives som en usynlig makt som er vanskelig å oppdage. Som strukturerte og strukturerende redskaper for kommunikasjon og kunnskap, mener Bourdieu (1996) at *symbolske systemer*, her eksempelvis profesjonsutøvende institusjoner, blir instrumenter som bidrar til forsterkning av styrkeforholdet som ligger til grunn for dem. Den strukturbestemte ulikheten som består i at den ene er avhengig av den hjelpen den andre tilbyr, kan altså forsterkes av institusjonen som symbol på denne ulikheten. Hvordan logopeden forvalter den makten som følger yrkesrollen, og hvordan han/hun som rådgiver tilbyr hjelp og utfører kontroll, knytter Skau (2017) til logopedens personlige kompetanse. Skau (2017) fremhever evne til tilstedeværelse, empati, rettferdighetssans, engasjement for den andre, etisk bevissthet, likeverdsorientering og evne til å se verden fra andres perspektiv, som viktige kvalifikasjoner for å hindre maktmisbruk. I møtet mellom logoped og person med behov for logopedisk hjelp hvor logopeden kan ses som ekspert på det logopedfaglige, bør derfor brukeren selv muligens tillegges en ekspertrolle på seg selv og eget liv for en nøytralisering av maktaspektet i logoped/brukerrelasjon. Skau (2017) fremhever at vi i profesjonelle hjelpeforhold skal tjene den andre, ikke oss selv, og ytrer et behov for at en snakker *med* den andre, og ikke *til*. Dette kan sees i sammenheng med hvordan en ser den andre i en relasjon. Ifølge Holland & Nelson (2018) har dette særlig betydning vedrørende arbeid med kommunikasjonsvansker. Hvorvidt relasjonen er preget av en *jeg-du* holdning eller en *jeg-det*-holdning, avgjør om den andre ses som subjekt eller objekt. Om en relasjon er preget av en *jeg-du*-holdning, preges den av respekt, og kan vitne om en forståelse

av den andre som et *helt* menneske (Holland & Nelson, 2018). Dette kan forstås relevant innenfor et helhetsperspektiv, hvor en persons vanske eller utfordring ikke sees isolert, men i relasjon til den helheten personen utgjør (Hartelius, 2008).

2.3.3 Utvikling, læring og motivasjon

Utvikling, læring og motivasjon beskrives her kort, med bakgrunn i oppgavens omfang. Ut fra et sosialkonstruktivistisk, eller sosiokulturelt, perspektiv forstås utvikling og læring i lys av samhandling mellom mennesker og den kultur et menneske er del av (Skaalvik & Skaalvik, 2005; Tetzchner, 2001). Selvstendighet og aktivitet med veiledning av og interaksjon med andre mennesker, ses som kilde til innsikt og forståelse, og dermed utvikling og læring (Tetzchner, 2001). Selvstendighet og aktivitet, i form av erfaringer og opplevelser, fremmes som vesentlig for språktilegnelse av blant andre Høigård (2013), hvor førstehåndserfaringer forstås avgjørende for tilegnelse av eksempelvis gode og stabile begrep, og utvikling av ordforråd. Psykologen Vygotskij tillegger veiledning og støtte en stor rolle for utvikling og læring, og argumenterer for at mennesket i morgen kan mestre alene det han/hun i dag ikke mestrer, men mestrer med hjelp og støtte. Dette beskriver han som den proksimale, eller nærmeste, utviklingszone (Vygotskij, Cole, John-Steiner, Scribner & Souberman, 1978). Et slikt syn på utvikling og læring kan ses i sammenheng med Csikszentmihalyis motivasjonsteori om opplevelsen av «flow», å være i flytsonen (Csikszentmihalyi, 2015). Ifølge Csikszentmihalyi (2015) oppstår opplevelsen av flyt når ferdigheter og utfordringer står i et balanseforhold til hverandre, på en slik måte at personen har noe å strekke seg etter. Opplevelsen av flyt synes å være belønnende i seg selv, og vil dermed oppmuntre til fortsettelse og tilbakevending til aktivitet, og på en slik måte stimulere til, og over tid resultere i, vekst, utvikling og kompetanse (Csikszentmihalyi, 2015). Bandura (1997) trekker frem forventninger om mestring som betydningsfull for atferd, tankemønster og motivasjon, og viser til at mennesker har en tendens til å redusere innsatsen, gi opp, eller unngå situasjoner og aktiviteter i tilfeller hvor en tviler på egen kompetanse. Innenfor helsefremmende arbeid er det fokus på å sette mennesker i stand til økt kontroll vedrørende faktorer som påvirker egen helse, betegnet som *empowerment* (WHO, 1998). Ifølge Vågan & Olsson (2018) betyr *empowerment* å gi makt eller å gi autoritet til, og å gjøre i stand til. Ut fra et slikt perspektiv vil positive forventninger om egen mestring og tillit til egen kompetanse være sentralt for å kunne opprettholde egen innsats, og være i stand til å hjelpe seg selv eller kontrollere eget liv til det beste for seg selv.

3. Metode

Dette kapittelet tar for seg metodologiske valg og gjør rede for forskningsprosessen. Etter en avklaring omkring vitenskapsteoretisk tilnærming og forskningsmetode, følger en kort redegjørelse for egen forforståelse og gjennomførte litteratursøk. Videre beskrives studiens design, metode for innsamling av data, og bearbeiding og analyse av datamateriale. I kapittelets siste del følger en drøfting av studiens kvalitet og etiske overveielser som er gjort underveis.

3.1 Vitenskapsteoretisk tilnærming og forskningsmetode

Denne studiens vitenskapsteoretiske tilnærming springer ut fra sosialkonstruksjonismen. Sosialkonstruksjonisme, eller sosialkonstruktivisme, tar utgangspunkt i at virkeligheten ses som en sosial konstruksjon (Hjardemaal, 2011). Radikale sosialkonstruksjonister vil med et ståsted som tar utgangspunkt i sosialkonstruksjonisme som ontologisk standpunkt, hevde at virkeligheten først får eksistens gjennom vår språkliggjøring og kunnskap, og utelukke at det finnes en objektiv virkelighet (Wenneberg, 2000; Aadland, 2011; Hjardemaal, 2011). Ifølge Hjardemaal (2011) blir spørsmålet rundt hvorvidt det finnes en objektiv virkelighet mindre interessant om en tar utgangspunkt i vår *kunnskap* om virkeligheten (epistemologi) som sosialt konstruert. Wenneberg (2000) skiller mellom en ontologisk sosialkonstruktivisme og en epistemologisk sosialkonstruktivisme. En ontologisk sosialkonstruktivisme forholder seg til den fysiske virkelighet og anser all virkelighet som sosialt konstruert. En epistemologisk sosialkonstruktivisme forholder seg til *kunnskap* om virkeligheten, og tar ikke stilling til hvorvidt virkeligheten i seg selv er en sosial konstruksjon, slik også Hjardemaal (2011) viser til (Wenneberg, 2000). Wenneberg (2000) hevder også det finnes et skille mellom en sosialkonstruktivisme som forholder seg til den fysiske virkelighet, og en sosialkonstruktivisme som forholder seg til den sosiale virkelighet. En moderat variasjon av sosialkonstruksjonisme aksepterer ifølge Aadland (2011) at en objektiv virkelighet finnes, og begrenser sin teori om virkeligheten som en sosial konstruksjon, til den sosiale livsvirkeligheten hvor menneskers oppfatninger og organisering av egne liv er utformet av sosiale prosesser som tanke, tale og praksis. En slik *moderat sosialkonstruksjonisme* er lagt til grunn for arbeidet med denne studien. Med hovedvekt på det epistemologiske, forstås dermed den kunnskap og viten som fremkommer i denne studien som sosialt konstruert i tid (Hjardemaal, 2011). Alle deltakende parter, som forsker, informanter og andre involverte, anses å ha innflytelse på prosessen og da også på kunnskapsutviklingen (Thagaard, 2013).

Metodologisk har jeg hentet inspirasjon både fra *positivismen*, hvor sansbare erfaringer og det ytre observerbare forstås som grunnlag for vitenskap, og *hermeneutikken*, hvor tolkning og søk etter dypere forståelse enn det gitte observerbare alene sees som kilde til kunnskap (Kjeldstadli, 1999; Ringdal, 2007; Hjordemaal, 2011; Thagaard, 2013; Befring, 2015). Disse to vitenskapstradisjonene kan sees i sammenheng med ulike forskningsmetoder hvor det grovt skilles mellom kvantitative og kvalitative metoder (Ringdal, 2007; Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016). Der kvantitative metoder handler om å telle og måle, handler kvalitative metoder om å finne innsikt i og forståelse av fenomener (Ringdal, 2007; Johannessen et al., 2016). Min studie bygger på en forståelse av begrepene kvantitativ og kvalitativ som henvisninger til egenskaper ved *dataene* heller enn metode som helhet (Grønmo, 1996). Videre forstås kvantitative og kvalitative tilnærminger som supplerende og komplementerende (Grønmo, 1996; Ringdal, 2007; Kleven, 2011; Befring, 2015). Studien søker svar på *hvorvidt* noe foregår og *hvordan* dette *noe* begrunnes. Disse spørsmålene krever ulik informasjon for å kunne besvares. Ved førstnevnte spørsmål kan kvantitative data i form av tall forstås interessant og relevant, mens det neste spørsmålet krever informasjon utover det som kan telles og måles, ettersom det søker enkeltmenneskers egne erfaringer og faglige formeninger, tanker eller idéer om bruk av natur i logopedisk praksis. Her ses kvalitative data i form av tekst som grunnlag for svar på forskningsspørsmålet. Denne studien tar derfor i bruk både kvantitative og kvalitative data som grunnlag for å kunne besvare problemstillingen.

I løpet av arbeidet med studien er det stadig vekslet mellom teori, refleksjon og datamateriale for å utvikle forståelse omkring forskningstemaet. En slik form for utvikling av forståelse og mening kalles den hermeneutiske sirkel (Gudmundsdóttir, 2011). Ifølge Thagaard (2013) er hermeneutikken en inspirasjonskilde for samfunnsvitenskapelige tilnærminger, fordi den bygger på prinsippet om at mening kun kan forstås i lys av den helheten den er en del av. Spesielt i den delen av studien som omhandler begrunnelse for bruk av natur i logopedisk praksis, har en slik vekselvirkning mellom teori, refleksjon og innhentet datamateriale vært vesentlig for utvikling av forståelse.

3.2 Induktiv/deduktiv tilnærming i forskningsprosessen

En deduktiv tilnærming i forskningsprosessen innebærer gjetninger og idéer som tar utgangspunkt i foreliggende forskning/litteratur/teori, og som formes som hypoteser og etterprøves ved hjelp av observasjoner av virkeligheten. En induktiv tilnærming i forskningsprosessen søker ny innsikt i gjennomførte observasjoner av virkeligheten, som siden

kan stille nye hypoteser (Ringdal, 2007; Johannesen et al., 2016). Etersom det aktuelle prosjektet er formet av egne erfaringer og idéer, og forskning/litteratur/teori som er tilgjengelig forstås som en støtte, kan prosjektet ifølge Befring (2015) sies å være induktivt. Slike induktive prosjekter kan omfatte pilotundersøkelser eller eksplorerende studier (se 3.5 *Studiens design og metode for datainnsamling*), hvor tidligere forskning heller har en inspirerende enn styrende funksjon for prosjektets utforming (Befring, 2015). Selv om forskningsprosjektet i sin helhet kan forstås induktivt, har egen forforståelse inneholdt antakelser og formet teorier gjennom prosessen som er avkreftet/bekreftet i møte med datamaterialet. Slik kan arbeidet med studien beskrives som en prosess hvor det er interaksjon mellom induksjon og deduksjon (Postholm, 2010).

3.3 Egen forforståelse

Forskerens forståelseshorisont, eller forforståelse, de kunnskaper og oppfatninger forskeren innehar, vil påvirke både hva som undersøkes og hvordan det undersøkte vektlegges og tolkes i samfunnsvitenskapelig forskning (Johannesen et al., 2016). I dette ligger at forskningsspørsmål og prosessen for å undersøke disse spørsmålene vil være preget av mine egne oppfatninger, kunnskaper og teorier. Min ryggsekk med kunnskap og erfaringer fra førskolelærerutdanning, spesialpedagogutdanning og yrkespraksis i barnehage, samt fra livet generelt kan vanskelig løsrives fra arbeidet med denne studien. Med en stor interesse for natur og friluftsliv, og et pedagogisk grunnsyn som bygger oppunder forskningstemaet, kan studien sies å være sterkt preget av egen interesse, verdier og pedagogisk forståelse. Dette er noe jeg som forsker har forsøkt å være observant på gjennom prosessen, for å kunne avdekke forhold i virkeligheten slik de er og utvikle kunnskap som er så objektiv som mulig (Ringdal, 2007). Jeg har derfor benyttet meg av veiledere, medstudenter og logoped/spesialpedagog i arbeid med spørreskjema og analyse av datamateriale, for å unngå at egen forforståelse har farget prosjektet i større grad enn nødvendig.

3.4 Litteratursøk

I startfasen og underveis i arbeidet med studien er det foretatt søk i databasene ERIC, Scopus, PubMed, CINAHL, Oria og Google Scholar. Søkeord som er benyttet for å utforske hvorvidt denne studiens tema er dokumentert i forskning og faglitteratur tidligere, er: logoped og natur, logoped og friluftsliv, speech language/speech language therapy AND outdoor, speech language/speech language therapy AND nature/nature-based, speech language AND outdoor,

outdoor education AND language learning, outdoor education AND language development, language learning AND outdoor environment, og communication disorder AND outdoor. Disse søkeordene har resultert i få konkrete treff vedrørende logopedisk arbeid og bruk av natur/friluftsliv i utøvelse av logopedyrket. Forskning forstås derfor å være svært mangelfull når det gjelder bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis. Også faglitteraturen gir lite informasjon om en slik tilnærming til logopedisk arbeid. Åpne søk på internett har vist vei til blogger og informasjonssider, hvor logopeder internasjonalt (for eksempel i Australia, USA og Canada) henviser og oppmuntrer til bruk av naturmiljø i logopedisk arbeid med språk-, tale- og kommunikasjonsrelaterte vansker (for eksempel Acornslp, u.å.; Jenny's speech, 2015; Lamb, 2016). Noen av søkene ovenfor har imidlertid gitt treff på forskning og litteratur som forstås aktuell og relevant for studien, til tross for at de ikke spesifikt er knyttet til logopedisk praksis. Øvrige søk etter litteratur og forskning som forstås relevant for denne studien er gjennomført i de samme databasene. Eksempel på søkeord er kommunikasjonsvansker/communication disorders, natur/friluftsliv, psykisk/fysisk helse, outdoor therapy, nature/outdoor AND cognition, nature/outdoor AND depression/anxiety. Kilder har også vist vei til andre kilder gjennom sitering eller siterte kilder. Forskning som vises til i denne studien, er i stor grad fra utlandet, det kan dermed knyttes noe usikkerhet til hvor representativ den er for norske forhold.

3.5 Studiens design og metode for datainnsamling

Jeg støtter meg til Grønmo (1996) da dette prosjektet har innslag av både kvantitativ og kvalitativ tilnærming i innhenting, bearbeiding og analyse av data, og dermed kan sies å ha et *flermetodedesign* (Ringdal, 2007). Den kvalitative tilnærmingen har her en utdypende rolle, mens den kvantitative tilnærmingen har en strukturerende, kartleggende rolle (Ringdal, 2007; Befring, 2015). Som metode for innsamling av datamateriale ble spørreskjemaundersøkelse, *survey*, for utsending til aktuelle informanter, vurdert som best egnet. Ettersom utbredelse av prosjektets undringsfenomen, bruk av natur i logopedisk arbeid, kan sies å være ukjent, var det formålstjenlig med et design som kunne nå ut til flest mulig (Befring, 2015). En survey gir mulighet for innhenting av opplysninger fra et stort antall respondenter på kort tid (Befring, 2015; Johannessen et al., 2016). Ved bruk av *semistrukturert spørreskjema*, med både prekodete og åpne spørsmål, fant jeg mulighet for å innhente både kvantitativt og kvalitativt datamateriale (Ringdal, 2007; Johannessen et al., 2016). Som ønskelig kunne dermed et slikt skjema innhente data med mulighet for mer nyansert innsikt, i tillegg til en generell faglig og deskriptiv oversikt vedrørende forskningstemaet (Jacobsen, 2015; Befring, 2015). Grunnet rammefaktorer er studien gjennomført som en *tverrsnittundersøkelse*, og gir dermed et bilde av

det studerte temaet begrenset til tidspunktet undersøkelsen er gjennomført (Johannessen et al., 2016). Studien er *deskriptiv* ettersom funn gir en beskrivelse av bruk av natur i logopedisk praksis på et gitt tidspunkt, og *eksplorerende* ettersom temaet tidligere kan sies å være lite utforsket (Jacobsen, 2015; Befring, 2015). Idet studien i tillegg til oversikt over utbredelse av et fenomen, søker begrunnelse for det aktuelle fenomenet, er det også hentet inspirasjon fra *fenomenologi* (Postholm, 2010). Innenfor denne tilnærmingen er målet innsikt i menneskers forståelse, intensjoner og begrunnelser for egne handlinger i ulike situasjoner (Befring, 2015).

3.5.1 Utforming av spørreskjema

Ved utforming av spørreskjema er problemstillingen gjort forskbar ved en operasjonaliseringsprosess hvor jeg har gått fra det generelle til det konkrete, og utarbeidet spørsmål som kunne gi et datamateriale med relevant informasjon (Johannessen et al., 2016). I den kvantitative delen av undersøkelsen er konkret resultat av operasjonaliseringen *variabler*, som kan beskrives som kjennetegn ved informantene, og som varierer med ulike *verdier* (Johannessen et al., 2016). Eksempel på en variabel i denne studien kan være aldersgruppe/klienter, med verdiene 6 år og yngre, 7 - 17 år, 18 - 59 år, 60 år og eldre, og alle aldersgrupper. Slike variabler er presentert i spørreskjemaet som prekodete, lukka spørsmål – disse har hentet inn de ønskede kvantitative dataene. For innhenting av kvalitative data er det benyttet åpne spørsmål, med god plass for fritekst. Holand (2018) skiller grovt mellom to hovedtyper av spørsmål – faktaspørsmål som det kan gis forholdsvis objektive svar på (som demografiske forhold, miljøforhold, atferd, kunnskap), og verdiladete spørsmål som ikke har noe fasitsvar (som mål på holdninger, motiver, opplevelser, preferanser). I denne studien vil faktaspørsmål eksempelvis gi variabler som kan sees opp mot eventuell bruk/ikke bruk av natur i logopedisk praksis. Utover dette inneholder spørreskjemaet åpne og lukkede, verdiladete spørsmål. Sistnevnte er formulert som to påstander med bruk av Likert-skala for svarmuligheter i grader, som grad av uenighet/enighet vedrørende påstand om at natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng (Holand, 2018).

For å gjøre svarprosessen lettest mulig for respondentene, ble spørsmål forsøkt formulert presist, konkret, entydig og ikke-ledende, svaralternativ ble forsøkt formulert som gjensidig utelukkende og uttømmende, med alle mulige alternativ for å kunne fange opp nyanser. I tillegg ble spørsmål og svar formulert med tanke på logopeder som mottakere (Ringdal, 2007; Johannessen et al., 2016; Holand, 2018). Åpne spørsmål, er forsøkt formulert slik at respondenter ville ønske å gi en utfyllende, relevant og givende tekst (Dalen, 2011).

Ettersom spørreskjema kan beskrives som enveiskommunikasjon og endringer ikke kan foretas underveis i innhenting av data, har jeg etter Johannessen et al. (2016) sin anbefaling forsøkt å sette meg i respondents sted og vært selvinstruerende gjennom prosessen. Dette gjorde jeg ved å «stille meg selv på siden» i forsøk på å distansere meg fra egen forskerrolle og tolke spørsmålene så objektivt som mulig. Ved utfordringer vedrørende spørsmål og svaralternativ underveis, diskuterte jeg med veiledere. I tillegg gjennomgikk veileder, to medstudenter og én logoped spørreskjemaet i slutfasen, og ga meg tilbakemelding om eventuelle uklarheter, forslag til endringer og tidsbruk ved utfylling (Johannessen et al., 2016). Slik minsket jeg sjansen for at spørsmål skulle oppfattes ulikt fra respondent til respondent, og krav om intersubjektivitet, felles forståelse, kunne ivaretas (Johannessen et al., 2016; Holand, 2018)

3.5.2 Ferdigstilling og distribusjon av spørreskjema

Etter at alle spørsmål var formulert ble spørreskjemaet utformet og ferdigstilt i programmet Questback. Dette programmet gir en rekke valg for utforming, med sideskift og mulighet til å omdirigere respondenter ut fra valgte svaralternativ ved hjelp av funksjonen *routing*. På denne måten fikk alle respondenter tilgang til de første spørsmålene til og med spørsmål om bruk av natur, mens de neste seks spørsmålene kun var tilgjengelige for de som besvarte spørsmålet om bruk av natur med ett av to «ja»-svar. De siste tre spørsmålene hadde alle respondentene tilgang til (se vedlegg A). Det ble valgt et enkelt design ved utforming for å minimere sjansen for påvirkning av respondenter under besvarelse, og en mørk, ensfarget layout for leservennlighet. Spørreskjemaet ble distribuert via lenke på e-post over internett, betegnet som Computer Aided Web Interviewing (CAWI) (Ringdal, 2007; Johannessen et al., 2016). Ved utsending fulgte informasjon om undersøkelsen, som hensikt og utgangspunkt for studien, tidsbruk ved utfylling, anonymitet og mulighet for å trekke seg, at prosjektet var godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), hvordan data skulle behandles, frist og kontaktinformasjon (se vedlegg B) (Johannessen et al., 2016; Holand, 2018). I utforming av denne informasjonen hadde jeg mottaker i fokus, og var bevisst på at jeg allerede der kunne miste eventuelle deltakere. For å nå respondenter ble Norsk Logopedlag (NLL) benyttet. Etter avtale henvendte jeg meg til alle regionslagsledere i NLL med ønske om videresending til medlemmer. Spørreskjemaet var tilgjengelig via lenke i fire uker. I løpet av denne perioden sendte jeg ut én purring etter to-tre uker etter første utsending (Johannessen et al., 2016). I tillegg ble undersøkelsen delt av en logoped på en gruppe for medlemmer av NLL på Facebook, og også av meg siste dagen den var åpen. Da jeg ble kjent med at lenke til undersøkelsen var gjort tilgjengelig på sosiale medier,

la jeg informasjonen som var sendt med lenken på e-post, inn i selve undersøkelsen på Questback for å sikre at alle eventuelle respondenter skulle få samme informasjon.

3.5.3 Populasjon og utvalg

Populasjon forstås som den helheten undersøkelsen gjelder, og utvalg ses som et utsnitt fra populasjonen (Befring, 2015). I denne studien er populasjonen logopeder i Norge, og utvalget består av et antall logopeder i Norge som det er samlet informasjon om for å eventuelt kunne si noe om populasjonen av logopeder som helhet. For mulighet til å nå et større antall logopeder i ulike deler av landet, er NLL benyttet for rekruttering av respondenter/forskningsdeltakere. Det eneste kriteriet for deltakelse var utdannelse som logoped. Logopeder med medlemskap i Norsk Logopedlag og som mottok spørreskjemaet utgjorde dermed *bruttoutvalget* (Johannessen et al., 2016). Det er usikkert om alle medlemmer har mottatt forespørsel, men ti av tolv regionslag bekreftet videresending til sine medlemmer. Det er oppgitt at omtrent 886 medlemmer skal ha mottatt e-post med forespørsel, men sannsynligvis er dette tallet større. Via deling av undersøkelsen i en gruppe for medlemmer av NLL på Facebook, hadde 741 medlemmer tilgang her. Antall medlemmer i NLL oppgis av NLL (ved leder G. Nordbø) å være omtrent 1460 medlemmer, men dette tallet inkluderer også pensjonister og studenter. I følge NLL er det usikkert om det finnes noen oversikt over antall yrkesaktive logopeder per i dag. Dermed er det vanskelig å fastslå hvor stor populasjonen *logopeder i Norge* er.

Potensielle deltakere tok selv avgjørelsen om å delta eller ikke. Dette ble følgelig et av utvalgskriteriene, og utvalget kan dermed ikke betraktes som tilfeldig utvalg (Ringdal, 2007; Befring, 2015; Johannessen et al., 2016). Her finnes en mulighet for at de som er opptatt av eller positive til bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, har vært mer ivrig på å svare enn de som er likegyldige eller negative til dette. Ettersom utvalget har forstørret seg selv via e-post og sosiale medier, kan utvalget også beskrives som et kumulativt/snøballutvalg (Befring, 2015). Mottakere som valgte å delta utgjør *nettoutvalget*, som består av 198 minus 1 student, er lik 197 logopeder (Johannessen et al., 2016). I bearbeiding av datamaterialet er utvalget redusert av ulike årsaker. Utvalget som gav grunnlag for kvantitativ analyse, består av 187 yrkesaktive logopeder, mens utvalget som har gitt grunnlag for kvalitativ analyse består av 49 logopeder (se 3.6 *bearbeiding og analyse av datamateriale*). En vurdering av hvor representativt utvalget er for populasjonen logopeder i Norge er gjort i delkapittel 3.7 *Studiens kvalitet*.

3.6 Bearbeiding og analyse av datamateriale

Datamateriale er eksportert fra Questback i filer i SPSS- og Wordformat. Siden er det importert i SPSS, dataprogram for statistisk analyse innenfor samfunnsvitenskap, hvor de kvantitative dataene er bearbeidet. Det kvalitative datamaterialet ble skilt ut fra øvrig materiale i Word, og sortert slik at all kvalitativ informasjon fra hver enkelt respondent er presentert samlet, før det er importert i NVivo, dataprogram for analyse av kvalitative data.

3.6.1 Kvantitative data

I importert datafil i SPSS ble det foretatt noen justeringer slik at datasettet skulle bli mer oversiktlig. Videre ble enkelte verdier som var kodet som «annet: [...]» kodet om i tilfeller hvor dette ble ansett som en fordel i analysearbeidet. Dette gjelder beskrivelser lagt til «nei, annet:» på spørsmål hvorvidt person er yrkesaktiv eller ikke, hvor respondenter som oppgir at de arbeider som spesialpedagog, pedagogisk-psykologisk rådgiver eller språkpedagog, er kodet som «ja» på dette spørsmålet. Dette fordi det i denne studien vurderes slik at en person utdannet logoped i disse stillingene forstås som yrkesaktiv logoped. Enkelte «annet: [...]»-svar på spørsmål om hvilke fagområder den enkelte arbeider med er enten kodet om eller fjernet der disse er forstått som mulig å omkode eller allerede dekket av andre avhukede alternativ, som «annet: uttale», «annet: uttalevarianter» og «annet: artikulering» hvor talevarianter er ansett som dekkende verdi. Alle «annet:»-svar er sjekket og kontrollert for eventuell omkoding for å få et renere datamateriale.

Før analyser av kvantitative data er respons fra sju pensjonister, to respondenter hvor oppgitt yrke ikke forstås som yrkesaktiv logoped, og én student tatt ut. I tillegg er to svar som var svært like, og som med høy grad av sannsynlighet stammet fra samme respondent, redusert til ett. Dette for å kvalitetssikre at analyser som er gjennomført og resultat av analysearbeidet så nært som mulig sier noe om gruppen yrkesaktive logopeder i Norge her og nå. Det kvantitative materialet som er benyttet i analyse, består av respons fra 187 yrkesaktive logopeder. Det er foretatt univariat analyse, analyse av enkeltvariabler, hvor frekvenstabeller er utarbeidet i SPSS og overført til Excel for grafisk fremstilling (Johannessen et al., 2016). For undersøkelse av sammenheng mellom to variabler, bivariat analyse, er det i SPSS utviklet krystabeller. I forkant av disse analysene ble en ny variabel «benytter natur/friluftsliv ja/nei» utviklet ved å rekode variabelen «benytter natur og friluftsliv i logopedisk praksis». Her ble verdiene «ja, på eget initiativ» og «ja, jeg har som logoped deltatt i samarbeid hvor natur og/eller friluftsliv inngår»

kodet om og slått sammen til én verdi, mens «nei» utgjorde den andre verdien. Disse analysene ble gjennomført for å finne ut hvorvidt logopeders grunnutdanning/tilleggsutdanning, ansettelsessted, logopedisk fagområde de arbeider med eller annet, ser ut til å kunne ha innvirkning på eller sammenheng med bruk av natur i logopedisk arbeid (Johannessen et al., 2016; Ringdal, 2007). Resultater av analysearbeidet presenteres i kapittel 4. Prosenttall som presenteres her er rundet av til heltall, mens de i vedlegg er presentert med én desimal.

3.6.2 Kvalitative data

Tekstdata fra åpne spørsmål i spørreskjemaet utgjør denne studiens kvalitative datamateriale. Dette er bearbeidet og analysert på lik linje med tekstdata fra eksempelvis intervju (Ringdal, 2007). I forkant av analyse er dette materialet skilt ut fra øvrig datamateriale, sortert etter respondent og importert i dataprogrammet NVivo for å lette kodingsarbeidet. Kvalitativt materiale i sin helhet inneholder data fra alle informanter, både de som oppgir og de som ikke oppgir bruk av natur og/eller friluftsliv i sin praksis. Materiale fra respondenter som ikke oppgir bruk av natur og/eller friluftsliv, har ikke vært aktuelt for denne studiens forskningsspørsmål som søker begrunnelse for bruk av natur, og er derfor i en tidlig fase av analysearbeidet lagt til side. Det kvalitative materialet som legger grunnlag for svar på andre del av denne studiens problemstilling, omfatter tekstdata fra 49 respondenter. Her er enkelte pensjonister inkludert, fordi deres deltakelse bidrar til å kaste lys over problemstillingen. Disse 49 respondentene omtales videre som forskningsdeltakere (Postholm, 2010; Thagaard, 2013; NESH, 2016).

Ifølge Dalen (2011) handler analyseprosessen i kvalitative studier om å heve materialet fra et beskrivende til et mer fortolkende nivå. I denne studiens kvalitative analyse er det hentet inspirasjon fra den tverrgående analysemetoden Systematisk tekstkondensering (Systematic Text Condensation, STC) (Malterud, 2011). STC består av fire trinn, 1) Helhetsinntrykk og utvikling av foreløpige temaer; 2) Meningsbærende enheter, fra temaer til koder og sortering; 3) Kondensering, fra kode til abstrahert meningsinnhold; og 4) Syntese, fra kondensering til beskrivelser, begreper og resultater (Malterud, 2011). Denne metoden som utgangspunkt for analyse har tillatt fokus på det som er vesentlig for studiens problemstilling, gitt mulighet for en induktiv tilnærming, og sørget for å ivareta deltakernes stemme. Analysearbeidet er dermed empiridrevet, og det er datamaterialet som er utgangspunkt i kodings- og kategoriseringsprosessen, og i søk etter mening og forståelse. I det følgende beskriver jeg prosessen i sin helhet.

I første fase ble tekstmaterialet gjennomlest to ganger. Her dannet jeg meg et helhetsinntrykk, og i etterkant av gjennomlesing satt jeg igjen med 7 temaer som intuitivt dukket opp (Malterud, 2011). I samme steg ble jeg bevisst på hvilke deler av materialet som ikke var relevant for problemstillingen (som materiale fra respondenter som ikke har benyttet natur), dette ble dermed skilt ut. Neste fase bestod av en kodingsprosess som tok utgangspunkt i foreløpige temaer og problemstillingen. Ved å identifisere meningsbærende enheter og sette merkelapper/koder på disse, kunne jeg ha fokus på det som var vesentlig for denne studien (Malterud, 2011). Tekst med innhold som ble forstått å omhandle det samme, ble kodet innunder samme kode. I denne fasen av arbeidet utviklet jeg det Malterud (2011) beskriver som kodegrupper og subgrupper (trinn 2 og trinn 3) på en noe mer fleksibel måte enn det som er beskrevet i STC. Dette fordi utviklingen i kodingsprosessen på en naturlig måte tok den veien, og fordi jeg anså dette som hensiktsmessig i utvikling, bearbeiding og revidering av koder og kodegrupper i denne studien. I løpet av denne fasen ble noe kodet materiale omkodet, og noen koder forkastet fordi de hadde begrenset innhold. I tredje fase ble det skrevet kondensat og samlet et utvalg av sitater for hver kodegruppe/subgruppe. Et kondensat er et kunstig sitat som består av konkret innhold fra hver meningsbærende enhet i en kode/subgruppe (Malterud, 2011). Kondensatskrivingen ivaretok forskningsdeltakernes stemme, og bidro i stor grad til å se hva materialet kunne fortelle – til å se sammenheng, likheter og kontraster mellom kodegrupper og subgrupper. Som resultat av dette er i siste fase kodegrupper og subgrupper plassert innenfor to hovedkategorier, nye begreper utviklet, og kondensert materiale benyttet som utgangspunkt for utvikling av analytisk tekst til presentasjonskapittelet (Malterud, 2011).

Gjennom analyseprosessen har jeg stadig gått tilbake til råmaterialet, for å sikre at det som kommer ut av analysearbeidet er i tråd med dette, og foretatt endringer der det er vurdert som nødvendig. Jeg har i arbeidet forsøkt å sette egen forforståelse til side og møte datamaterialet med et åpent sinn. På ulike stadier i analysen har jeg delt og diskutert innhold og koder/kategorier med veileder, en medstudent og en spesialpedagog, for å undersøke om temaer, koder og slutninger ble forstått som logiske og hensiktsmessige for andre enn meg selv. Prosessen har vært fleksibel, og krevd en stadig vekslning mellom datamateriale, refleksjon og undersøkelse av begrep og teori, i søk etter forståelse og mening. Den kvalitative analysens samlede resultat presenteres kapittel 4. *Presentasjon av funn.*

3.7 Studiens kvalitet

For evaluering av kvalitet er det gjort vurderinger knyttet til pålitelighet (reliabilitet), troverdighet (intern validitet), overførbarhet (ekstern validitet) og bekreftbarhet (objektivitet) (Johannessen et al., 2016). Gjennom arbeidet er valg og vurderinger som er gjort med sikte på utvikling av forskningsprosjektet, og innhenting og bearbeiding av datamateriale, forsøkt dokumentert og beskrevet på en åpen og detaljert måte for å styrke studiens pålitelighet og bekreftbarhet (Johannessen et al., 2016). Prosessen er forsøkt tydeliggjort i delkapittel 3.6 *Bearbeiding og analyse av datamateriale*. Datamateriale er behandlet med en bevissthet rundt mulighet for påvirkning av egen forforståelse i analyse og tolkningsarbeid. Med en egen interesse og noe kjennskap og erfaring fra feltet, er det en risiko for at forforståelsen har stått i veien for et åpent møte med datamaterialet, og at deler av materialet derfor kunne bli oversett eller overtolket. Med bakgrunn i dette har det som nevnt vært nyttig å diskutere og samarbeide med veiledere, medstudenter, en logoped og en spesialpedagog underveis i prosessen. Også bruk av metoden STC for kvalitativ analyse (Malterud, 2011), bidro til å minske risiko for overtolking, ettersom deltakernes egne ord og formuleringer bevares analysearbeidet gjennom. Ettersom arbeidet med forskningsprosjektet er gjort av én forsker alene, har det vært vesentlig også for studiens troverdighet å benytte seg av andres forståelse og innspill for å kontrollere egen subjektivitet (Dalen, 2011). Slik er egen forforståelse tatt hensyn til, og et ideal om objektivitet forsøkt imøtekommet (Ringdal, 2007). Forskningsarbeidets resultat bygger dermed på valg, vurderinger og tolkninger som ikke kan spores tilbake til forsker alene. Dette for å styrke studiens troverdighet og bekreftbarhet.

Spørsmål og spørreskjema er utformet med støtte fra og i samarbeid med veiledere, medstudent og en logoped, og anses som logiske og hensiktsmessige ut fra studiens formål. Ved utforming av informasjonsskriv og spørreskjema var det ønskelig å påvirke respondenter i minst mulig grad, derfor ble kun «natur» benyttet i informasjonen som ble sendt ut til potensielle respondenter. Dette hadde bakgrunn i bevisstgjøring under samtaler med medstudenter hvor ulike personer la ulikt innhold i ordet «friluftsliv». Jeg så en mulighet for at aktuelle respondenter kunne falle fra om det i henvendelsen var beskrevet «natur og/eller friluftsliv», fordi friluftsliv av enkelte ser ut til å kunne forstås noe spesifikt. Det ble videre vurdert slik at friluftsliv kunne gå innunder natur. I spørreskjemaet derimot, benyttes ordene «natur og/eller friluftsliv». På grunnlag av nevnte refleksjon finnes en mulighet for at respondenter legger ulik betydning i disse ordene som begrep, noe som følgelig kan ha gitt utslag i hvorvidt studien i realiteten fanger opp det virkelige bildet på fenomenet *bruk av natur/friluftsliv i logopedisk*

arbeid ut fra definisjonen som er lagt til grunn i delkapittel 1.3 *Begrepsavklaring*. Det kan være at en forhåndsdefinisjon av «natur og/eller friluftsliv» i spørreskjemaet, kunne bidratt til å nyansere svar og gi et mer reelt bilde av fenomenet. Med bakgrunn i at studiens tematikk fremstår som lite utforsket, kan det likevel anses som hensiktsmessig å gå bredt ut uten forhåndsdefinisjon. På denne måten blir hver enkelt respondents forståelse av natur og friluftsliv det som legges til grunn for besvarelse, og utvalget av respondenter som mener de benytter natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid består dermed av logopeder som bevisst anvender dette som et element i sitt arbeid. Videre forstås respondenter som oppgir at de ikke bruker natur og/eller friluftsliv som logopeder som mener de ikke benytter dette elementet, ut fra egen definisjon. Disse anses da uansett som ikke bevisste brukere av natur og/eller friluftsliv i sin logopediske praksis, noe som gjør et eventuelt krav om forhåndsdefinisjon av de aktuelle begrepene mindre interessant. Det kan legges til at respondenters besvarelser tyder på at deres forståelse av *natur og friluftsliv* jevnt over ikke synes å skille seg vesentlig fra definisjonen som er gjort rede for i delkapittel 1.3 *Begrepsavklaring*.

Det antas at en intervjuundersøkelse kunne hentet inn fyldigere beskrivelser, og dermed gitt et mer detaljert kvalitativt datamateriale rundt forskningsfenomenet, enn det spørreundersøkelsen har gjort. Ved bruk av intervju kunne respondenter/forskningsdeltakere blitt kontaktet i ettertid for member checking, kvalitetssikring av datamateriale og resultater av analysearbeid, noe en anonym spørreundersøkelse ikke gir grunnlag for. Samtidig har spørreundersøkelsen gitt mulighet til innhenting av kvantitativ informasjon fra et større antall logopeder, og resultert i en oversikt over hvorvidt natur og/eller friluftsliv benyttes av et utvalg logopeder, som en intervjuundersøkelse ikke kunne gitt. På tross av at et spørreskjema kan anses underlegent intervjuets muligheter for tykke beskrivelser, har åpne spørsmål likevel gitt et rikt materiale fra et stort utvalg kvalitativt sett. Også grunnet tidsrammen anses spørreundersøkelse som en hensiktsmessig metode for innhenting av datamateriale for denne studiens formål.

Med bakgrunn i at respondenter i denne studien selv har tatt beslutning om deltakelse og utvalget dermed anses som ikke-tilfeldig (jf. 3.4.3 *Populasjon og utvalg*), er det ikke grunnlag for statistisk generalisering til populasjon (Kvale & Brinkmann, 2009). For vurdering av studiens overførbarhet kreves derfor en analytisk, skjønnsmessig tilnærming til generalisering (Kvale & Brinkmann, 2009). Utvalget i studien er forholdsvis stort, og består av 187 logopeder som har lagt grunnlag for kvantitativ analyse og resultater, og 49 logopeder som har gitt grunnlag for kvalitativ analyse og resultater. Av de 198 respondentene som svarte, ble 11

responser tatt ut av materialet før kvantitative analyser for å få et utvalg som var mer representativt for yrkesaktive logopeders per nå (se 3.6.1 *Kvantitative data*). Logopedene i utvalget fordeler seg spredt innenfor kjønn, alder, erfaring, arbeidssted (geografisk, størrelse, ansettelsessted), grunnutdanning/tilleggsutdanning, logopediske fagområder, klientgrupper og institusjoner /tjenester de arbeider med (se vedlegg C). Det er ingen ting som tyder på at logopedene som har deltatt i denne undersøkelsen skiller seg betydelig fra andre logopeders, og det er sannsynlig at studiens funn også kan være gyldige og representative for øvrige logopeders.

3.8 Ethiske overveielser

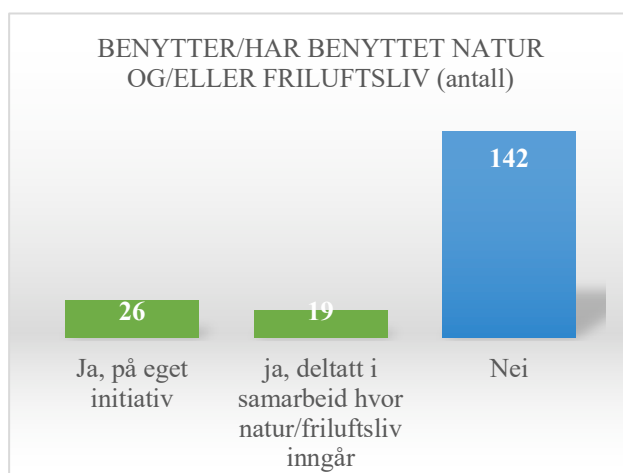
Førende for studien er retningslinjer utformet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016). Krav om personvern, informasjon, samtykke og konfidensialitet er ivaretatt. Prosjektet er av hensyn til personvern meldt til, og godkjent av, Norsk senter for forskningsdata (NSD) (vedlegg F). Ved kontaktetablering har potensielle respondenter mottatt informasjon om studien, hva deltakelse innebærer og deres rettigheter (vedlegg B). Datamateriale er oppbevart konfidensielt og i tråd med krav fra NSD, i questback og skylagringstjeneste tilknyttet Nord Universitet, hvor kun forsker selv har hatt tilgang. Bearbeidet og analysert datamateriale er anonymisert i videre bearbeiding og for fremstilling ved publisering. Datamateriale er behandlet med respekt og ydmykhet, med sikte på å ivareta forskningsdeltakernes stemmer og søken etter sann kunnskap.

4. Presentasjon av funn

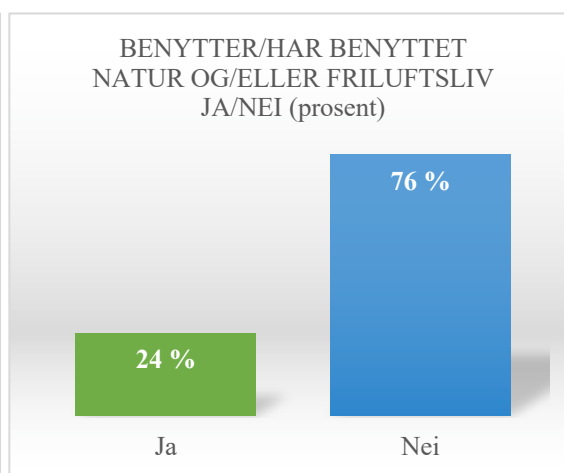
Presentasjon av studiens funn er tredelt. Første del inneholder en deskriptiv oversikt over bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis. Siden presenteres en måling av holdninger blant logopeder vedrørende relevans og fremtidig bruk av natur/friluftsliv i logopedisk arbeid. I siste del presenteres kvalitativt analysert materiale og kategoriserte begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid.

4.1 Bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis – utbredelse

I det følgende finnes en oversikt over hvorvidt natur og friluftsliv benyttes eller er benyttet i logopedisk arbeid blant yrkesaktive logopeder som har deltatt i denne studien. Her presenteres også antydninger til sammenhenger mellom logopeders bakgrunn/arbeid og bruk av natur/friluftsliv. Videre følger en redegjørelse for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid, ved hyppighet, brukergrupper (ved logopediske fagområder og brukeres alder), og type naturområde som benyttes. Denne delen omfatter respons fra de logopedene som oppgir at de benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid. Frekvensfordelinger, tabeller og figurer som presentasjonen bygger på, finnes i sin helhet som vedlegg (se vedlegg C, D og E).

Figur 4.1 Utvalg fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis (antall).

Figur 4.2 Utvalg fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, med rekodet variabel «ja» (prosent).

I undersøkelsen kommer det fram at 45 av 187 (24 %) av de spurte benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sitt logopediske arbeid. Av disse oppgir 26 logopeder at de benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv på eget initiativ, mens 19 viser til deltakelse i samarbeid hvor natur og/eller friluftsliv inngår, og at de på denne måten har benyttet dette

elementet i sitt arbeid. Følgelig er det 142 av 187 logopeder (76 %) som ikke benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sin praksis.

Det er undersøkt hvorvidt det kan antydes en sammenheng mellom bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid og logopeders kjønn, alder, grunn- og tilleggsutdanning, antall år erfaring, arbeidssted (geografisk, størrelse, ansettelsessted), brukergruppe (fagområde, alder), og arbeid opp mot institusjon/tjeneste. Noen funn presenteres her punktvis, med videre henvisning til vedlegg E.

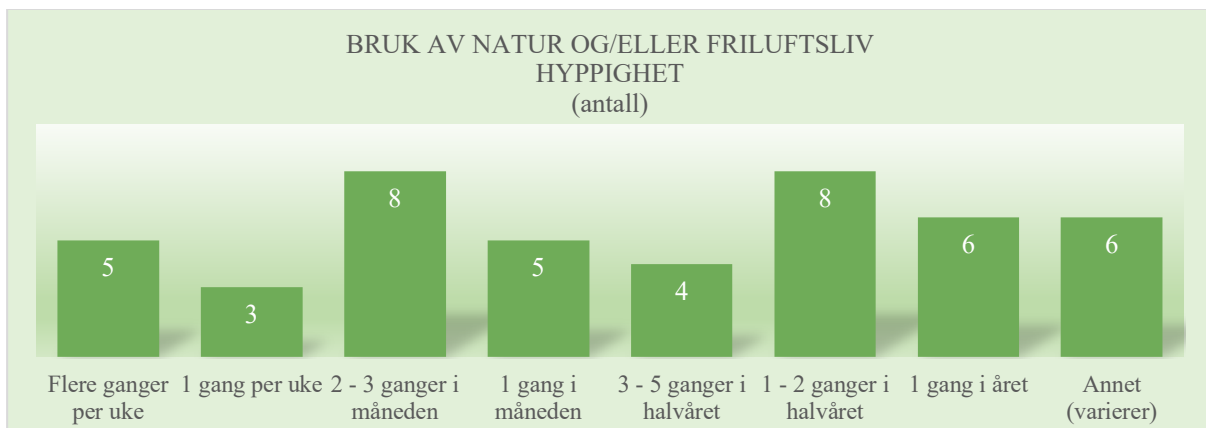
- Relatert til kjønn svarte 26 % av kvinnene at de benyttet natur/friluftsliv, mens kun 7 % av mennene oppga en slik bruk i logopedisk praksis (Tabell E-1).
- Respondenter i alderen 40 – 49 år, og 50 – 59 år består prosentvis av langt flere brukere av natur/friluftsliv (33 % og 30 %), enn respondenter i alderen yngre enn 29 år og eldre enn 60 år (14 % i begge grupper) (Tabell E-2).
- Vedrørende tidligere utdanning/tilleggsutdanning kan det se ut til at logopeder med ulike pedagogiske utdanninger har større sannsynlighet for å benytte natur/friluftsliv i sin praksis, enn logopeder med helsefaglig eller lingvistisk bakgrunn har. Her er det pedagogikk- og barnehagelærerutdanning, med spesialpedagogikk like etter, som peker seg ut. Mer enn hver fjerde deltakende logoped med en eller flere slike utdanninger benytter/har benyttet natur/friluftsliv i sitt logopediske arbeid (Tabell E-3).
- Antall år erfaring synes ikke å ha spesielt mye å si, men blant logopeder med 10-19 års erfaring oppgir så mange som 31 % en slik bruk (Tabell E-4).
- Vedrørende arbeidssted er Nord-Norge og Østlandet (Sørlandet er lite representert) geografisk sett de stedene hvor prosentandelen av logopeder som benytter natur/friluftsliv i sin praksis er størst. Det kommer videre frem at det er flere som benytter natur/friluftsliv blant de som arbeider i mindre byer/tettsteder (29 %) og små byer/tettsteder/bygder (29 %) enn de som arbeider i store byer/tettsteder (18 %) (Tabell E-5, Tabell E-6).
- Blant logopeder ansatt i fylkeskommune eller stat, er det prosentvis en god del flere som oppgir bruk av natur/friluftsliv, enn logopeder ansatt i kommune og privat (Tabell E-7).
- Sett i sammenheng med hva logopedene arbeider med av logopediske fagområder, er det ingen fagområder som peker seg spesielt ut som grunnlag for å ta i bruk natur/friluftsliv, men innenfor lese/skrivevansker oppgir under hver femte logoped som

arbeider med dette bruk av natur/friluftsliv i sin praksis, som fagområdet med laveste andel (Tabell E-8).

- Blant logopeder som arbeider med brukere fra 18 år og eldre (18-59 år: 30 %, 60 år og eldre: 26 %) benytter en større prosentandel natur/friluftsliv i sitt arbeid, enn logopeder som arbeider med yngre brukere gjør (6 år og yngre: 19 %, 7-17 år: 20 %) (Tabell E-9).
- Det ses ingen tydelig sammenheng mellom institusjon/tjenester logopedene arbeider opp mot, og bruk av natur/friluftsliv i deres praksis (Tabell E-10).

4.1.1 Hyppighet

Blant spurte logopeder som benytter natur/friluftsliv er det, som figur 4.3 viser, stor variasjon i hvor hyppig de anvender natur og/eller friluftsliv.

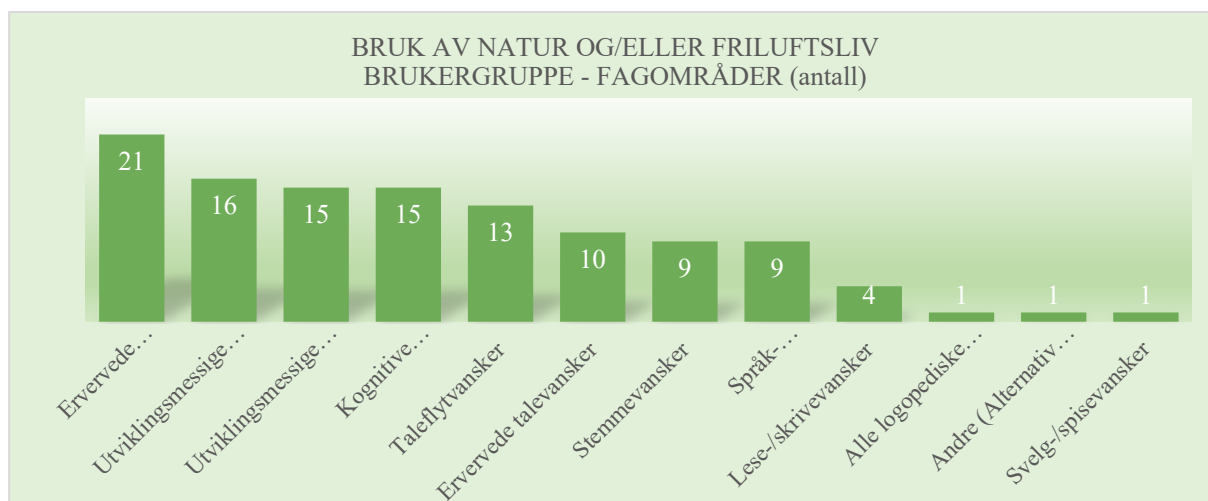
Figur 4.3 Hyppighet – bruk av natur/friluftsliv, blant logopeder som benytter natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid (antall).

Respondentene fordeler seg forholdsvis jevnt fra bruk av natur/friluftsliv flere ganger per uke, til én gang i året. Enkelte oppgir under «annet» at det varierer, at det noen ganger brukes mye og andre ganger lite. 5 av 45 oppgir at de benytter dette elementet i logopedisk praksis flere ganger i uka, og til sammen 25 av 45 oppgir at de benytter natur/friluftsliv 3-5 ganger i halvåret eller mer. Det vil si at 13 % av logopedene i totalutvalget benytter natur og/eller friluftsliv 3-5 ganger i halvåret eller oftere (se Vedlegg D, Tabell D-3).

4.1.2 Brukergruppe

Under presenteres hvilke brukergrupper natur og friluftsliv benyttes i tilknytning til, inndelt etter logopediske fagområder (utfordringer/vansker) og alder.

Logopediske fagområder

Figur 4.4 Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv i tilknytning til det enkelte fagområdet/brukergruppe (antall) (som følge av mulighet for avkryssing på flere alternativer, vil totalt antall overstige utvalget på 45 logopeder som benytter natur/friluftsliv i sitt arbeid).

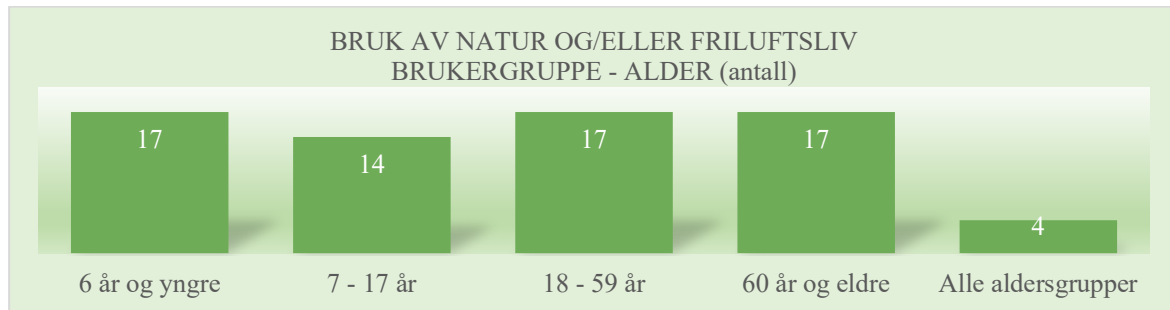
Bruk av natur, logopediske fagområder (flervalgsmulighet)	Antall	Prosent
Ervervede språkvansker/afasi	21	47 %
Utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	16	36 %
Utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	15	33 %
Kognitive kommunikasjonsvansker	15	33 %
Taleflytvansker	13	29 %
Ervervede talevansker	10	22 %
Stemmevansker	9	20 %
Språk-/taleutfordringer ved læring av nytt språk (som norskopplæring for innvandrere)	9	20 %
Lese-/skrivevansker	4	9 %
Alle logopediske fagområder	1	2 %
Andre (Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK))	1	2 %
Svelg-/spisevansker	1	2%
Totalt antall avkryssinger	115	-

Tabell 4.1 Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv i tilknytning til det enkelte fagområdet/brukergruppe (som følge av mulighet for avkryssing på flere alternativer, vil totalt antall overstige utvalget på 45 logopeder, og total prosent overstige 100).

Vedrørende fagområder peker ervervede språkvansker/afasi seg ut som et vanskeområde hvor logopeder benytter natur og/eller friluftsliv. Også utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker; utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker; og kognitive kommunikasjonsvansker, fremtrer tydelig som områder logopeder benytter naturen i tilknytning til. Svært få eller noen tar i bruk natur/friluftsliv ved arbeid med svelg-/spisevansker og lese-/skrivevansker. Som det kommer

frem i figur 4.4 og tabell 4.1 tar flere i bruk natur/friluftsliv ved taleflytvansker, stemmevansker, ervervede talevansker, og språk-/taleutfordringer ved læring av nytt språk.

Alder

Figur 4.5 Antall logopeder som oppgir at de benytter natur og/eller friluftsliv med den enkelte aldersgruppe brukergruppe (antall) (som følge av mulighet for avkryssing på flere alternativer, vil totalt antall overstige utvalget på 45 logopeder som benytter natur/friluftsliv i sitt arbeid).

Som figur 4.5 viser, rapporterer respondentene en jevn fordeling mellom aldersgruppene av brukere de benytter natur/friluftsliv i sin logopediske praksis med.

4.1.3 Naturområde

Logopeder som oppgir at de benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid er spurt hvilke naturområder de har benyttet.

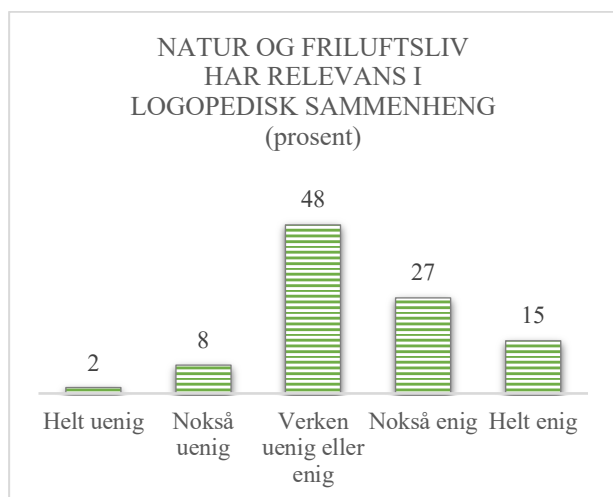

Figur 4.6 Antall logopeder som oppgir at de benytter det enkelte naturområdet (antall) (som følge av mulighet for avkryssing på flere alternativer, vil totalt antall overstige utvalget på 45 logopeder som benytter natur/friluftsliv i sitt arbeid).

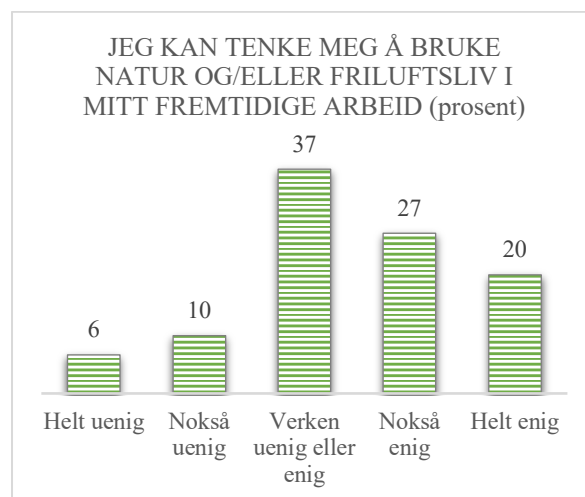
Av utvalget på 45 logopeder oppgir 31 (69 %) at de har benyttet utmark (skog, fjell, fjære), 27 (60 %) at de har benyttet parkområde, og 23 (51 %) at de har benyttet hageområde (utenfor institusjon, logopedkontor, annet).

4.2 Holdning til relevans og fremtidig bruk

Alle respondenter har i spørreskjemaet avslutningsvis tatt stilling til to påstander. Utfallet av disse målingene kan si noe om hvordan yrkesaktive logopedier forholder seg til forskningstemaet. Nedenfor gjengis påstandene med utvalgets fordeling fra helt uenig til helt enig, oppgitt i prosent.

Figur 4.7 Fordeling av respondenter vedrørende oppfatning av hvorvidt natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng (prosent).

Figur 4.8 Fordeling av respondenter vedrørende oppfatning av hvorvidt de kan tenke seg å benytte natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid (prosent).

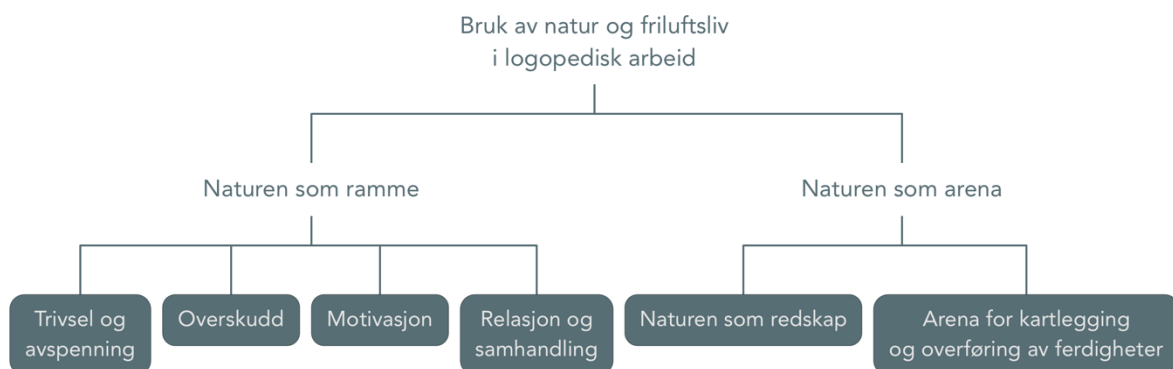
Ut fra figur 4.7 kommer det frem at 10 % av de spurte (av utvalget på 187), er helt eller nokså uenig i at natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng, mens 42 % er nokså eller helt enig i at det har relevans. Nesten halvparten (48 %) av de spurte uttrykker at de verken er uenig eller enig i om natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng. Det er altså flere respondenter som anser natur og friluftsliv som relevant for logopedisk arbeid, sett opp mot de respondentene som mener det motsatte, at det ikke har noe relevans. Samtidig er det relativt mange som ikke har noen tydelig formening knyttet til hvilken relevans natur og friluftsliv har sett i sammenheng med logopedi. Blant spurte logopedier er det som det kan leses av figur 4.8 så mange som 47 % som kan tenke seg å bruke natur og/eller friluftsliv i sitt fremtidige arbeid, mens 16 % ikke kunne tenke seg dette. 37 % av de spurte synes ikke å ha noen spesiell mening om hvorvidt de kan tenke/ikke tenke seg å benytte natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid. I kommentarer til undersøkelsen uttrykker flere interesse og nysgjerrighet rundt bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid, en sier:

Jeg spør meg selv hvorfor jeg ikke benytter natur i mitt logopediske arbeid? Antageligvis flere årsaker; tradisjon, travle dager, de andre av mine logopedkolleger benytter ikke natur i undervisningen, med mer. Kanskje jeg trenger hjelp til å tenke nytt (Respondent 104)

Denne logopeden peker også på mulige årsaker til hvorfor ikke natur og friluftsliv har vært eller er benyttet i egen praksis, men stiller seg åpen til eventuelle muligheter som kan dukke opp ved å rette oppmerksomheten mot en slik tilnærming.

4.3 Begrunnelse for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis

Fra hvorvidt natur og/eller friluftsliv benyttes og hva som gjøres blant logopeder i logopedisk arbeid, rettes fokuset mot begrunnelser for bruk av dette elementet i logopedisk praksis. Resultatet av bearbeiding og analyse av kvalitativt materiale, hvor fokus har vært begrunnelser for bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk arbeid, er fremstilt i figur 4.9.

Figur 4.9 Grafisk fremstilling av analysert kvalitativt datamateriale.

Begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv er gjennom analysearbeidet inndelt i to kategorier, *naturen som ramme* og *naturen som arena*. Kategorien *naturen som ramme* omfatter begrunnelser knyttet til ulike faktorer som ut fra logopedens utsagn synes å kunne ha påvirkning eller innvirkning på logopedisk arbeid. Med andre ord, naturen som en kontekst for logopedisk arbeid. Kategorien *naturen som arena* innbefatter begrunnelser som knyttes til muligheter for logopedisk arbeid som finnes i bruk av naturen som fysisk rom/miljø/sted, og som omhandler en mer aktiv og eksplisitt bruk av naturen i logopedisk sammenheng.

4.3.1 Naturen som ramme

Ramme i denne sammenheng forstås som en abstrakt «innfatning», eller en usynlig ramme, og viser til ulike faktorer ved bruk av natur og friluftsliv, som ifølge forskningsdeltakerne har påvirkende eller innvirkende effekt på logopedisk arbeid.

4.3.1.1 Trivsel og avspenning

Flere forskningsdeltakere uttrykker at det å se og/eller oppholde seg i naturen kan ha en beroligende effekt i logopedisk sammenheng:

Få pasienten til å føle seg bedre tilpass. Avhjelp stress som følge av kommunikasjonsvansker, ved å se natur og være ute. [...]Synes det hjelper på samtalen av og til, at den blir friere (Forskningsdeltaker 1)

Jeg møter mange mennesker/pas som er glade i friluftsliv som slapper mer av når vi er ute enn inne på kontoret (Forskningsdeltaker 44)

Flere av logopedene viser med liknende beskrivelser til at bruk av natur kan fungere avspennende, ha positiv innvirkning på stress og redusere angst. Det gis uttrykk for at utøvelsen av logopedi blir mindre institusjonspreget, og at brukerne derfor ofte oppleves mer tilfredse og avslappede. På tvers av brukergrupper, mener deltakere at bruk av naturen kan gi støtte til endring av fokus i tilfeller hvor trenings- eller behandlingssituasjon kan være utfordrende og vanskelig å forstå hensikten med. Bruk av natur har, ifølge forskningsdeltakere, kunnet bidra til en bedre opplevelse for brukeren i slike situasjoner. En stor del av logopedene som benytter natur og friluftsliv i sitt arbeid, uttrykker at naturens beroligende eller trivselsfremkallende virkning har påvirkning på samtalene, og gjør de friere eller lettere. Enkelte hevder at brukere trives bedre når de er i aktivitet, og at bevegelse og gåturer i naturen kan ha god effekt på samtale og kommunikasjon i tilfeller hvor angstlidelser eller traumer er en del av det helhetlige bildet.

4.3.1.2 Overskudd

Det hevdes av flere deltakere at opphold i natur har helsemessige gevinster. Beskrivelser og ytringer henviser til et helhetsperspektiv hvor disse logopedene har en oppfatning av at opphold og opplevelser sammen med andre i naturen kan ha positiv effekt på psykisk og fysisk helse for store og små. En forståelse av at det er nær sammenheng mellom kropp og hode fremmes av flere. En sier:

Min erfaring er at mange profiterer språklig og talemessig på en oppfølging hvor natur er en del av en allsidig tilnærming. Det fysiske henger sammen med det kognitive - og uteopplevelser/fysisk aktivitet gir overskudd til kognitivt arbeid, jf. forskning på området (Forskningsdeltaker 41)

Her trekkes forskning frem for å underbygge bruk av uteopplevelser og fysisk aktivitet i logopedisk praksis. Bruk av kroppen, fysisk trening og bevegelse ute i naturen forstås å ha innvirkning på konsentrasjon og kognitivt arbeid; sees som mulighet for å gi hodet hvile; og ha innvirkning på prosesser og muskler som benyttes ved produksjon av tale/verbal

kommunikasjon. Noen mener naturen kan ha en inspirerende virkning fordi det bidrar til en variasjon i logopedien, og at det å komme seg ut for noen øker livskvaliteten.

4.3.1.3 Motivasjon

En stor del av forskningsdeltakernes begrunnelser kan knyttes til bruk av natur som en motiverende faktor i logopedisk arbeid, enten for å skape motivasjon eller med utgangspunkt i brukeres interesser og egne mål som motivasjon. Det ytres blant deltakere at opphold ute gjør treningen mer lystbetont og mindre terpende. Dette opplever de endrer trenings- og undervisningsfokuset, noe enkelte mener i seg selv kan fungere motiverende. Flere hevder at naturen, for både små og store, kan være et engasjerende, inspirerende og mer spennende sted enn et logopedkontor/grupperom. To logopeder som arbeider med barn uttrykker seg slik:

Noen barn trives bedre i aktivitet enn inne på et grupperom. Jeg mener alle barn er engasjerte og lærevillige, hvis vi voksne møter de der de er (ikke der jeg er) (Forskningsdeltaker 14)

Ønsker å være mest mulig der barna er, og ta utgangspunkt i det barna er interessert i - er barnet ute og leker med en pinne eller plukker nøtter forsøker jeg å gjøre det til en læringsarena. [...] det er veldig håndfast og konkret, og de fleste barna synes det er gøy og engasjerende (Forskningsdeltaker 8)

Her viser logopedene til fokus på den han/hun har foran seg som utgangspunkt for tilrettelegging av logopedisk arbeid. En logoped som blant annet arbeider innenfor rehabilitering sier:

Logopedkontoret kan like gjerne være i ei tømmerkoie inne på skauen eller ved et bål i strandkanten der fiskestanga ligger og dupper. Jeg har benyttet begge deler med en nyblitt hjerneslagrammet ung mann [...], i rullestol og uten tale! (Forskningsdeltaker 42)

Denne logopeden viser engasjement ovenfor brukeren, og kan med dette sitatet representere de logopedene som uttrykker at det å komme seg ut, få dagslys og få være i bevegelse, og mulighet for å kjenne at benevning og kommunikasjon oppleves lettere i en slik setting, kan være godt og gi gode erfaringer for den enkelte bruker å ta med seg videre. Mange av logopedene omtaler friluftsliv og naturrelaterte temaer som interesser brukere har:

Ofte handler det om å komme tilbake til livet og finne det som gir mening. Under rehabilitering ser en på hele mennesket, friluftsliv og natur kan være en viktig del av det livet et menneske har hatt (Forskningsdeltaker 19)

Flere benytter derfor disse interesseområdene som utgangspunkt i logopedisk arbeid for motivasjon, på lik linje med andre interesser. Dette synes å bygge på tanker om at engasjement og lærelyst øker om brukeren møtes som den han/hun er og opplever det relevant for seg selv.

Noen deltakere forteller at brukere som har opplevd en akutt endring i livssituasjon og som har hatt natur og friluftsliv som en viktig del av sitt liv, ofte har mål som er knyttet til dette, men at flere har behov for starthjelp til å nå slike mål.

4.3.1.4 Relasjon og samhandling

Flere deltakere gir beskrivelser hvor opphold i naturen forstås som et annet utgangspunkt for relasjonsbygging mellom logoped og bruker, enn det opphold på logopedkontor og grupperom gir. Disse forskningsdeltakerne mener det i enkelte tilfeller har betydning å kunne møtes på et nøytralt sted som naturen, fremfor et kontor eller et hjem. To sier:

Å ha kontakt med og bruke naturen gjør at vi bruker andre sider av oss selv og ikke kommer i en pasient/behandler rolle så mye (Forskningsdeltaker 22)

Asymmetriske relasjoner kan lettere oppstå på et klinisk kontor enn ute i naturen (Forskningsdeltaker 44)

Disse deltakerne uttrykker en opplevelse av at det er noe ved naturen som påvirker rollene de har overfor hverandre, og som gjør relasjonen mellom logoped og bruker mer likeverdig. Denne utviskingen av logoped- og brukerrolle tillegges vekt og sees som verdifull for relasjonsbygging. Relasjonen mellom logoped og bruker trekkes frem som grunnleggende for videre trening og behandling. Logopeder ytrer at de opplever flytting av logopedisk arbeid ut i naturen som forløsende på samtale, og at lyst og behov for å kommunisere verbalt øker. De fremhever gåturer og vandring som positivt for dialog og samtale, og nevner tilnærminger som «walk-and-talk» og «vandrende veiledning»:

"Vandrende veiledning" i naturen skaper rom for pauser i behandlingssamtalene på en naturlig måte, dvs. uten at pasientene blir beklemte eller føler at de "må fylle tiden med ord". Denne rammen gir rom for refleksjoner på en annen måte enn en en-til-en-veiledning inne på et logopedkontor. Mine pasienter som har fått tilbud om bruk av naturen i behandlingen [...] har uttrykt at denne rammen har vært verdifull for deres rehabilitering (Forskningsdeltaker 31)

Med flere, ytrer denne deltakeren en forståelse av bevegelse i naturen som innvirkende på dialogen, og videre også veiledningens kvalitet og mulighet for refleksjon. Både forskningsdeltakere som arbeider med unge og forskningsdeltakere som arbeider med eldre, henviser til at felles opplevelser én-til-én og gruppevis i naturen, gir muligheter til felles planlegging og grunnlag for samtale i etterkant. Slike opplevelser anses også av mange deltakere som grunnlag for en trygghets- og fellesskapsfølelse, som gjør samtaler rundt følsomme og vanskelige temaer med logoped og likepersoner lettere.

4.3.2 Naturen som arena

Kommunikasjon og arbeid med dette handler om alle situasjoner vi befinner oss i. Der mennesker er. Man burde utnytte [...] mulighetene naturen gir oss (Forskningsdeltaker 37)

Rebus/orienteringsoppgaver som går på benevning, oppmerksomhet, hukommelse, og lese og skrivetrening. [...] En fin arena for holistisk tilnærming og naturen er en god arena for tverrfaglig samarbeid (Forskningsdeltaker 44)

Deltakere beskriver naturen som en arena med stort potensial og mange muligheter for arbeid med ulike språk-, tale-, stemme- og kommunikasjonsvansker. Noen henviser til aktiv bruk av natur og friluftsliv innenfor andre fagfelt, og ser det dermed som aktuelt å også trekke inn i logopedisk praksis. Andre, som deltaker 44, trekker frem naturen som et godt utgangspunkt for en helhetlig tilnærming i det logopediske arbeidet, og for tverrfaglig samarbeid. I kategorien *naturen som arena* fremgår deltakernes begrunnelser for bruk av natur knyttet til naturen som redskap og som arena for kartlegging og overføring av ferdigheter.

4.3.2.1 Naturen som redskap

Mange forskningsdeltakere fremhever konkrete, hendelser og fenomener i naturen som virkningsfulle i logopedisk arbeid.

Vi møter mange begreper på tur i skog og mark (Forskningsdeltaker 14)

Ofte gode situasjoner som dukker opp ved at man kan beskrive alt man ser der ute, været, vinden, om man er varm eller kald osv (Forskningsdeltaker 36)

Mange har minner knyttet til turer/ute/hytteliv som blir fine temaer (Forskningsdeltaker 47)

Forskningsdeltakerne mener det med utgangspunkt i konkrete og spontane hendelser er lettere å få til samtale, og at det gir mange og gode muligheter til å bruke språk, sette ord på handlinger, assosiere, og øve turtaking og andre samtaleferdigheter én-til-én og sosialt i gruppe. Mange ytrer at felles opplevelser og erfaringer fra turer gir grunnlag for videre samtale og trening, og dermed kan bygges videre på språk-, tale- og kommunikasjonsmessig. Enkelte mener naturen gir rom for språkstimulering mer enn konkret språktrening, mens andre deltakere benevner virksomheten som språktrening. Mange av forskningsdeltakerne anser bruk av natur som svært hensiktsmessig ved utfordringer med benevning hos mennesker med ervervede språkvansker og begrepslæring hos barn. Dette knyttes til nær tilgang til konkrete, og mulighet til å sanse, erfare, assosiere og bruke hele kroppen. En deltaker beskriver kort hvordan han/hun ser på naturen som nyttig:

Jeg har benyttet hinderløyper til å øve på preposisjoner. Styrke ordforrådet knyttet til farge, form, størrelser, småkryp og dyr i sitt naturlige element (Forskningsdeltaker 12)

Her vektlegges bruk av kroppen og førstehåndserfaringer som grunnlag for begrepslæring og språktilegnelse. I forbindelse med dette nevner noen av logopedene som arbeider med barn, «Skoggruppemetoden», og at de ofte tillegger en slik tilnærming vekt i veiledning av barnehageansatte. Deltakere beskriver naturen som en fin base for arbeid med tale-/språklyder:

Bruker en pinne til å skrive bokstaver på bakken og jobbe med språklyder, lytte på hvilke lyder ulike ting vi finner ute lager for å øke fonologisk bevissthet. Lage lydene uten at barna ser - var det en kongle eller en kvist? Klapper stavelser i det barna ser eller finner, forsøker å lytte ut første lyden i ordet, etc. (Forskningsdeltaker 8)

Vi [...] samler på ord (ting som vi ser) som har målllyder vi jobber med i seg. Tar [...] bilder av ord med f.eks x antall stavelser. Hopper antall stavelser på turstien. [...] Samler på korte og lange pinner, snakker om korte og lange ord. Går på lyd jakt (tar opp lyder med telefonen). Samler på lyder som er susete, smellete osv. Kobler det på fonologi (Forskningsdeltaker 18)

Av disse deltakerne og flere fremmes de mulighetene som spontant dukker opp ved fokus på naturens tilgjengelige konkrete og plutselige hendelser – for å trene eller stimulere oppmerksomhet for lyd, lytting, stavelserdeling, utlytting og produksjon av lyder/språklyder, munnmotorikk og artikulasjon. I ytringer tilknyttet stemmefeltet tillegges elementer og fenomener i naturen større vekt enn konkrete og hendelser:

Praktiserer pusteøvelser mens vi går i skogen [...]. Teller skrittene vi hører, kobler pusten på. Avspenning i parken... ligge og se på skyene. Trene stemmebruk i skogen (Forskningsdeltaker 18)

Stemme- og taletrening i nærhet til en bekk. Tilpasse stemmebruk til ulike avstander f.eks. i skogen (Forskningsdeltaker 21)

Uttalelsene ovenfor og liknende ytringer viser til lyd fra rennende vann, ulike avstander i skogmiljø, vind, og lyd fra bølger og sjø, som fenomener som tas i bruk i forbindelse med arbeid med stemme og stemmevansker. Brukerne og logopedene må i slike miljø tilpasse stemme og tale ut fra avstander og lydene rundt seg. Deltakerne ytrer at opphold og bevegelse i naturen, samt møter med fenomener i naturen (eksempelvis bølger ved sjøen), kan stimulere til bedre pustkontakt, dypere pust og bruk av abdominal støtte. Naturen som avspenning (se 4.3.1.1 *Trivsel og avspenning*) vises også til i denne sammenheng.

4.3.2.2 Arena for kartlegging og overføring av ferdigheter

Forskningsdeltakere anvender opphold i naturen som mulighet for observasjon av brukere i en mer naturlig kommunikasjonssituasjon enn på kontor/grupperom. En mener det er:

Nyttig å se hvordan brukeren tar i bruk sine kommunikative ferdigheter i andre omgivelser hvor mye skjer spontant (Forskningsdeltaker 20)

Denne forskningsdeltakeren trekker frem det spontane og uforutsette som en kilde til informasjon om brukerens kommunikasjonsferdigheter. Som også andre uttrykker, ses naturen som et utgangspunkt for kommunikasjon i en spontan setting og i samspill med andre som kan gi nyttig tilbakemelding til logoped. En annen beskriver:

Det å bruke naturen på denne måten kan gi meg mer informasjon om hvilke råd jeg kan gi til pårørende for kommunikasjon. Mer enn om jeg bare hadde sittet på kontoret - fordi det er en kunstig kommunikasjonssituasjon (Forskningsdeltaker 30)

Her benytter logoped den kunnskapen han/hun får om den enkeltes kommunikasjonsferdigheter, som grunnlag for videreutvikling av sin egen praksis overfor den enkelte, og best mulig hjelp til brukeren og hans/hennes pårørende. Mange deltakere understreker at samtaler og kommunikasjon ikke bare foregår på kontor og grupperom, og viser til at de benytter kjente og hverdagslige miljøer som supplement og variasjon til tradisjonelt logopedisk arbeid:

Bruker det for å komme i en mer naturlig kommunikasjonssituasjon. For å få samtaletrening i mer naturlige omgivelser (Forskningsdeltaker 30)

Mykgjør overgangen til å ta det man har lært inne på logopedkontoret ut i det virkelige liv. (Forskningsdeltaker 18)

I følge flere benyttes naturen som en mer naturlig setting for eksempelvis trening av samtaleferdigheter og styrking av ordforråd. Det trekkes frem at brukerne får arbeidet med egne mål i et naturlig miljø med mulighet for støtte og veiledning fra logoped, samt at det gir repetisjon med variasjon. Dette mener forskningsdeltakere kan ha verdi for overføring, generalisering, av ferdigheter/annet som er trent/lært på kontoret til bruk i eget liv utenfor kontoret.

5. Drøfting

I dette kapitlet drøftes studiens funn i lys av teori og forskning. Ettersom fenomenet studien undersøker er lite utforsket tidligere, er grunnlaget for sammenlikning med liknende studier lite. Funn vil derfor drøftes opp mot teori og studier som likevel kan være relevante vedrørende fenomenet *bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid*, og som kan ses i sammenheng med denne studiens funn. Drøftingskapitlet vil i første del følge samme struktur som presentasjonskapitlet. En diskusjon rundt utbredelse av bruk av natur/friluftsliv blant logopeder i delkapittel 5.1, vil dermed etterfølges av drøfting omkring logopeders begrunnelser for å ta i bruk en slik tilnærming til logopedisk arbeid, i delkapittel 5.2 og 5.3. Andre del av drøftingskapitlet tar for seg tre temaer som utpeker seg på tvers av funn. Delkapittel 5.4 omhandler naturen som kontekst for relasjoner, delkapittel 5.5 tar opp bevegelse i naturen som et alternativ, og delkapittel 5.6 dreier seg om naturen som ramme og arena for en helhetlig tilnærming og tverrfaglighet. Disse tre temaene kan også betraktes som argumenter for å ta i bruk natur/friluftsliv i logopedisk praksis.

5.1 Bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid – utbredelse

Blant logopeder som har deltatt i denne undersøkelsen oppgir 45 av 187 (24 %) at de benytter eller har benyttet natur og/eller friluftsliv i sin praksis, mens 142 av 187 (76 %) ikke oppgir slik praksis. Med bakgrunn i litteratursøk synes det å foreligge svært lite dokumentasjon og forskning på bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid. Det er dermed lite grunnlag for sammenlikning av funn i denne studien opp mot annet. Som gjort rede for i delkapittel 3.7 *Studiens kvalitet*, kan funn i denne studien ikke direkte overføres til populasjonen av logopeder i Norge. Imidlertid er det, som nevnt, ingen ting som tyder på at logopeder som har deltatt i denne studien, skiller seg betydelig fra andre logopeder. Med bakgrunn i dette, og ettersom en såpass stor andel som 24 % av respondentene (45 av 187) i denne studien oppgir bruk av natur/friluftsliv i sin praksis, hvor 13 % (25 av 187) oppgir bruk 3-5 ganger i halvåret eller oftere, kan det likevel argumenteres for at studiens funn peker på natur og friluftsliv i logopedisk praksis som et reelt fenomen. At logopeder nevner bruk av natur eller friluftsliv i blogger og på informasjonssider internasjonalt (for eksempel Acornslp, u.å.; Jenny's speech, 2015; Lamb, 2016), kan videre tyde på at bruk av natur og friluftsliv er representert i logopedisk arbeid både internasjonalt og nasjonalt. På grunnlag av at utvalget regnes som ikke-tilfeldig og usikkerhet knyttet til størrelse på populasjonen av logopeder (jf. 3.5.3 *Populasjon og utvalg*), må tall funnet i denne studien behandles deretter. Presenterte tall på bruk av natur og friluftsliv

i logopedisk praksis, kan derfor ikke anses som direkte representative for populasjonen *logopeder i Norge*. Tallene kan likevel fungere som en mulig indikasjon på hvilke logopeder som tar i bruk natur og/eller friluftsliv og ikke, hvor hyppig natur/friluftsliv benyttes i logopedisk sammenheng, og med hvilke brukergrupper natur og/eller friluftsliv benyttes.

Det kan bemerkes at det i studien har deltatt prosentvis flere logopeder som arbeider med barn og unge, enn logopeder som arbeider med voksne og eldre (se vedlegg C) – mens det er prosentvis flere blant logopedene som arbeider med voksne og eldre som oppgir bruk av natur og friluftsliv enn det er blant logopedene som arbeider med barn og unge (se 4.1 *Bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis*; vedlegg E, tabell E-9). I relasjon til dette kan det påpekes at det prosentvis er ervervede språkvansker som oppgis å være det fagområdet natur og friluftsliv brukes mest i tilknytning til (figur 4.4, tabell 4.1). Hva som er grunn til at gruppen av logopeder som arbeider med barn og unge, ser ut til å benytte natur/friluftsliv i mindre grad enn gruppen av logopeder som arbeider med voksne og eldre, er ikke del av denne studiens formål, men som noen deltakere har uttrykt, kan dette ha med tradisjon, travle dager og at andre kollegaer ikke benytter natur/friluftsliv å gjøre. Jeg gjør oppmerksom på at utvalget av logopeder som benytter natur og friluftsliv, og som har gitt grunnlag for svar på problemstillingens andre del, *begrunnelse for bruk av natur og friluftsliv*, fordeler seg jevnt ut fra hvilke aldersgrupper de arbeider med og hvilke aldersgrupper de benytter natur/friluftsliv opp mot (vedlegg E, tabell E-9; figur 4.5).

Ut fra figur 4.4 og figur 4.5 kan det se ut til at brukeres alder er underordnet brukeres vanske/logopedisk fagområde for valg av en tilnærming til logopedisk arbeid som tar i bruk natur/friluftsliv. Med andre ord er muligens type vanske/utfordring heller utslagsgivende for bruk av natur/friluftsliv enn brukeres alder. Blant logopeder som i denne studien oppgir bruk av natur/friluftsliv, er det stor variasjon i hyppighet vedrørende bruk av natur og friluftsliv – fra de logopedene som oppgir slik praksis flere ganger i uka, til de som oppgir bruk av en slik tilnærming omtrent én gang i året (figur 4.3). Hvilke logopeder som benytter natur og friluftsliv ofte versus sjelden, undersøker denne studien ikke. Derimot kan det trekkes frem at det synes å være større sannsynlighet for at en logoped med pedagogisk grunn- eller tilleggsutdanning benytter natur/friluftsliv, enn for at en logoped med helsefaglig eller lingvistisk utdanning tar i bruk natur/friluftsliv. Dette kan muligens ha sammenheng med fokuset bruk av natur og friluftsliv lenge har hatt i skole- og barnehagesammenheng (Szczeplanski, 2007; Buaas, 2009; Lysklett, 2013). Ikke veldig overraskende, oppgir en større andel av logopedene som arbeider

i mindre byer/tettsteder og små byer/tettsteder/bygder bruk av natur/friluftsliv i sitt arbeid, enn det logopeder i store byer/tettsteder gjør. Logopeder som oppgir at de benytter natur/friluftsliv angir utmark som det naturområdet som benyttes mest, etterfulgt av parkområde og hageområde. Differansen i andel logopeder som benytter natur/friluftsliv ut fra størrelse på by/sted, kan trolig ha sammenheng med tilgang på egnede naturområder.

Mens prosentandelen *brukere av natur/friluftsliv blant logopeder* ligger på 24 %, oppgir hele 47 % av totalutvalget at de kunne tenke seg å benytte natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid. Dette kan vise til en nysgjerrighet på temaet, og muligens bety at det er flere enn de logopedene som benytter eller har benyttet natur og friluftsliv, som oppfatter dette som en mulighet innenfor logopedisk praksis. I relasjon til dette er det flere blant de spurte (42 %) som er nokså eller helt enig i at natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng, enn de som er uenig i dette (10 %). Det er forholdsvis mange blant de spurte, 48 %, som verken sier seg enig eller uenig i hvorvidt natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng. Logopeders likegyldighet vedrørende dette, kan peke mot en oppfatning av natur og friluftsliv som underordnet logopedien, og at sted ikke forstås som relevant eller av betydning for logopediske tiltak. Dette kan imidlertid like gjerne peke tilbake på hvor lite fokus det synes å være på en slik tilnærming til logopedisk arbeid i forskning og faglitteratur. Tilnærminger som benytter natur og/eller friluftsliv fokuseres på og benyttes stadig i større grad innenfor pedagogikk og helsefag (blant andre Buaas, 2009; Lysklett, 2013; Gabrielsen og Fernee, 2014). Etersom logopedi som fagfelt befinner seg både innenfor helse- og utdanningssektoren (Norsk Logopedlag, u.å., a), er det derfor noe oppsiktsvekkende at såpass mange som nesten halvparten av de spurte ikke ser ut til å ha en oppfatning av hvorvidt natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng.

5.2 Naturen som ramme for logopedisk arbeid

Deltakende logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv, er i denne studien inndelt i kategoriene *naturen som ramme* og *naturen som arena*. Begrunnelser for bruk av naturen som ramme er dette delkapittelets fokus. Disse begrunnelsene knyttes til ulike faktorer som logopeder oppfatter kan ha påvirkende eller innvirkende effekt i logopedisk sammenheng. Disse er i kapittel 4 beskrevet som *trivsel og avspenning*, *overskudd*, *motivasjon* og *relasjon og samhandling*. Logopedene vurderer at disse faktorene kan virke positivt på det logopediske arbeidet, og at naturen slik kan fungere som en kontekst for logopedi. I det følgende drøftes logopedenes begrunnelser knyttet til disse faktorene i lys av teori og forskning.

5.2.1 Trivsel og avspenning

Ifølge deltakende logopeder kan opphold og bruk av naturen fungere beroligende og trivselsfremkallende på brukere. Dette kan sees i sammenheng med forskning som argumenterer for at møter med naturen virker inn på individet (blant andre Bischoff, 2015; Bratman et al., 2015; Miller & Krizan, 2016; Kondo et al., 2018). Det kommer til uttrykk blant forskningsdeltakere at aktivitet og opphold i naturen oppleves å ha en avspennende og angstreduserende virkning. Deres opplevelse underbygges av foreliggende forskning, som viser til at opplevelser og vandring i naturen kan virke positivt inn på det emosjonelle (Berman et al., 2012; Bratman et al., 2012; Bratman et al., 2015). Videre oppfatter logopeder i studien at opphold og aktivitet i naturen kan virke inn på stress og angst på en positiv måte, får brukerne til å slappe mer av, og øker trivselsnivået. Deres vurdering kan sees i sammenheng med studier hvor vandring og opphold i naturomgivelser har vist seg å kunne være stress- og angstreduserende, og forbedre humør og psykologisk velvære (Berman et al., 2012; Bratman et al., 2012; Cameron-Faulkner et al., 2018; Kondo et al., 2018). Bischoff (2015) hevder at natur og møter med naturen kan fungere som en ressurs når livet butter imot. Kan hende er det dette deltakende logopeder også har erfart med brukere. De ytrer at i situasjoner hvor hensikt med logopedi er vanskelig å forstå for bruker, eller i situasjoner hvor bruker har en forhistorie som skaper ekstra utfordringer, som ved angstlidelser og traumer, har bruk av naturen bidratt til en bedre opplevelse av logopedisk trening/behandling for brukere. Bischoff (2015) hevder at det vesentligste i naturmøtet synes å handle om den relasjonen til natur som oppstår der og da. Som én av fire tilganger til natur som anses som betydningsfulle for opplevelser i naturen, skisserer hun en følelsesmessig, poetisk, søkende, meditativ, åndelig tilgang (Bischoff, 2015). Muligens er det denne tilgangen logopedene har opplevd som konstruktiv for brukeres trivsel, avspenning og bedre opplevelser av logopedisk behandling vedrørende brukere med ekstra utfordringer.

5.2.2 Overskudd

Deltakende logopeder oppfatter natur og friluftsliv som overskuddsgivende, med bakgrunn i egen forståelse av at opphold og aktivitet i natur kan resultere i helsemessige gevinster, fysisk og psykisk. Ifølge forskning kan naturopplevelse og vandring i naturen resultere i økt fysisk og mental energi, og ha positiv innvirkning på menneskets kognitive funksjon, ved minne, oppmerksomhet, konsentrasjon, impuls kontroll og arbeidshukommelse (Ryan et al., 2010; Berman et al., 2012; Bratman et al., 2012; Vigsøe & Nielsen, referert i Lysklett, 2013; Bratman et al., 2015; McCormick, 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018). Forskningsdeltakere i min studie hevder at bevegelse og opphold i naturen kan tilføre brukeren *noe* som legger et bedre

grunnlag for utvikling og trening vedrørende logopediske utfordringer, ved økt konsentrasjon og overskudd til kognitivt arbeid. Deltakende logopeders forståelse av bevegelse og opphold i naturen som kilde til overskudd, understøttes dermed av nevnte forskningsresultater. Disse logopedenes oppfatning av natur og friluftsliv som overskuddsgivende kan relateres til et holistisk syn på diagnoser, forebygging og behandling, og viser muligens til en helhetsforståelse hvor logopedene ikke ser de logopediske utfordringene isolert, men som del av den helheten brukeren utgjør kroppslig, psykisk og sosialt (Hartelius, 2008; Bruusgaard & Rørtveit, 2019). I tråd med forskning hevder logopeder at det å komme seg ut i naturen kan øke livskvalitet (MacKerron & Mourato, 2013; Biedenweg et al., 2017; McCormick, 2017). Det er ikke usannsynlig at økt livskvalitet kan påvirke det fremtidige logopediske arbeidet for den enkelte bruker. Samtidig kan logopeders fokus på dette forstås ut fra et verdisyn hvor logopeden ser brukeren, den andre, som et helt menneske og i et livsløpsperspektiv. Kan hende peker dette i retning av fokus på konsekvenser av logopediske vansker, vel så mye som fokus på spesifikke logopediske vansker.

5.2.3 Motivasjon

En tydelig tendens i undersøkelsens funn er motivasjon som del av begrunnelse for bruk av natur/friluftsliv i logopedisk arbeid. Logopeder uttrykker at de kan benytte natur og friluftsliv enten for å skape motivasjon, eller med utgangspunkt i brukeres interesser og egne mål som motivasjon. Det logopediske arbeidet tilrettelegges av logopedene slik at det skal oppleves engasjerende, interessant og/eller relevant for brukeren selv. Dette kan være et forsøk fra logopedenes side på å få brukere inn i det motivasjonsteoretiker Csikszentmihalyi (2015) beskriver som «flytsonen», hvor balanse mellom kompetanse/ferdigheter og nye utfordringer vil skape en følelse av flyt, og legge grunnlag for vekst og utvikling. Forskningsdeltakere uttrykker i denne studien et ønske om å møte brukeren der han/hun er. «Der han/hun er» forstås i denne sammenheng koblet til en kunnskap og bevissthet omkring brukerens interesser, ferdigheter og behov. En slik tilnærming fremmes blant deltakere for å kunne skape lærelyst og engasjement hos brukeren. Dette kan også ses i sammenheng med beskrivelsen av den proksimale utviklingszone, hvor utfordringer må tilpasses den enkeltes evner og ferdigheter (Vygotskij et al., 1978). Å bygge på det brukeren har interesse for, ferdigheter til, og behov for, vil ut fra et læringsteoretisk og motivasjonsteoretisk perspektiv kunne forstås essensielt for vekst og utvikling. Bandura (1997) fremhever forventningen den enkelte har om egen mestring som betydningsfull for både atferd, tankemønster og motivasjon. Ifølge logopeder som uttrykker at benevnelse og kommunikasjon for enkelte oppleves lettere i en natur og

friluftslivssetting, kan erfaringer fra opphold og logopedisk trening utendørs være nyttige å ha med seg videre. Om dette ses i sammenheng med Banduras (1997) teori om forventninger, kan slike erfaringer gi forventninger om funksjonell benevning og kommunikasjon i andre settinger, og dermed gi motivasjon fremfor det motsatte. I motsatt fall vil en erfaring av at benevning og kommunikasjon ikke fungerer som en ønsker, føre til reduksjon av innsats og unngåelse av liknende situasjoner (Bandura, 1997). Å tilføre det logopediske arbeidet settinger eller kontekster som gir gode erfaringer og mulighet for mestring, vil dermed kunne gi brukeren tillit og forventning til egne ferdigheter, og muligens øke brukerens motivasjon for videre logopedisk trening og behandling. Logopeders oppfatning av at gode erfaringer med benevning og kommunikasjon utendørs kan være nyttige for brukere utover det som er her-og-nå, underbygges dermed av Bandura (1997) sin teori.

5.2.4 Relasjon og samhandling

Deltakende logopeder oppfatter at naturen kan ha betydning for relasjonsbygging mellom mennesker, og påvirke relasjonen mellom logoped og bruker på en positiv måte. De uttrykker en opplevelse av det er noe ved naturen som påvirker rollene de har overfor hverandre. I forbindelse med dette omtales naturen som et *nøytralt* sted. Én forståelse av deres beskrivelse av naturen som nøytral i denne sammenheng, kan være at logoped og bruker oppleves å ha like stor tilhørighet til naturen, eller en likeverdighet i møte med naturen. Gabrielsen & Fernee (2014) hevder at naturen kan fungere som en velgjørende ramme for kvalitetsrikt samvær mennesker imellom, og kan ha direkte innvirkning på relasjoner mellom mennesker. Muligens er det denne velgjørende rammen også logopedene har erfart, og som fører til en opplevelse av at naturen virker positivt inn på relasjonen mellom logoped og bruker. Cameron-Faulkner et al. (2018) mener naturomgivelser har innflytelse på sosiale interaksjoner, og argumenterer for at naturens positive innvirkning på menneskelig kommunikasjon, er resultat av vår respons til naturen som gjør at vi også responderer til hverandre. Kanskje er det dette også en av forskningsdeltakerne har erfart når han/hun ytrer at kontakt med og bruk av naturen «gjør at vi bruker andre sider av oss selv og ikke kommer i en pasient/behandler rolle så mye» (Forskningsdeltaker 22). Denne opplevelsen av endring i roller trekkes frem blant flere, ved bruk av naturen med ønske og intensjon om å danne mer likeverdige og balanserte roller. Dette kommer jeg tilbake til i delkapittel 5.4 *Naturen som kontekst for relasjoner*.

Ut fra et rådgivnings- og veiledningsfokus hevder flere av logopedene i denne studien at opphold, gåturer og bevegelse i naturen oppleves å ha innvirkning på samtale og

rådgivningens/veiledningens kvalitet, i form av god mulighet for refleksjon. En slik form for rådgivnings-/veilednings-/terapi praksis er eksempelvis benyttet innenfor psykologi (Revell & McLeod, 2017; Sinding & Øverland, 2017). Revell & McLeod (2017) hevder at en tilnærming til terapi hvor utendørsmiljø, samtale og vandring kombineres, «walk and talk therapy», kan fungere for klienter hvor tradisjonell terapi ikke viser seg effektiv. Selv om slike tilnærminger har hatt større fokus innenfor psykologi, kan det ut fra logopedens rådgivende rolle (jf. 2.3.1 *Utøvende logopedisk arbeid*) også forstås aktuelt innenfor logopedi.

Flere studier peker på muligheten for at bruk av natur og friluftsliv kan påvirke relasjon og samhandling (Zhang et al., 2014; Bento & Dias, 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018; Streelasky, 2018). Dette understøtter det som synes å være den rådende oppfatning blant logopeder i denne studien som anvender natur/friluftsliv i sin praksis. I utvikling av Skoggruppmetoden innenfor spesialpedagogisk arbeid med barn, som flere logopeder i denne studien også viser til, har Nordahl & Misund (2009) hatt fokus på å fremheve de mulighetene for mellommenneskelig samspill de mener ligger i å benytte skogen som arena for utvikling og læring. Disse mulighetene løftes også frem av deltakere i denne studien, i form av felles opplevelser, mulighet for felles planlegging og samtaler i etterkant. Trygghets- og fellesskapsfølelsen deltakende logopeder mener oppstår ved felles opplevelser ute, kan trolig ses i relasjon til logopeders oppfatning av at opphold i og møter med naturen kan påvirke roller og relasjon mellom logoped og bruker.

5.3 Naturen som arena for logopedisk arbeid

Som tidligere gjort rede for, er deltakende logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv i denne studien inndelt i kategoriene *naturen som ramme* og *naturen som arena*. Dette delkapittelet fokuserer på begrunnelser knyttet til naturen som arena for logopedisk arbeid. Disse begrunnelsene omhandler en mer aktiv og eksplisitt bruk av natur og friluftsliv i logopedisk sammenheng, enn begrunnelsene for bruk av naturen som ramme. I det følgende drøftes disse begrunnelsene opp mot teori og tidligere forskning.

5.3.1 Naturen som redskap i logopedisk arbeid

Logopeder som oppgir bruk av natur/friluftsliv i sitt arbeid, fremmer naturen som arena for logopedisk arbeid med utgangspunkt i potensial og muligheter. Her er det spesielt konkrete, naturfenomener og opplevelser som løftes frem som virkningsfulle, som en type redskap som benyttes i logopedisk arbeid. Logopedene har her et sammenfallende syn med Nordahl &

Misund (2009) og Norling & Sandberg (2015), som fremhever opplevelser og erfaringer i naturen som utgangspunkt for samhandling, interaksjon og aktivitet, og videre som grunnlag for læring og utvikling. Norling & Sandberg (2015) mener at utendørsmiljøer kan tilby «very powerful tools» for gode språkmiljø i barnehager, og at naturen tilbyr lett tilgjengelige stimuli og oppfordrer til samtale og refleksjon. Dette understøtter deltakende logopeders forståelse av naturen som en hensiktsmessig arena for arbeid med språk- og kommunikasjon. Det er spesielt logopedisk arbeid knyttet til begrepsutvikling, benevning, språklyder, samtaleferdigheter og språket i bruk, og stemme og stemmevansker, som blant deltakende logopeder trekkes frem som temaer hvor naturens tilgjengelige stimuli benyttes. Ut fra en logopedisk synsvinkel fokuserer foreliggende forskning, omkring natur/friluftsliv som tydelig kan relateres til logopediske fagområder, først og fremst på muligheter for kommunikasjon og betydning for språkutvikling (Kennedy, 2001; Norling & Sandberg, 2015; Richardson & Murray, 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018; Streelasky, 2018). Naturens og friluftslivets muligheter for førstehåndserfaringer og sanseopplevelser beskrives av logopeder i denne studien som nyttig grunnlag for arbeid med begrep og benevning. Da førstehåndserfaringer forstås som vesentlige for utvikling av gode og stabile begrep, vil trolig en slik bruk av naturen som logopedene beskriver her være hensiktsmessig (Høigård, 2013). Erfaring som kilde til innsikt og forståelse, er sentral innenfor sosialkonstruktivistisk læringsteori, hvor også veiledning og interaksjon med andre vektlegges som sentralt for utvikling og læring (Vygotskij et al., 1978; Tetzchner, 2001; Skaalvik og Skaalvik, 2005). Logopeders henvisning til tilgjengelige konkrete, fenomener og hendelser som begrunnelse for bruk av natur i logopedisk arbeid, kan dermed forstås relatert til språkutviklings- og læringsteori, og understøttes av studier som hevder at naturen som arena er virkningsfull for kommunikasjon og språkutvikling (blant andre Norling & Sandberg, 2015; Bento & Dias, 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018; Streelasky, 2018). Det fremheves av logopeder at opphold med brukere i naturen gir mulighet for at logopedene kan støtte og veilede i kommunikasjonssituasjoner. Norling & Sandberg (2015) trekker i forbindelse med språkmiljø i barnehagen frem at de voksnes oppmerksomhet på språktilegnelse i utendørsmiljø er avgjørende for hvorvidt slike miljø vil fungere som gode språkmiljø eller ikke. Deltakende logopeders bevissthet omkring mulighetene for å innta en støtte- og veilederrolle, kan ses i relasjon til Norling & Sandbergs (2015) henvisning til de voksnes oppmerksomhet på språktilegnelse i utendørsmiljø. Logopeder som hevder at logopedi i naturen bidrar med muligheter for støtte/veiledning i kommunikasjonssituasjoner, arbeider ikke nødvendigvis med barn, men uttrykker en oppmerksomhet og bevissthet på muligheter som likevel kan ses i lys

av Norling & Sandbergs (2015) beskrivelse av en slik oppmerksomhet som avgjørende for et godt språkmiljø.

Logopeder som har deltatt i denne studien uttrykker at hendelser, konkrete og fenomener benyttes for felles opplevelser og samtaletemaer som grunnlag for samtaletrening, språkstimulering og språktrening med unge og eldre mennesker. Studier knyttet til bruk av natur i en språk- og kommunikasjonssituasjon henvender seg i størst grad til barn og unge. Blant disse vektlegges naturens mangfold og muligheter som ressurs, og interaksjon mellom mennesker som mulig avgjørende (Norling & Sandberg 2015; Bento & Dias, 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018). På grunnlag av dette kan bruk av natur og friluftsliv i en språk- og kommunikasjonssituasjon trolig være like aktuell for andre brukergrupper som for barn og unge i utvikling. Deltakere som benytter natur og friluftsliv i sin logopediske praksis, fordeler seg jevnt ut fra hvilke aldersgrupper de anvender natur/friluftsliv med. Dette tyder på at deltakende logopeder vurderer en slik tilnærming som aktuell på tvers av alder. Logopeder uttrykker i denne studien en forståelse av naturen som mulighetsskapende og potensialinnhavende, og en kreativitet og vilje til å utnytte dette i sin logopediske praksis. Dette har som deltakeres uttalelser viser, resultert i bruk av natur/friluftsliv i arbeid med språk, tale, stemme og kommunikasjon.

5.3.2 Naturen som arena for kartlegging og overføring av ferdigheter

Logopeder som bruker natur og friluftsliv i logopedisk praksis, uttrykker at en slik tilnærming tilbyr *naturlige* kommunikasjonssituasjoner og settinger. Disse logopedene oppfatter naturen som en motsetning til eksempelvis logopedkontor og grupperom, hvor kommunikasjonssituasjonen omtales som *kunstig*. Kan hende viser naturlige kommunikasjonssituasjoner til de mulighetene som ligger i naturen for ytreinitiert stimuli og spontan samhandling og kommunikasjon (se 5.2.1 *Naturen som redskap i logopedisk praksis*). Spontaniteten en slik tilnærming ifølge logopedene tilfører, kan ses som mulig årsak til at settingen oppleves som *naturlig*, fremfor en setting på et kontor/grupperom hvor samhandling og kommunikasjon kan hende oppleves mer planlagt og forutbestemt, og dermed som *kunstig*. Muligens kan dette også sees i sammenheng med en forståelse av naturen som et sted begge parter har et likeverdig forhold til (se 5.1.4 *Relasjon og samhandling*), som kan hende påvirker den strukturelle ulikheten blant partene som finnes i et hjelper/brukerforhold (Skau, 2017). Dette kan trolig føre til en opplevelse av mer likeverdige roller mellom logoped og bruker, og videre til en opplevelse av samhandling og setting som mer virkelighetsnær eller hverdagslig.

Logopedene oppfatter at en tilnærming som aktivt benytter natur/friluftsliv i logopedisk arbeid, kan gi ytterligere informasjon om brukeres kommunikasjonsferdigheter, og være en mer reell og virkelighetsnær arena som kan fungere for overføring av eksempelvis trente ferdigheter på kontoret til bruk i det virkelige liv. Muligens deler logopedene, med sin beskrivelse av kommunikasjon og setting som *naturlig* versus *kunstig*, oppfatningen til Hedinger (2016), som setter fokus på kontekstens betydning for arbeid med kommunikasjonsvansker. Hun fremhever bruk av hverdags- og virkelighetskontekster i logopedisk intervensjon, og stiller spørsmål om logopedisk arbeid i klasserom og innenfor kliniske vegger er det mest effektive for arbeid med samtale- og kommunikasjonsferdigheter (Hedinger, 2016). Kan hende er det slike hverdags- og virkelighetskontekster logopedene i denne studien søker ved aktiv bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid. Disse logopedenes oppfatning av at opphold i naturen kan gi ytterligere informasjon om – og muligheter for trening av – brukeres kommunikasjons- og samtaleferdigheter, kan tyde på det. Videre kan det stilles spørsmål om det er noe ved det fysiske rom (kontor, grupperom, naturomgivelser) som påvirker setting og kommunikasjon. Dette kommer jeg inn på i delkapittel 5.4 *Naturen som kontekst for relasjoner*. Ved bruk av naturen som arena trekker som nevnt flere logopedene frem mulighetene for å kunne være en støtte eller veileder i kommunikasjonssituasjoner. Ut fra et lærings- og utviklingsperspektiv som hevder at det et menneske i dag mestrer sammen med en annen, mestrer han/hun alene i fremtiden, kan veiledning forstås essensielt i arbeid mot oppsatte mål (Tetzchner, 2001). Kan hende åpner settinger utenfor kontor/rom, som her er eksemplifisert av en natur- og friluftslivssetting, for muligheter til veiledning i reelle kommunikasjons- og samspillssituasjoner.

5.4 Naturen som kontekst for relasjoner

Deltakere i denne studien omtaler kvaliteter ved naturen som *naturlig* og *nøytral* (se 5.2.4 og 5.3.2 vedrørende disse begrepene). Det hevdes at logopedisk arbeid hvor natur og friluftsliv benyttes, foregår i en mer naturlig setting enn inne på kontor, rom eller hjem, og at møtene mellom logoped og bruker, som nevnt, i tilfeller kan oppleves å profitere på opphold i naturen. Ved disse ytringene antydes en oppfatning av at naturen i seg selv og opphold i den, representerer et annet utgangspunkt for logopedisk arbeid enn det logopedkontoret, grupperommet eller brukeres hjem gjør. Her kan det settes spørsmålsteget ved hva som er bakgrunnen til at logopedene erfarer det slik. Som gjort rede for hevder logopedene i denne studien at naturen kan ha en beroligende virkning og øke trivselsnivået hos brukere. I underkapittel 5.2.4 *Relasjon og samhandling* trekker jeg frem at det kan være et relasjonelt

aspekt her, ut fra logopedens beskrivelser av rollene logoped og bruker har overfor hverandre. Kan hende har dette å gjøre med nivå av trivsel og avspenning. Én mener at asymmetriske relasjoner – i denne sammenheng forstått som relasjoner hvor partene ikke oppfattes som likeverdige, i motsetning til en symmetrisk relasjon som preges av likeverdighet mellom partene – lettere kan «oppstå på et klinisk kontor enn ute i naturen» (Forskningsdeltaker 44). En annen uttrykker et poeng i mindre tydelig fokus på rollene som behandler og pasient. Her skildres en oppfatning av at rollene i et logoped/brukerforhold kan ha direkte innvirkning på relasjonskvaliteten, og dermed også på det logopediske arbeidet. Kan hende har dette å gjøre med den allerede strukturbestemte ulikheten, som ligger i at den ene parten har behov for hjelp og den andre parten representerer den profesjonelle hjelpen den ene har behov for (Skau, 2017). Muligens kan dette være årsaken til de asymmetriske relasjonene noen henviser til, hvor ubalanse i makt forstås å kunne påvirke relasjonen mellom bruker med behov og logoped som «ekspert». Videre blir spørsmålet hvorfor dette endres når det logopediske arbeidet, og dermed brukeren og logoped, forflytter seg ut i naturen eller til en friluftslivssetting. Dette kan sees i sammenheng med logopeders ytringer hvor logopedkontor, grupperom eller brukers hjem fremstilles som en motsetning til naturen, og dermed som en motsetning til det nøytrale, upartiske, stedet de hevder naturen representerer. Logopedkontor, grupperom og brukers hjem kan forstås som enten logopedens eller brukers «hjemmebane», og i så måte som hindre for likeverdighet mellom partene. Som nevnt kan naturen forstås som en arena begge parter har like stor tilhørighet til. Kan hende fører denne felles tilhørigheten til et mer balansert maktforhold mellom partene, også fordi det legger grunnlag for fellesskap via felles opplevelser og erfaringer. Slik kan muligens naturen fungere som en nøytraliserende faktor vedrørende maktaspektet i en logoped/brukerrelasjon, og resultere i en relasjon preget av mer likeverdige roller. Det kan også ligge en mulighet i at logopedkontor eller grupperom forsterker den skjevheten som følger den strukturbestemte ulikheten mellom bruker og logoped, og blir symbol på makten denne strukturbestemte ulikheten utgjør (Bourdieu, 1996). Med bakgrunn i at bruker og logoped har de samme rollene som bruker og logoped også når det logopediske arbeidet flyttes ut i naturen, er det ikke usannsynlig at det er en slik usynlig, symbolsk makt, som hevder seg her. Med bakgrunn i logopeders uttalelser i denne studien, kan det argumenteres for at naturen representerer et rom hvor maktaspektet mellom bruker og logoped blir mindre tydelig, da naturen ikke blir et symbol på makt slik logopedkontoret eller grupperommet kan hende er. Dette synes å kunne være positivt for relasjonen mellom logoped og bruker, og kan også ses i tilknytning til den beroligende, trivselsfremkallende, og motiverende effekten natur og friluftsliv ifølge logopeder kan bidra med. Kan hende finnes det også ved flytting av det

logopediske arbeidet ut, en større mulighet for myndiggjøring av brukeren (Vågan & Olsson, 2018). Når maktaspektet i relasjonen mellom logoped som rådgiver og bruker med behov står svakere, kan muligens brukerens egen innsats bli tydeligere for brukeren selv, og tillit til egen kompetanse øke. Cameron-Faulkner et al. (2018) hevder at naturens innflytelse på sosiale interaksjoner kan forbedre utfall av intervensjoner fokusert på kognitiv og lingvistisk utvikling. Deltakende logopeders oppfatning av at naturen påvirker relasjon og samhandling, kan i lys av Cameron-Faulkner et al. (2018) sin påstand videre ses som betydningsfull for tiltak og behandling som fokuserer på kognitiv og lingvistisk utvikling.

5.5 Bevegelse i naturen som et alternativ

Flere av logopedene som i denne studien oppgir bruk av natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid, trekker frem bevegelse, vandring og aktivitet i tilknytning til trivsel, overskudd, motivasjon og samhandling. Studier som viser at bevegelse og vandring i naturen kan redusere angst, stress og negative følelser, fremme positive følelser, og bedre humøret (Bratman et al., 2012; Bratman et al., 2015; Miller & Krizan, 2016; Kondo et al., 2018), støtter oppunder disse logopedens oppfatning. Ut fra et rådgivingsperspektiv nevnes blant logopedene tilnærminger som «vandrende veiledning» og «walk and talk therapy», med fokus på at bevegelse og vandring kan fungere forløsende på samtale og kommunikasjon, og gi rom for refleksjon i veiledningssamtaler. Dette kan forstås som mulig følge av økt trivsel, overskudd og motivasjon, i sammenheng med drøfting omkring naturen som kontekst for relasjoner i delkapittel 5.4, og i lys av tidligere forskning på bruk av aktivitet og bevegelse i terapi og behandling (for eksempel Revell & McLeod, 2017). Logopeder som har benyttet gåturer/vandring i naturen i logopedisk arbeid oppfatter at flere brukere trives bedre i aktivitet, at det kan ha en forløsende effekt på dialog og samtaler, og at det gir rom for refleksjonspauser i samtaler. Dette kan ses i sammenheng med psykologene Sinding & Øverlands (2017) erfaring av vandring med klienter, hvor de opplevde at klientene ble raskere komfortable i samtaler, og at samtaletemaene kunne avgjøre tempo og føre til fysiske stopp som skjerpet fokus hos klienten. Ifølge Revell & McLeod (2017) kan «walk and talk therapy», som kombinerer vandring, prating og utendørsmiljø, fungere med brukere i tilfeller hvor tradisjonell terapi ikke viser seg å være effektiv. Med utgangspunkt i dette kan en slik tilnærming forstås aktuell som en mulighet og et alternativ til tradisjonell logopedi. Det kan diskuteres hvorvidt det er bevegelse/vandring i seg selv, eller bevegelse/vandring i kombinasjon med opphold i naturen, som resulterer i det logopedene forstår som virkningsfullt med sine brukere. Med bakgrunn i at både fysisk aktivitet/bevegelse og opphold/bruk av naturen hevdes å ha positiv effekt for individet (blant

andre Revell & McLeod, 2017), kan det argumenteres for at begge tilfeller er mulige. Ettersom logopedene som tilkjenne gir en slik tilnærming i sin praksis, knytter dette til det etterspurte fenomenet *natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis*, og dermed gir naturen en kontekstuell rolle i en slik tilnærming, forstås naturen som virkningsfull i tilnærminger som nytter vandring/bevegelse og som trekkes frem i denne studien.

5.6 Naturen som ramme og arena for en helhetlig tilnærming og tverrfaglighet

Forskningsdeltakere har i denne studien gitt uttrykk for en oppfatning av at natur og friluftsliv kan ha effekt på trivsel og avspenning, overskudd, motivasjon, og relasjon og samhandling. Disse faktorene kan, ifølge deltakende logopeder, virke inn på eller påvirke det logopediske arbeidet. Brukere som er avspenning og trives, har overskudd, er motivert, og har en god relasjon og interaksjon med logopeden, ville være det mest ønskelige utgangspunkt for logopedisk arbeid innenfor alle fagområder. Imidlertid vil nok bruk av natur og friluftsliv, som annet, oppleves forskjellig fra individ til individ. Både brukere og logopeder er en heterogen gruppe mennesker, som har ulike preferanser for hva som beroliger, skaper trivsel, gir overskudd, motiverer og fører til gode relasjoner og samspill. Denne studien indikerer at natur og friluftsliv i logopedisk praksis er et reelt fenomen, og viser at logopeder som har tatt i bruk natur/friluftsliv i sitt arbeid, vurderer at en slik tilnærming kan stimulere trivsel, overskudd, motivasjon og relasjon/samhandling på en positiv måte i logopedisk sammenheng. Som gjort rede for i delkapittel 5.2 *Naturen som ramme for logopedisk arbeid*, underbygger teori og studier logopedenes oppfatning av at naturen kan virke positivt inn på enkeltindividet og samspill mellom mennesker, og gir bidrag som klart kan relateres til logopeders arbeid med brukere.

Natur og friluftsliv har en sterk forankring hos det norske folk. En stor andel av befolkningen anser friluftsliv som et gode eller en ressurs, og benytter naturen og friluftsliv i eget liv (Miljøverndepartementet, 2009; Klima- og miljødepartementet, 2016; Norsk friluftsliv, 2017; SSB, 2017). Med bakgrunn i dette kan det ut fra et motivasjonsperspektiv forstås svært relevant at logopeder vurderer en tilnærming som tar i bruk natur og/eller friluftsliv for å tilføre det logopediske arbeidet noe som kan fremme motivasjon og dermed utvikling og vekst. Som det kommer frem av studiens funn, begrunnes bruk av natur/friluftsliv med motivasjon som utgangspunkt blant en stor del av de deltakende logopedene. Videre hevder logopeder at natur og friluftsliv, i tillegg til motivasjon, benyttes for avspenning og økt trivsel, for tilføring av mentalt overskudd, og for å danne gode relasjoner og oppmuntre til dialog og samtale. Disse begrunnelsene peker i retning av at deltakende logopeder ser brukere som *hele mennesker*,

ettersom de fremmer faktorer som kan forstås mer indirekte enn direkte knyttet til logopediske vansker og utfordringer. Ut fra et helhetsperspektiv er det essensielt å vurdere den vanske eller utfordring et menneske har, i relasjon til den helheten et menneske utgjør (Hartelius, 2008; Bruusgaard & Rørtveit, 2019). Logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid som fokuserer på motivasjon, trivsel og avspenningsnivå, nivå av mentalt overskudd, og relasjonskvalitet, kan ses i sammenheng med et slikt helhetsperspektiv, eller en holistisk tilnærming til diagnose og behandling, hvor både kroppslige, psykologiske og sosiale faktorer tas hensyn til (Bruusgaard & Rørtveit, 2019). Deltakeres uttalelser tyder på at en slik holistisk tilnærming er bakgrunn for at flere logopeder benytter natur og/eller friluftsliv i sin praksis med brukere. Dette knyttes til deltakende logopeders omtale av brukeres behov og interesser, og hva som vil være hensiktsmessig for den enkelte.

Som det kort er gjort rede for i delkapittel 2.1 *Mennesker med behov for logopedisk hjelp* er komorbiditet og følgevansker et moment som ikke bør overses i logopedisk sammenheng. Nevnte eksempler er ADHD og språkvansker som sameksisterende vansker; sosiale vansker og konsentrasjonsvansker som følge av språkvansker; depresjon som sameksisterende vanske eller følgevanske av utfordringer med kommunikasjon; negative følelser som frykt for å stamme, flauhet, skyld og skam ved taleflytvansker; og tanker, emosjoner, relasjoner og miljø som vesentlige aspekt ved funksjonelle stemmevansker (Butcher et al., 1993; Snowling et al., 2006; Guitar, 2014; Einbu & Haugland, 2018; Holland & Nelson, 2018). Ettersom foreliggende forskning taler for at barn med ADHD konsentrerer seg vesentlig bedre etter gåturer i naturomgivelser enn andre utendørsomgivelser; at opphold og vandring i naturen har positiv effekt på konsentrasjon og oppmerksomhet; at opphold og vandring i naturen har positiv virkning på det emosjonelle, også ved depresjon; og at naturen og opphold i naturen har innvirkning på prososialitet og sosiale interaksjoner, – kan det ut fra et helhetsperspektiv være hensiktsmessig å vurdere om bruk av natur og friluftsliv kan fungere positivt i logopedisk arbeid med den enkelte bruker (Taylor & Kuo, 2009; Berman et al., 2012; Bratman et al., 2012; Zhang et al., 2014; Bratman et al., 2015; Miller & Krizan, 2016; Cameron-Faulkner et al., 2018). Lassen (2014) påpeker at rådsøkers utvikling, vekst og mestring skal være i fokus i rådgivningspraksis. Løgstrup (2010) hevder at vi i møte med andre har et ansvar for noe i den andres liv som vi bør bruke etter beste evne for den andres skyld. Den kunnskap om en annen som rådgivere tilegner seg, og den oppgaven en i møte med den andres utfordringer og vansker tar på seg, bør derfor benyttes og forvaltes med det Skau (2017) beskriver som menneskelig klokskap og faglig kunnskap. Logopeder som har deltatt i denne studien viser i sine uttalelser

at de har brukeren i fokus i valg av tilnærming. Eksempelvis ytrer en: «jeg møter mange mennesker/pas som er glade i friluftsliv som slapper mer av når vi er ute enn inne på kontoret» (forskningsdeltaker 44), og en annen at han/hun «ønsker å være mest mulig der barna er, og ta utgangspunkt i det barna er interessert i» (forskningsdeltaker 8). Holland & Nelson (2018) tilskriver rådgivers måte å se brukeren på, som et helt menneske og som subjekt, som helt vesentlig i arbeid med kommunikasjonsvansker. Deltakende logopeders begrunnelser for bruk av natur og friluftsliv som knyttes til en kontekst mer enn konkret og eksplisitt bruk av natur og friluftsliv, kan ses i relasjon til denne måten å se brukeren på. Logopedene uttrykker med uttalelser som de to nevnte over, at deres kjennskap til *hvem* brukeren er, og hva han/hun bringer med seg av interesser, bagasje og behov, er med på å avgjøre om en tilnærming som drar nytte av natur/friluftsliv vurderes som aktuell. Deltakere antyder med dette at brukere selv involveres og har innflytelse på egen terapi/behandling/undervisning. Å involvere brukeren selv som en ekspert på seg selv, sitt liv og sine preferanser, mens logopeden opptrer som ekspert på det logopedfaglige og mulighetene innenfor logopedisk arbeid, kan peke i retning av en forståelse av brukeren som subjekt (jf. Holland & Nelson, 2018). Å tillegge brukeren en slik ekspertrolle i egen terapi/behandling/undervisningssituasjon, vil muligens også påvirke det nevnte maktaspektet drøftet tidligere, og myndiggjøre brukeren selv (jf. empowerment, WHO, 1998; Vågan & Olsson, 2018). At deltakende logopeder søker en tilnærming til logopedisk intervensjon som passer den enkelte bruker, forstås i et slik perspektiv svært relevant.

Som trukket frem kan logopeders begrunnelser gitt i denne studien tyde på at deltakende logopeder anvender natur og friluftsliv med utgangspunkt i en helhetsforståelse på vansker og behandling. I relasjon til dette hevder deltakere at naturen kan fungere godt som utgangspunkt for en helhetlig tilnærming og for tverrfaglig samarbeid. Begrunnelsene de gir for bruk av natur og friluftsliv kan enten indirekte eller direkte relateres til logopedisk arbeid. Deltakende logopeders oppfatning kan her støttes av fagfolk og forskere som hevder at naturens potensial og muligheter kan dras nytte av for læring, språkutvikling, samhandling og kommunikasjon, og at naturen kan virke positivt på blant annet fysisk og psykisk helse, kognitive funksjoner, mental energi, livskvalitet, relasjoner og interaksjon (blant andre Szczepanski, 2007; Kurtze et al., 2009; Nordahl & Misund, 2009; Ryan et al., 2010; Bratman et al., 2012; Bratman et al., 2015; Norling & Sandberg, 2015; Bento & Dias, 2017; Biedenweg et al., 2017; Cameron-Faulkner et al., 2018; Streelasky, 2018).

6. Avslutning

Følgende problemstilling har vært førende for denne studien:

Hvorvidt benytter logopeders natur og friluftsliv i sitt arbeid, og hvordan begrunnes bruk av dette elementet i logopedisk praksis?

Med denne problemstillingen har studien siktet mot å gi en oversikt over bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid, og innsikt i logopeders begrunnelser for bruk av natur/friluftsliv i egen praksis. Med dette kan studien bidra til kunnskap om logopeders yrkesutøvelse i Norge, og belyse hvorvidt en tilnærming som tar i bruk natur/friluftsliv kan være aktuell i logopedisk arbeid. Her følger en oppsummering av studiens hovedfunn, og studiens implikasjoner for praksis og videre forskning.

6.1 Oppsummering

Oppsummeringen er inndelt i tre avsnitt som tar for seg utbredelse av bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid, begrunnelse for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid, og sentrale temaer som er kommet frem i studien.

Utbredelse av bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid

Av 187 yrkesaktive logopeder oppgir 45 (24 %) at de benytter natur og/eller friluftsliv i sitt logopediske arbeid. Blant disse anvendes natur/friluftsliv i varierende hyppighetsgrad, fra flere ganger per uke til én gang i året. 25 av 45 (13 % av totalutvalget) rapporterer bruk av natur/friluftsliv 3-5 ganger i halvåret eller oftere, 5 av disse flere ganger per uke. Brukeres vanske ser ut til å være av mer avgjørende betydning for valg av en tilnærming som tar i bruk natur og friluftsliv enn brukeres alder. Ervervede språkvansker/afasi er det fagområdet natur og friluftsliv oppgis benyttet mest i tilknytning til. Det er i denne studien ikke grunnlag for statistisk generalisering til populasjonen av logopeder. Presenterte tall må derfor behandles deretter, som antydninger eller tendenser. Studien tyder imidlertid på at bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis er et reelt fenomen.

Begrunnelse for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid

Deltakende logopeders begrunnelser for å anvende natur og friluftsliv i logopedisk praksis, er i denne studien inndelt i to hovedperspektiver, *naturen som ramme* og *naturen som arena*. Det første perspektivet henviser til bruk av naturen som en kontekst for logopedisk arbeid, og dreier

seg om logopeders oppfatning av at en slik tilnærming har effekt på trivsel og avspenning, overskudd, motivasjon, og relasjon og samhandling. Deltakende logopeder vurderer at disse faktorene har innvirkning eller påvirkning på det logopediske arbeidet. Det andre perspektivet henviser til en mer aktiv og eksplisitt anvendelse av natur og friluftsliv i en logopedisk sammenheng, og dreier seg om bruk av naturen som redskap for logopedisk arbeid og som arena for kartlegging og overføring av trente ferdigheter. Begrunnelser som kommer frem blant logopeder i denne studien, er sett opp mot relevant teori og forskning, som gir støtte og underbygger logopeders oppfatning av naturen som en fordelaktig ramme og funksjonell arena for logopedisk arbeid.

Sentrale temaer

I drøfting av studiens funn opp mot teori og forskning er det avslutningsvis trukket frem og drøftet tre temaer som utpeker seg. Det første dreier seg om logopeders oppfatning av naturen som en positiv kontekst for relasjoner. Det andre omhandler logopeders vurdering av bevegelse i naturen som et alternativ i utøvende logopedisk virksomhet. Det tredje dreier seg om logopeders oppfatning av naturen som en konstruktiv ramme og arena for en helhetlig tilnærming og tverrfaglighet. Disse tre temaene kan også betraktes som argumenter for bruk av natur og friluftsliv i logopedisk praksis.

6.2 Studiens implikasjoner for praksis og videre forskning

Denne studien peker på logopeders begrunnelser for bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk arbeid, og finner støtte for disse begrunnelsene i relevant teori og aktuell forskning. Deltakende logopeders erfaring med og oppfatning av at naturen kan fungere som en gunstig ramme og funksjonell arena for arbeid med språk, tale, stemme og kommunikasjon, antyder at en tilnærming som tar i bruk natur/friluftsliv muligens kan være et alternativ i logopedisk arbeid med brukere. Ettersom bruk av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid er et lite utforsket fenomen, foreligger imidlertid lite dokumentasjon på hvorvidt en slik tilnærming har effekt i logopedisk sammenheng. Ytterligere forskning på bruk og effekt av natur og friluftsliv i logopedisk arbeid med ulike brukergrupper, kan derfor være et behov. Denne studien kan fungere som utgangspunkt for utvidet forskning på utbredelse, bruk og effekt.

Det kunne videre være interessant å undersøke hvordan logopeder som oppgir at de benytter natur og friluftsliv i sin praksis forholdsvis ofte – eksempelvis flere ganger i uka – bruker natur og friluftsliv. Intervjustudier kan eksempelvis gi innblikk i hvordan disse logopedene tar i bruk

natur/friluftsliv opp mot logopediske formål, med hvilke brukere, hvorfor og hvordan en slik tilnærming til logopedisk arbeid oppleves fra logopedens ståsted. Intervju av logopedene vil kunne gi en dypere innsikt i fenomenet natur og friluftsliv i logopedisk praksis. I relasjon til dette kunne det også være interessant å undersøke hvorvidt brukere oppfatter en slik tilnærming som aktuell og relevant, og hvordan brukere selv opplever en slik tilnærming til logopedisk arbeid.

Logopeder som har deltatt i denne studien oppfatter at bruk av og opphold i naturen kan gi ytterligere informasjon om – og muligheter for trening av – brukeres kommunikasjons- og samtaleferdigheter. Dette kobles til logopeders beskrivelse av naturen som en mer virkelighetsnær kontekst, og deres oppfatning av naturen som en positiv kontekst for relasjonen mellom logoped og bruker. På grunnlag av dette kunne det være interessant å undersøke hvorvidt opphold i ulike settinger utenfor kontor/rom ser ut til å kunne gi ytterligere eller annen informasjon om – og ytterligere eller andre muligheter for trening av – brukeres kommunikasjons og samtaleferdigheter.

Deltakere i denne studien omtaler naturen som et annet utgangspunkt for logopedisk arbeid enn kontor/rom, og relaterer dette blant annet til påvirkningen en slik tilnærming forstås å kunne ha på trivsel, avspenning, relasjoner, samhandling og kommunikasjon. Logopedenes oppfatning av at naturen kan virke inn på mennesker støttes, som vist i kapittel 5. *Drøfting*, i av fagfolk og forskere. I tillegg fremhever deltakere naturens muligheter som redskap i logopedisk arbeid, ved bruk av konkrete, fenomener og hendelser i naturen for logopediske formål. Logopeders forståelse av naturen som en ressurs i arbeid med språk- og kommunikasjon, har i denne studien fått støtte i teori og forskning. Denne innsikten om naturen som mulig utgangspunkt for logopedisk arbeid kan være noe å ta med seg videre, både i praksisfeltet og i videre forskning.

Avslutningsvis vil jeg legge til at denne studiens funn kan være av betydning og til en viss grad gyldig også utenfor det logopediske fagfelt – som i pedagogikk/spesialpedagogikk, psykologi og helse. Begrunnelser og argumenter som hevdes blant deltakere i denne studien, kan være aktuelle også blant fagfolk som arbeider i andre yrker hvor rådgivning, undervisning og hjelp/støtte er sentrale aspekter. Videre kan denne studiens implikasjoner for praksis og videre forskning muligens være relevante også innenfor relaterte fagfelt.

Litteratur

- Aadland, E. (2011). «og eg ser på deg...» *Vitenskapsteori i helse- og sosialfag* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Acornslp (Acorn Speech-language Pathology). (u.å.). Acorn. Hentet 10. september 2018 fra <http://www.acornslp.com>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy : The exercise of control*. New York: Freeman.
- Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Bento, G. & Dias, G. (2017). The importance of outdoor play for young children's healthy development. *Porto Biomedical Journal*, 2(5), 157-160. doi:10.1016/j.pbj.2017.03.003
- Berger, R. & McLeod, J. (2006). INCORPORATING NATURE INTO THERAPY: A FRAMEWORK FOR PRACTICE. *Journal of Systemic Therapies*, 25(2), 80-94. doi:10.1521/jsyt.2006.25.2.80
- Berman, M. G., Kross, E., Krpan, K. M., Askren M. K., Burson A., Deldin, P. J., Kaplan S., Sherdall L., Gotlib, I. H. & Jonides, J. (2012). Interacting with nature improves cognition and affect for individuals with depression. *Journal of Affective Disorders*, 140 (3), 300-305. doi:10.1016/j.jad.2012.03.012
- Biedenweg, K., Scott, R. P. & Scott, T. A. (2017). How does engaging with nature relate to life satisfaction? Demonstrating the link between environment-specific social experiences and life satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 50 (2017), 112-124. doi:10.1016/j.jenvp.2017.02.002
- Bischoff, A. (2015). Naturmøtet – naturens betydning i et livsløp. I Norsk friluftsliv. *Forskning i friluft 2015*, s 115-118. Hentet fra <https://www.norskfriluftsliv.no>
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolsk makt. Artikler i utvalg* (A. Prieur, Overs.). Oslo: Pax Forlag
- Bratman, G. N., Daily, G. C., Levy, B. J. & Gross, J. J. (2015). The benefits of nature experience: Improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning*, 138(C), 41-50. doi:10.1016/j.landurbplan.2015.02.005
- Bratman, N., Hamilton, J.P. & Daily, G.C. (2012). The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1249 (1), 118-136. doi: 10.1111/j.1749-6632.2011.06400.x
- Bruusgaard, D. & Rørtveit, G. (2019). Holisme. I Store medisinske leksikon. Hentet fra <https://sml.snl.no/holisme>

- Buaas, E. (2009). *Med himmelen som tak: Uterommet som arena for skapende aktiviteter i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlag
- Butcher, P., Elias, A. & Raven, R. (1993). *Psychogenic Voice Disorders and Cognitive-behavior Therapy*. London: Whurr Publishers.
- Cameron-Faulkner, T., Melville, J. & Gattis, M. (2018). Responding to nature: Natural environments improve parent-child communication. *Journal of Environmental Psychology*, 59 (2018), 9-15. doi: 10.1016/j.jenvp.2018.08.008
- Csikszentmihalyi, M. (2015). *God forretning. Ledelse, flow og skabelse af mening* (Weigelt, P. overs.) Aarhus: Forlaget Klim
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Einbu, T. & Haugland, Y. (2018). Barn med ADHD og språkvansker i barnehagen. Hvordan fremstår de, og hvordan kan de forstås? *Norsk tidsskrift for logopedi*, 64 (1), s. 6-10
- Gabrielsen, L. E. & Fernee, C. R. (2014). Psykisk helsearbeid i naturen – friluftsliv inspirert av vår historie og identitet. *Tidsskrift for Psykisk Helsearbeid*, (04), 358-367. Hentet fra <https://www.idunn.no/tph>
- Grahn, P. (2005). Om trädgårdsterapi och terapeutiska trädgårdar. I Johansson, M. & Küller, M. (Red.), *Svensk miljöpsykologi* (s. 245-260). Lund: Studentlitteratur
- Grønmo, S. (1996). Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen. I Holter, H. & Kalleberg, R. (Red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 73-108). Oslo: Universitetsforlaget
- Gudmundsdóttir, S. (2011). Den kvalitative forskningsprosessen. I Moen, T. & Karlsdóttir, R. (Red.), *Sentrale aspekter ved kvalitativ forskning* (s. 15-31). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag AS
- Guitar, B. (2014). *Stuttering. An Integrated Approach to Its Nature and Treatment*. Philadelphia, Pa: Lippincott Williams & Wilkins
- Hartelius, L. (2008). Klassifikaion av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: ICF-perspektivet inom logopedi. I Hartelius L., Nettelbladt, U. & Hammarberg, B (Red.), *Logopedi* (s. 113-121). Lund: Studentlitteratur
- Hartelius, L., Nettelbladt, U. & Hammarberg, B. (Red.) (2008). *Logopedi*. Lund: Studentlitteratur
- Hedinger, T. (2016). Taking Clinical Education Outside. *ASHA Leader* 21(12), 38-39. doi:10.1044/leader.AE.21122016.38

- Helsedirektoratet (2015). *Well-being på norsk*. IS-2344. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no>
- Hjardemaal, F. (2011). Vitenskapsteori. I Kleven T. A. (Red), Hjardemaal F. & Tveit, K., *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering* (2. utg.) (s. 179-216). Oslo: Unipub
- Holand, A. (2018). Oversiktsstudier og spørreskjema. I Krogtoft, M. & Sjøvoll, J. (Red.), *Masteroppgaven i lærerutdanninga. Temavalg, forskningsplan, metoder* (s. 93-115). Oslo: Cappelen Damm AS
- Holland, A. & Nelson, R. (2018). *Counseling in communication disorders: A wellness perspective*. San Diego, CA: Plural publishing, Inc.
- Høigård, A. H. (2013). *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk AS.
- Jenny's speech. (2015, 5. mars). Springtime Speech: Teaching language outside [Blogginnlegg]. Hentet fra <https://jennysspeech.com/springtime-speech-teaching-language-outside/>
- Johannessen, E., Kokkersvold, E. & Vedeler, L. (2010). *Rådgivning. Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kennedy, S. P. (2001). *Freedom for speech: Outdoor play and its potential for young children's conceptual, linguistic and communicative development. Thesis (EdD)*. Hentet fra <http://oro.open.ac.uk/19928/>
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kleven, T. A. (2011). Forskning og forskningsresultater. I Kleven, T. A. (red), Hjardemaal, F. & Tveit, K., *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering* (2. utg.) (s 9-26). Oslo: Unipub
- Klima- og miljødepartementet. (2016). *Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet* (Meld. St. 18 (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Kondo, M. C., Jacoby, S. F. & South, E. C. (2018). Does spending time outdoors reduce stress? A review of real-time stress response to outdoor environments. *Health and Place*, 51, 136-150. doi:10.1016/j.healthplace.2018.03.001

- Kurtze, N., Eikemo, T. & Hem, K. (2009). *Analyse og dokumentasjon av friluftslivets effekt på folkehelse og livskvalitet* (Vol. A11851, Rapport (SINTEF. Teknologi og samfunn. Helsetjenesteforskning)). Oslo: SINTEF
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Lamb, K. (2016, 22. april). Outdoor Activities to build speech and language {Preschool/Toddler}. [Blogginlegg]. Hentet fra <http://www.livespeech.com/2016/04/outdoor-activities-to-build-speech-language-preschooltoddler.html>
- Lassen, L. M. (2014). *Rådgivning. Kunsten å hjelpe og sikre vekstfremmende prosesser* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Leirhaug, P. (2007). *Friluftsliv i Nils Faarlunds tekster : En fortolkende gjennomgang, strukturering og drøfting av friluftsliv i Nils Faarlunds skrifter 1967-2006*. Hentet fra www.naturliv.no
- Lind, M., Haaland-Johansen, L., Knoph, M. I. K. & Qvenild, E. (red). (2010). *Afasi – et praksisrettet perspektiv*. Oslo: Novus forlag
- Lysklett, O. (2013). *Ute hele uka: Natur- og friluftsbarnhagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lyster, S-A. H. (2008). Barns språkvansker – generelle og spesifikke tiltak. I Bele, I. V. (red), *Språkvansker. Teoretiske perspektiver og praktiske utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Løgstrup, K. E. (2010). *Den etiske fordring*. Aarhus: Forlaget Klim
- MacKerron, G. & Mourato, S. (2013). Happiness is greater in natural environments. *Global Environmental Change* 23 (5), 992-1000. doi:10.1016/j.gloenvcha.2013.03.010
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- McCormick, R. (2017). Does Access to Green Space Impact the Mental Well-being of Children: A Systematic Review. *Journal of Pediatric Nursing* 37, 3-7. doi:10.1016/j.pedn.2017.08.027
- Miljøverndepartementet (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse*. TemaNord 2009:545. Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Miljøverndepartementet (2013). *Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv. En satsing på friluftsliv i hverdagen; 2014-2020*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no>
- Miller, J. C., & Krizan, Z. (2016). Walking Facilitates Positive Affect (Even When Expecting the Opposite). *Emotion*, 16(5), 775-785. doi:2048/10.1037/a0040270

- Natur (2018). I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/natur>
- NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora). (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene
- Nordahl, A., & Misund, S. S. (2009). *Læring gjennom mestring. Skoggruppemetoden*. Oslo: Sebu forlag
- Norling, M. & Sandberg, A. (2015). Language learning in outdoor environments; perspectives of preschool staff. *Tidsskrift for nordisk barnehageforskning/Journal of nordic early childhood education research vol. 9* (1), 1-16. doi: 10.7577/nbf.749
- Norsk friluftsliv (2017). *Natur- og miljøbarometeret*. Hentet fra <https://www.norskfriluftsliv.no>
- Norsk logopedlag (u.å., a). Hva er logopedi? Hentet 12. november 2018 fra <https://norsklogopedlag.no/hva-er-logopedi/>
- Norsk Logopedlag (u.å., b) Yrkesetiske retningslinjer for medlemmer i Norsk Logopedlag. Hentet 14. november 2018 fra <https://norsklogopedlag.no/yrkesetiske/>
- Papathanasiou, I. & Coppens, P. (2017). *Aphasia and related Neurogenic Communication Disorders* (Second ed.). Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Revell, S. & McLeod, J. (2017). Therapists' experience of walk and talk therapy: A descriptive phenomenological study. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 19(3), 267-289. doi:10.1080/13642537.2017.1348377
- Richardson, T. & Murray, J. (2017). Are young children's utterances affected by characteristics of their learning environments? A multiple case study. *Early Child Development and Care*, 187(3-4), 457-468. doi:10.1080/03004430.2016.1211116
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Ryan, R. M., Weinstein, N., Bernstein, J., Brown, K. W., Mistretta, L. & Gagné, M. (2010). Vitalizing effects of being outdoors and in nature. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 159-168. doi:10.1016/j.jenvp.2009.10.009
- Sinding, A. I. & Øverland, S. (2017). Vandrepyskologene – Skal vi gå og snakke om det? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol 54 (11), 1066-1070. Hentet fra <http://www.psykologtidsskriftet.no>

- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Skau, G. (2017). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (5. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Snowling, M. J., Bishop, D. V. M., Stothard, S. E., Chipchase, B., & Kaplan, C. (2006). Psychosocial Outcomes at 15 Years of Children with a Preschool History of Speech-Language Impairment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(8), 759-765. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01631.x
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2017). *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen, 2017*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar>
- Streelasky, J. (2018). A forest-based environment as a site of literacy and meaning making for kindergarten children. *Literacy*. doi:10.1111/lit.12155
- Svensson, P. (2010). *Dysfagi – utredning och behandling vid sväljningssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur AB
- Szczepanski, A. (2007). Uterummet – ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. I Dahlgren, L., Sjölander, S., Strid, J. P. & Szczepanski, A., *Utomhuspedagogik som kunskapskälla: Närmiljö blir lärmiljö* (s. 9-33). Lund: Studentlitteratur
- Taylor, A. F., & Kuo, F. E. (2009). Children with Attention Deficits Concentrate Better after Walk in the Park. *Journal of Attention Disorders*, 12(5), 402-409. doi:10.1177/1087054708323000
- Tetzchner, S. V. (2001). *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Vingdal, I. M. (2015). Friluftsliv for alle? *Harvest Magazine*. Hentet fra <https://www.harvestmagazine.no>
- Vygotskij, L., Cole, M., John-Steiner, V., Scribner, S., & Souberman, E. (1978). *Mind in society : The development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Vågan, A. & Olsson, A. B. S. (2018). *Empowerment – egenkraftmobilisering*. Hentet fra <https://mestring.no/hva-er-laering-og-mestring/sentrale-begreper/egenkraftmobilisering/>
- Wenneberg, S.B. (2000). *Socialkonstruktivisme. Positioner, problemer og perspektiver*. Frederiksberg: Samfundslitteratur

WHO (World Health Organization). (1998). *Health promotion glossary*. Hentet fra
<https://www.who.int>

Zhang, J. W., Piff, P. K., Iyer, R., Koleva, S. & Keltner, D. (2014). An occasion for unselfing: Beautiful nature leads to prosociality. *Journal of Environmental Psychology*, 37(C), 61-72. doi:10.1016/j.jenvp.2013.11.008

Vedlegg

Vedlegg A. Spørreskjema.....	I
Vedlegg B. Informasjonsskriv.....	V
Vedlegg C. Utvalg – fordeling respondenter.....	VI
Vedlegg D. Utbredelse av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis.....	XIII
Vedlegg E. Benytter/benyttet ikke natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis.....	XIX
Vedlegg F. Godkjenning av Norsk senter for forskningsdata (NSD).....	XXIV

Vedlegg A. Spørreskjema

1) * Bekreftelse og samtykke:

- Jeg bekrefter at jeg er utdannet logoped, og gir mitt samtykke til deltakelse i dette prosjektet

2) * Kjønn:

- Kvinne
 Mann

3) * Alder:

- 29 år eller yngre
 30 - 39 år
 40 - 49 år
 50 - 59 år
 60 år eller eldre

4) * Er du yrkesaktiv som logoped?

- Ja
 Nei, jeg er pensjonist
 Nei, annet: _____

5) * Hvilken annen utdanning enn logopedutdanning har du? (grunnutdanning og eventuell tilleggsutdanning, mulig å krysse av på flere alternativer)

- Pedagogikk
 Spesialpedagogikk
 Lærerutdanning
 Førskolelærer/barnehagelærerutdanning
 Lingvistikk
 Psykologi
 Annen: _____

6) * Hvor mange år har du arbeidet som logoped?

- 4 eller færre
 5 - 9
 10 - 19
 20 - 29
 30 - 39
 40 eller fler

7) * Hvor i landet arbeider du?

- Nord-Norge
 Midt-Norge
 Vestlandet
 Sørlandet
 Østlandet

Arbeider i utlandet

8) * Hvor befinner din arbeidsplass seg?

- Større by/tettsted (folketall: 60 000 eller fler)
- Mindre by/tettsted (folketall: fra 6000 til 59 999)
- Liten by/lite tettsted/bygd (folketall: 5999 eller færre)

9) * Hvilke fagområder innenfor logopedi arbeider du med? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- Taleflytvansker
- Stemmevansker
- Svelg-/spisevansker
- Utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker
- Ervervede språkvansker/afasi
- Utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker
- Ervervede talevansker
- Kognitive kommunikasjonsvansker
- Lese-/skrivevansker
- Språk/taleutfordringer ved læring av nytt språk (som norskopplæring for innvandrere)
- Alle logopediske fagområder
- Andre:

10) * Hvilken/hvilke aldersgrupper befinner dine klienter seg innenfor? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- 6 år og yngre
- 7 - 17 år
- 18 - 59 år
- 60 år og eldre
- Alle aldersgrupper

11) * Hvor er du ansatt? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- I kommunen
- I fylkeskommunen
- I staten
- Privat
- Annet:

12) * Er ditt arbeid som logoped rettet opp mot? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- Barnehage
- Grunnskole

- Videregående skole
- Voksenopplæring
- Sykehus
- Rehabilitering
- Annet: _____

13) * Benytter du eller har du benyttet natur og/eller friluftsliv i noen grad i ditt logopediske arbeid?

- Ja, på eget initiativ
- ja, jeg har som logoped deltatt i samarbeid hvor natur og/eller friluftsliv inngår
- Nei

➡ (routing)

14) * Hvordan bruker du naturen og/eller friluftsliv i ditt arbeid?

15) * Hva er din begrunnelse for bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk arbeid?

16) * Omtrent hvor ofte benytter du natur i ditt arbeid?

- Flere ganger per uke
- 1 gang per uke
- 2 - 3 ganger i måneden
- 1 gang i måneden
- 3 - 5 ganger i halvåret
- 1 - 2 ganger i halvåret
- 1 gang i året
- Annet: _____

17) * Med hvilken aldersgruppe benytter du naturen? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- 6 år og yngre
- 7 - 17 år
- 18 - 59 år
- 60 år og eldre
- Alle aldersgrupper

18) * Ved hvilke logopediske fagområder benytter du naturen? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- Taleflytvansker

- Stemmevansker
- Svelg-/spisevansker
- Utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker
- Ervervede språkvansker/afasi
- Utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker
- Ervervede talevansker
- Kognitive kommunikasjonsvansker
- Lese-/skrivevansker
- Språkutfordringer/taleutfordringer ved læring av nytt språk (som norskopplæring for innvandrere)
- Alle logopediske fagområder
- Andre:

19) * Om du i logopedisk arbeid med klienter har oppholdt deg utendørs, hva slags naturområde har du benyttet? (mulig å krysse av på flere alternativer)

- Utmark (skog, fjell, sjø)
- Parkområde
- Hageområde (utenfor institusjon, logopedkontor, annet)
- Ikke opphold utendørs

Ta stilling til følgende påstander:

20) * Jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt fremtidige logopediske arbeid

- Helt uenig
- Nokså uenig
- Verken uenig eller enig
- Nokså enig
- Helt enig

21) * Temaet natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng

- Helt uenig
- Nokså uenig
- Verken uenig eller enig
- Nokså enig
- Helt enig

22) Har du noen kommentar til undersøkelsen, eller er det noe du ønsker å tilføye?

Vedlegg B. Informasjonsskriv

Hei,

Jeg er logopedstudent ved Nord Universitet i Bodø, og holder nå på med mitt mastergradsprosjekt «logopedi og natur». Formålet med prosjektet er å undersøke hvorvidt bruk av natur inngår i logopedisk praksis, og få mer kunnskap om hvordan dette aspektet forstås, og eventuelt begrunnes, i logopedisk arbeid. Om prosjektets tema oppleves relevant for deg og din praksis eller ikke, er det et stort ønske at akkurat du setter av 3-10 minutter, følger lenken nederst i e-posten og svarer på spørreundersøkelsen som popper opp. Om du velger å delta, er du med på å fargelegge et unikt, lite mastergradsprosjekt, og bidrar til en ny og litt annerledes puslespillbrikke i logopedien.

Forutsetninger for deltakelse er at du har utdanning som logoped og arbeider eller har arbeidet som logoped. Om du ikke per dato er yrkesaktiv, svar gjerne likevel, og ta utgangspunkt i tidligere logopedisk praksis.

Vedlagte spørreskjema er elektronisk (Questback), og består av spørsmål omkring ditt arbeid som logoped. Det er frivillig å delta, og du kan underveis i utfylling av skjema velge å trekke deg, uten at dette får noen konsekvenser for deg. Ved å gjennomføre og fullføre undersøkelsen samtykker du til deltakelse i prosjektet.

Behandlingsansvarlig for prosjektet er Nord Universitet. Opplysninger som innhentes via spørreskjemaet vil oppbevares i henhold til Nord Universitets retningslinjer om personvern, og behandles konfidensielt. Som deltaker har du rett til å be om innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, få rettet eller slettet disse opplysningene, få utlevert kopi om ønskelig, og å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandling av dine personopplysninger. Øvrige krav til personvern ivaretas, og datamateriale som benyttes i publisering vil være anonymisert. På oppdrag fra Nord Universitet har Norsk senter for forskningsdata (NSD) vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernlovgivningen.

Hvis du har spørsmål til prosjektet eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Student, Hanne Kristin Færgestad, e-post: hkfaergestad@gmail.com
- Nord Universitet, ved Øystein Lund (veileder), e-post: oystein.lund@uit.no
- Personvernombud ved Nord Universitet, Toril Irene Kringen, e-post: personvernombud@nord.no, telefon: 74 02 27 50
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, e-post: personvernombudet@nsd.no, telefon 55 58 21 17

Frist for deltakelse er 4/2 – 2019.

Med vennlig hilsen,

Hanne Kristin Færgestad

Vedlegg C. Utvalg – fordeling respondenter

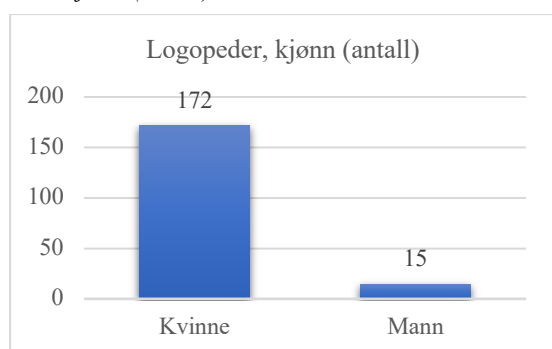
Kjønn

Nedenfor er fordeling av respondenter, ut fra variabelen kjønn, fremstilt ved antall og prosent.

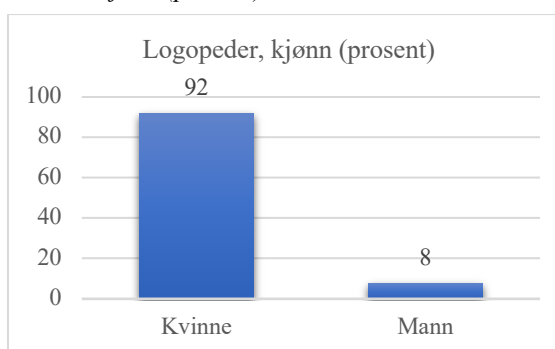
Tabell C-1. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter kjønn.

Kjønn	Antall	Prosent %
Kvinne	172	92 %
Mann	15	8 %
Total	187	100 %

Figur C-1. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter kjønn (antall).

Figur C-2. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter kjønn (prosent).

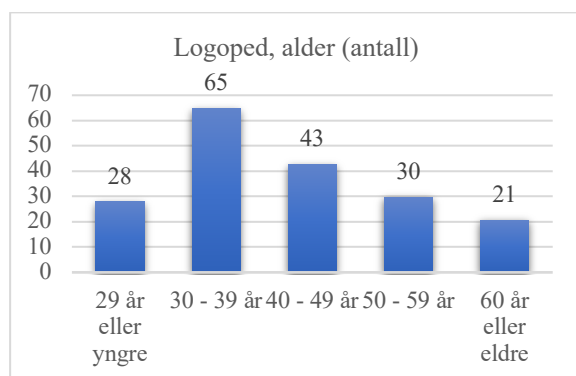
Alder

Nedenfor er fordeling av respondenter, ut fra variabelen alder, fremstilt ved antall og prosent.

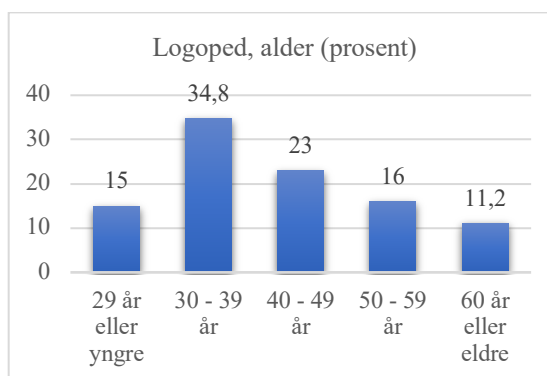
Tabell C-2. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter alder.

Alder	Antall	Prosent %
29 år eller yngre	28	15 %
30 - 39 år	65	34,8 %
40 - 49 år	43	23 %
50 - 59 år	30	16 %
60 år eller eldre	21	11,2 %
Total	187	100 %

Figur C-3. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter alder (antall).

Figur C-4. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter alder (prosent).

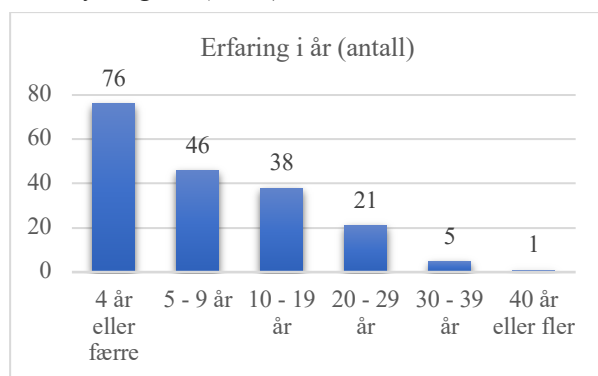
Erfaring som logoped

Nedenfor er fordeling av respondenter, ut fra variabelen erfaring (antall år), fremstilt ved antall og prosent.

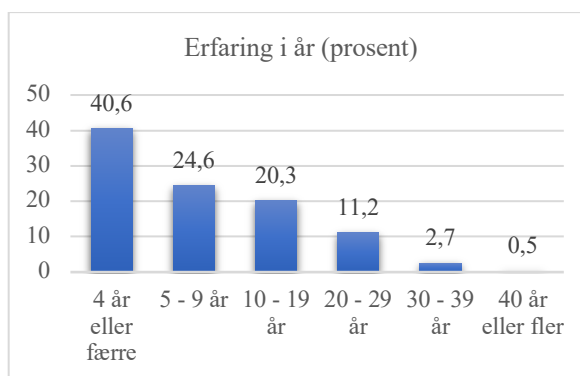
Tabell C-3. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter erfaring i år.

Erfaring, år	Antall	Prosent %
4 år eller færre	76	40,6 %
5 - 9 år	46	24,6 %
10 - 19 år	38	20,3 %
20 - 29 år	21	11,2 %
30 - 39 år	5	2,7 %
40 år eller fler	1	0,5 %
Total	187	100 %

Figur C-5. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter erfaring i år (antall).

Figur C-6. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter erfaring i år (prosent).

Arbeidssted, geografisk

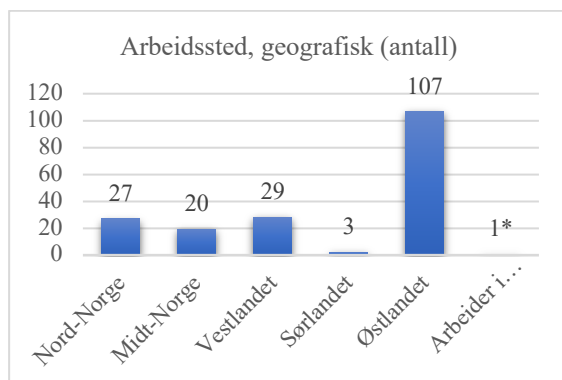
Nedenfor er fordeling av respondenter, ut fra variabelen geografisk arbeidssted, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell C-4. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter geografisk arbeidssted.

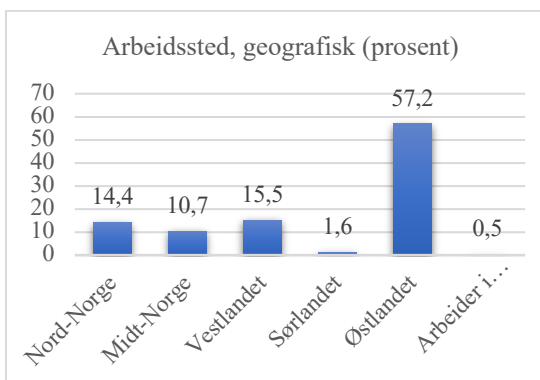
Arbeidssted, geografisk	Antall	Prosent %
Nord-Norge	27	14,4 %
Midt-Norge	20	10,7 %
Vestlandet	29	15,5 %
Sørlandet	3	1,6 %
Østlandet	107	57,2 %
Arbeider i utlandet	1*	0,5 %
Total	187	100 %

*En respondent oppgir arbeid i utlandet. Med bakgrunn i andre opplysninger om denne respondenten, er han/hun likevel vurdert som aktuell som respondenter i denne studien.

Figur C-7. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter geografisk arbeidssted (antall).

Figur C-8. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter geografisk arbeidssted (prosent).

*En respondent oppgir arbeid i utlandet. Med bakgrunn i andre opplysninger om denne respondenten, er han/hun likevel vurdert som aktuell som respondent i denne studien.

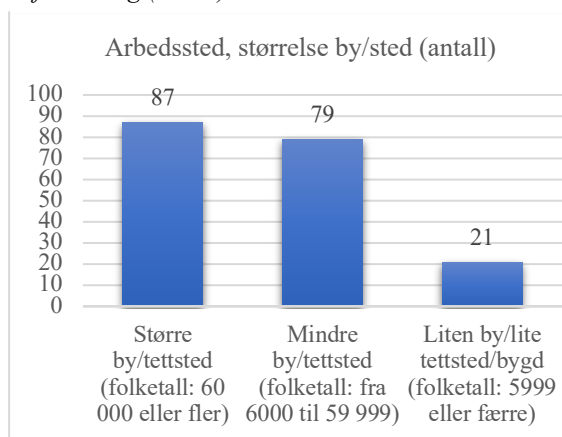
Arbeidssted, størrelse by/tettsted

Nedenfor er fordeling av respondenter, ut fra variabelen størrelse på by/tettsted/bygd hvor arbeidsstedet befinner seg, fremstilt ved frekvens og prosent.

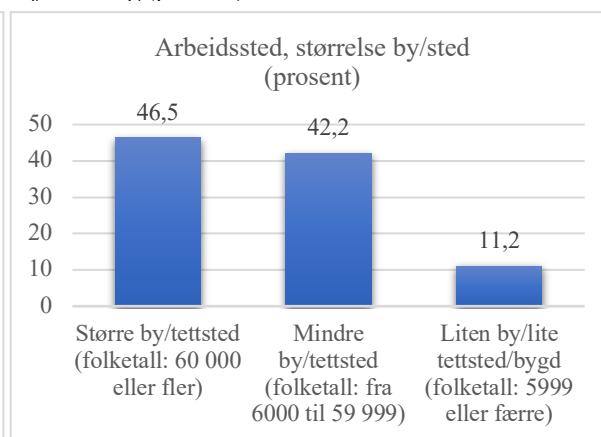
Tabell C-5. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter størrelse på by/sted hvor arbeidssted befinner seg.

Arbeidssted, størrelse by/sted	Antall	Prosent %
Større by/tettsted (folketall: 60 000 eller fler)	87	46,5 %
Mindre by/tettsted (folketall: fra 6000 til 59 999)	79	42,2 %
Liten by/lite tettsted/bygd (folketall: 5999 eller færre)	21	11,2 %
Total	187	100 %

Figur C-9. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter størrelse på by/sted hvor arbeidssted befinner seg (antall).

Figur C-10. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter størrelse på by/sted hvor arbeidssted befinner seg (prosent).

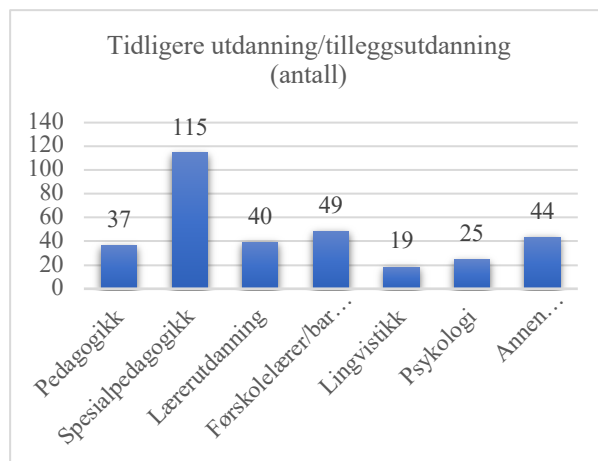
Tidligere utdanning/tilleggsutdanning

Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir bakgrunns-/tilleggsutdanning, fremstilt ved frekvens og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

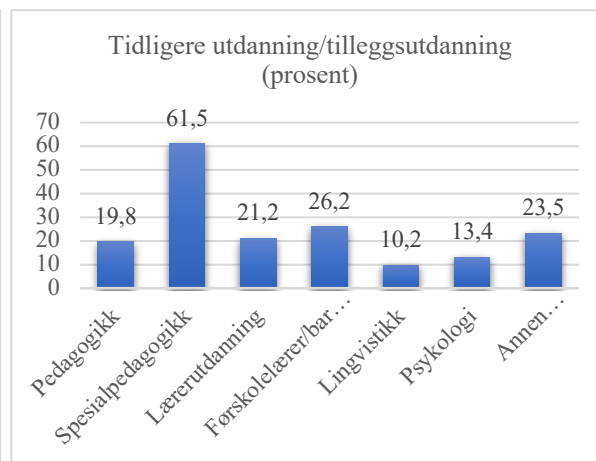
Tabell C-6. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget som oppgir bakgrunns-/tilleggsutdanning (mulighet for flervalg).

Tidligere utdanning/tilleggsutdanning (flervalg)	Antall	Prosent %
Pedagogikk	37	19,8 %
Spesialpedagogikk	115	61,5 %
Lærerutdanning	40	21,2 %
Førskolelærer/barnehagelærerutdanning	49	26,2 %
Lingvistikk	19	10,2 %
Psykologi	25	13,4 %
Annen (størst representert: sykepleier, vernepleier, barnevernspedagog, musikk, audiograf)	44	23,5 %
Totalt antall avkryssinger	329	

Figur C-11. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir bakgrunns-/tilleggsutdanning (antall).

Figur C-12. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir bakgrunns-/tilleggsutdanning (prosent).

Brukergrupper logopeden arbeider med – logopediske fagområder

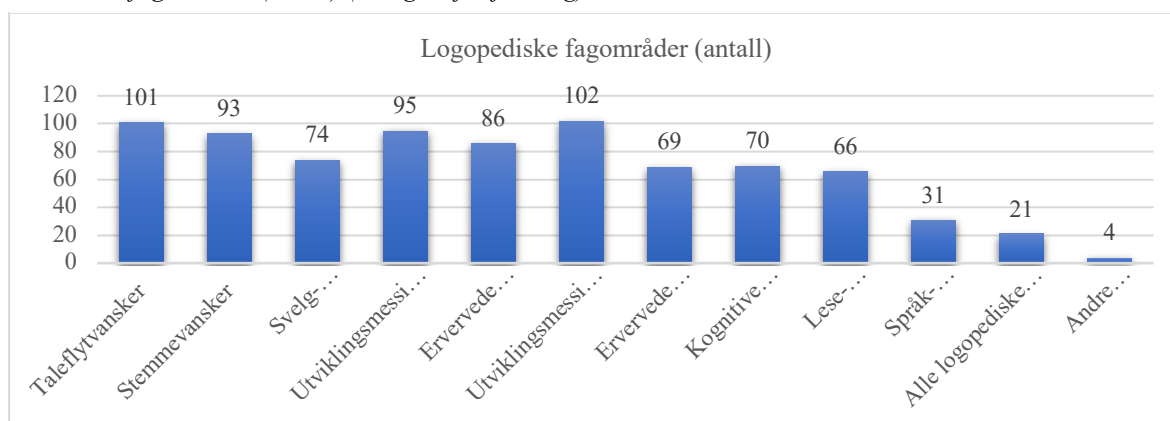
Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir arbeid med det enkelte fagområdet, fremstilt ved frekvens og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell C-7. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir arbeid med det enkelte fagområdet (mulighet for flervalg).

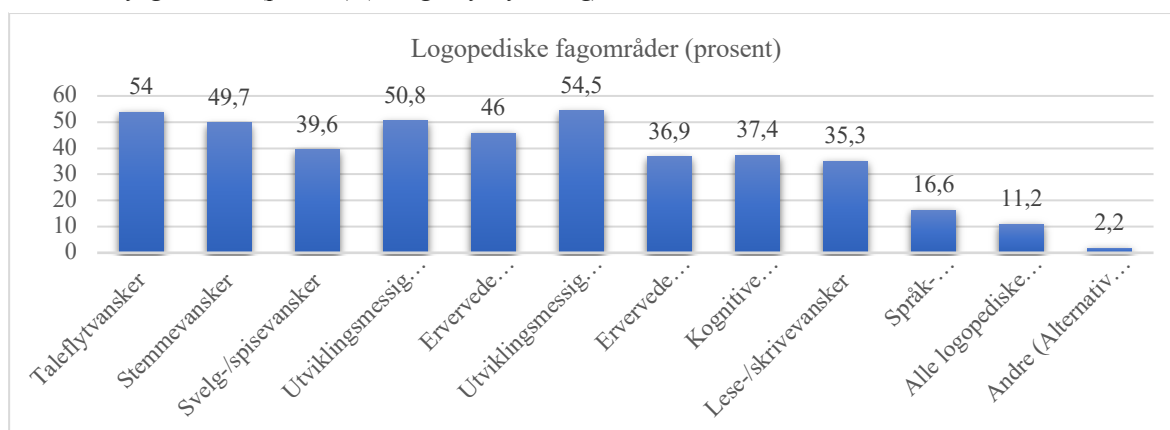
Brukergruppe, logopediske fagområder (flervalg)	Antall	Prosent %
Taleflytvansker	101	54 %
Stemmevansker	93	49,7 %
Svelg-/spisevansker	74	39,6 %
Utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	95	50,8 %
Ervervede språkvansker/afasi	86	46 %
Utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	102	54,5 %
Ervervede talevansker	69	36,9 %
Kognitive kommunikasjonsvansker	70	37,4 %

Lese-/skrivevansker	66	35,3 %
Språk-/taleutfordringer ved læring av nytt språk (som norskopplæring for innvandrere)	31	16,6 %
Alle logopediske fagområder	21	11,2 %
Andre (Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), parkinson, autismespekterforstyrrelser)	4	2,2 %
Totalt antall avkryssinger	812	

Figur C-13. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid med det enkelte fagområdet (antall) (mulighet for flervalg).

Figur C-14. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid med det enkelte fagområdet (prosent) (mulighet for flervalg).

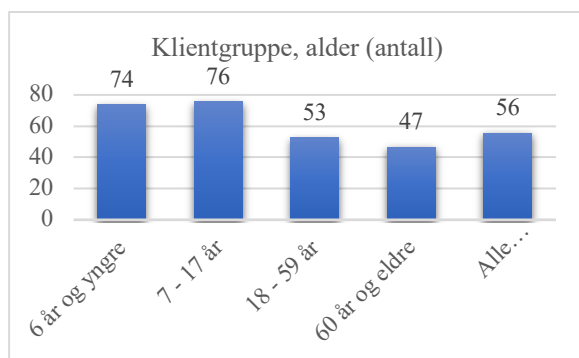
Brukergruppe(r) logopeden arbeider med – alder

Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som arbeider med den enkelte brukergruppen, fremstilt ved frekvens og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

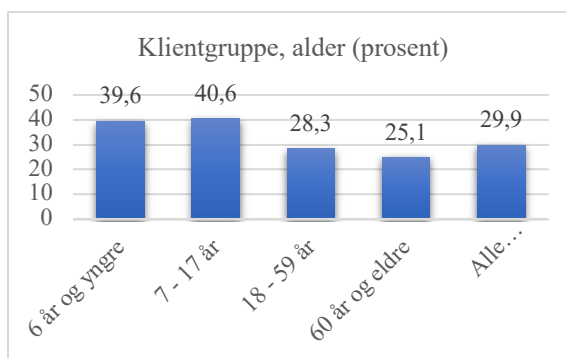
Tabell C-8. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid med den enkelte brukergruppen, alder (mulighet for flervalg).

Brukergruppe, alder (flervalg)	Antall	Prosent %
6 år og yngre	74	39,6 %
7 - 17 år	76	40,6 %
18 - 59 år	53	28,3 %
60 år og eldre	47	25,1 %
Alle aldersgrupper	56	29,9 %
Totalt antall avkryssinger	306	

Figur C-15. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir arbeid med den enkelte brukergruppen, alder (antall).

Figur C-16. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir arbeid med den enkelte brukergruppen, alder (prosent).

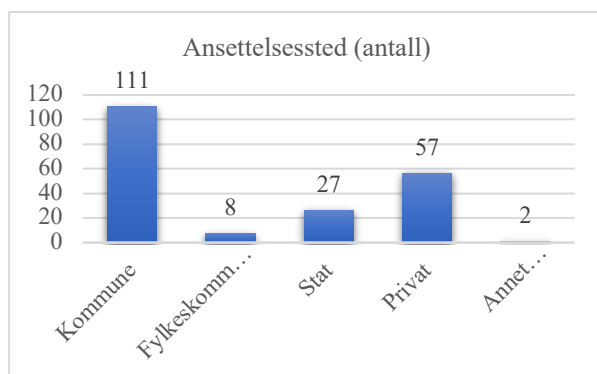
Ansettelsessted

Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir ansattforhold til det enkelte sted, fremstilt ved antall og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

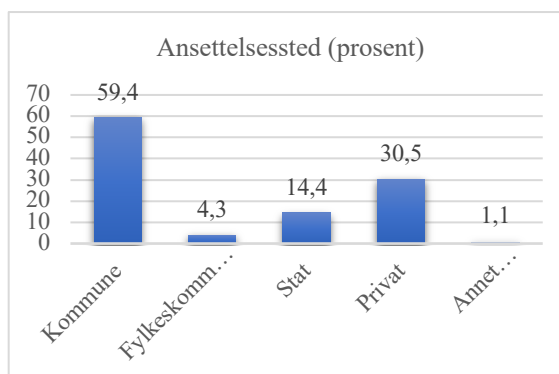
Tabell C-9. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir det enkelte ansattforhold (antall) (mulighet for flervalg).

Ansettelsessted (flervalg)	Antall	Prosent %
Kommune	111	59,4 %
Fylkeskommune	8	4,3 %
Stat	27	14,4 %
Privat	57	30,5 %
Annet (rehabiliteringssted, interkommunalt)	2	1,1 %
Totalt	205	

Figur C-17. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir det enkelte ansattforhold (antall).

Figur C-18. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopedar som oppgir det enkelte ansattforhold (prosent).

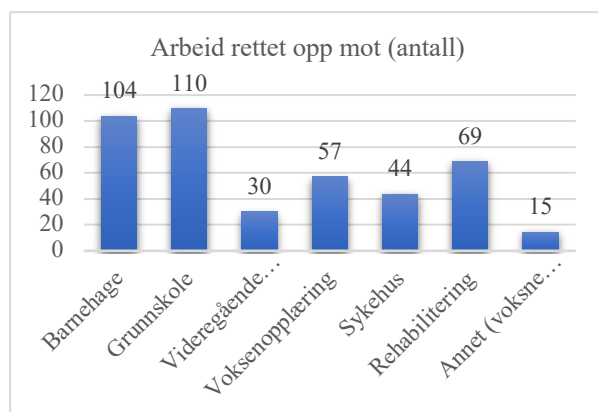
Arbeid rettet opp mot institusjon/tjeneste

Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid opp mot ulike institusjoner/tjenester, fremstilt i frekvens og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

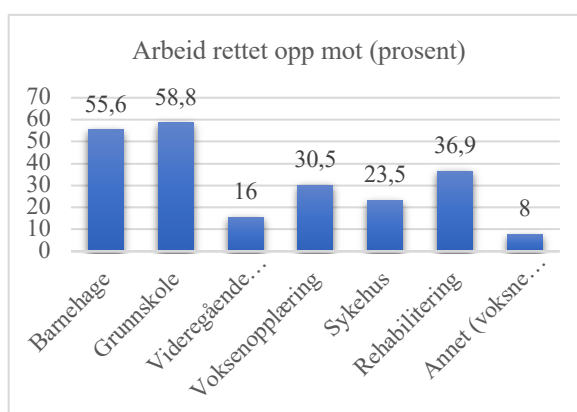
Tabell C-9. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid opp mot institusjon/tjeneste (mulighet for flervalg).

Arbeid er rettet opp mot:	Antall	Prosent %
Barnehage	104	55,6 %
Grunnskole	110	58,8 %
Videregående skole	30	16 %
Voksenopplæring	57	30,5 %
Sykehus	44	23,5 %
Rehabilitering	69	36,9 %
Annet (voksne privat/hjem, oppfølging, private logopeder, habilitering, næringslivet, utdanning)	15	8 %
Totalt antall avkryssinger	429	

Figur C-19. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid opp mot institusjon/tjeneste (antall).

Figur C-20. Univariat fordeling: Antall respondenter av utvalget på 187 logopeder som oppgir arbeid opp mot institusjon/tjeneste (prosent).

Vedlegg D. Utbredelse av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis

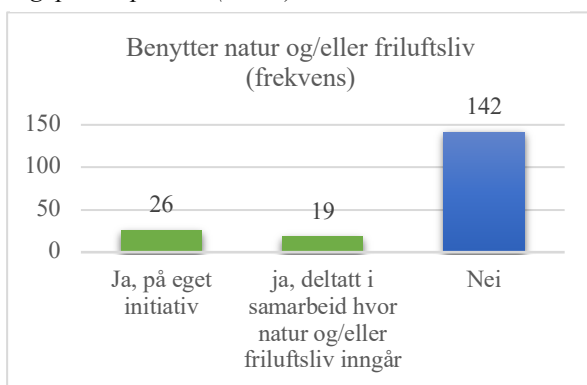
Utbredelse av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis

Tabell og figurer under viser fordeling av respondenter ved bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis.

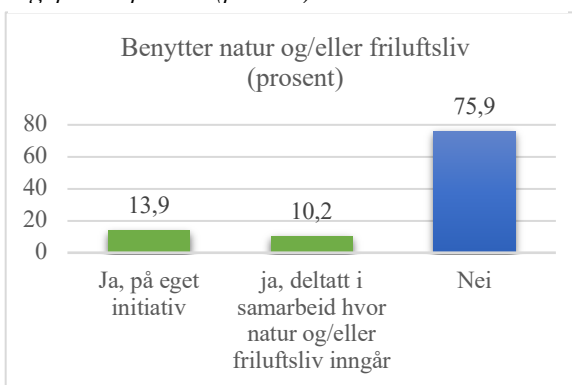
Tabell D-1. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis.

Benytter/benyttet ikke natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis	Antall	Prosent (%)
Ja, på eget initiativ	26	13,9 %
ja, deltatt i samarbeid hvor bruk av natur og/eller friluftsliv inngår	19	10,2 %
Nei	142	75,9 %
Total	187	100 %

Figur D-1. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis (antall).

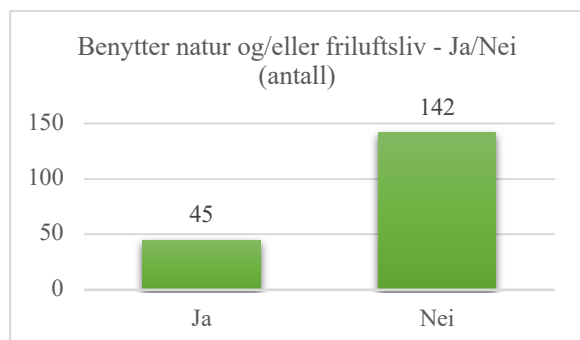
Figur D-2. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis (prosent).

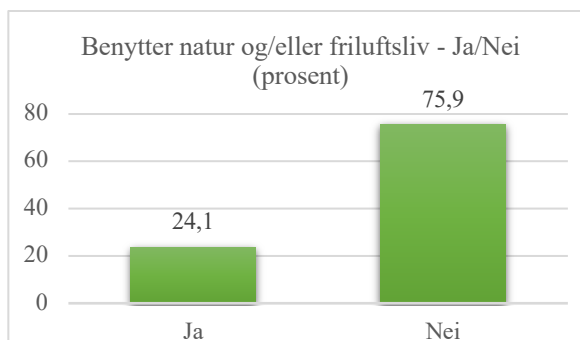
Tabell D-2. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis (verdiene «ja, på eget initiativ» og «ja, deltatt i samarbeid hvor bruk av natur og/eller friluftsliv inngår» er rekodet til verdien «ja»)

Benytter natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis Rekodet – Ja/Nei	Antall	Prosent %
Ja	45	24,1 %
Nei	142	75,9 %
Total	187	100 %

Figur D-3. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, rekodet variabel «ja» (antall).

Figur D-4. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter bruk/ikke bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, rekodet variabel «ja» (prosent).

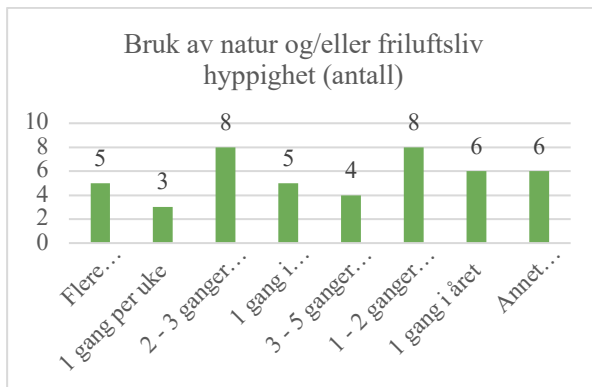
Bruk av natur og/eller friluftsliv – hyppighet

Tabell og figurer under viser fordeling innenfor hyppighet av bruk av natur og/eller friluftsliv blant respondenter som benytter dette elementet i logopedisk praksis.

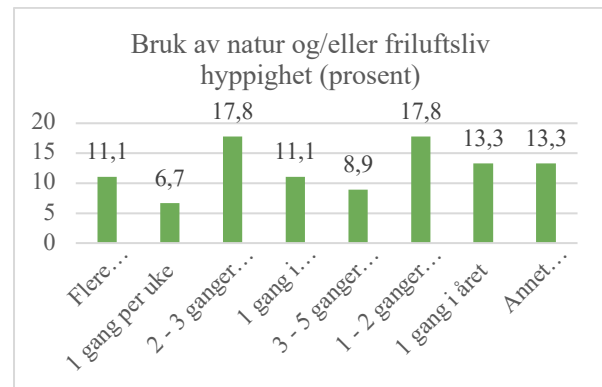
Tabell D-3. Univariat fordeling: Hyppighet av bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis.

Bruk av natur/friluftsliv, hyppighet	Antall (blant logopeder som benytter natur/friluftsliv)	Prosent (av totalutvalget på 187 logopeder)	Prosent (av utvalget logopeder som benytter natur/friluftsliv)
Flere ganger per uke	5	2,7 %	11,1 %
1 gang per uke	3	1,6 %	6,7 %
2 - 3 ganger i måneden	8	4,3 %	17,8 %
1 gang i måneden	5	2,7 %	11,1 %
3 - 5 ganger i halvåret	4	2,1 %	8,9 %
1 - 2 ganger i halvåret	8	4,3 %	17,8 %
1 gang i året	6	3,2 %	13,3 %
Annet (varierer)	6	3,2 %	13,3 %
Total	45	24,1 %	100 %

Figur D-5. Univariat fordeling: Hyppighet av bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, blant logopeder som benytter natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid (antall).

Figur D-6. Univariat fordeling: Hyppighet av bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, blant logopeder som benytter natur og/eller friluftsliv i sitt arbeid (prosent).

Bruk av natur og/eller friluftsliv – brukergruppe

Fagområder

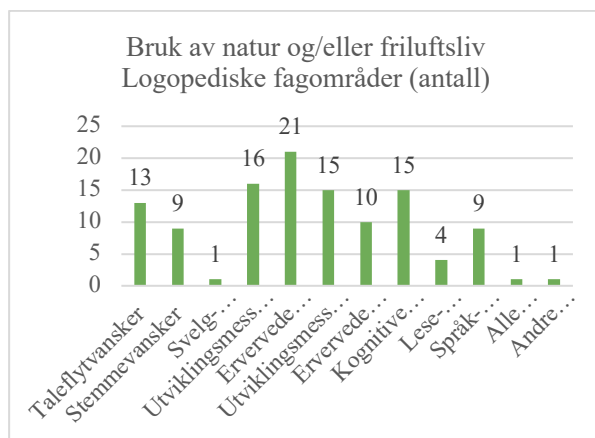
Tabell og figurer under viser fordeling av logopediske fagområder (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til, blant respondenter som benytter natur/friluftsliv i logopedisk praksis (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell D-4. Univariat fordeling av logopediske fagområder (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (flervalg).

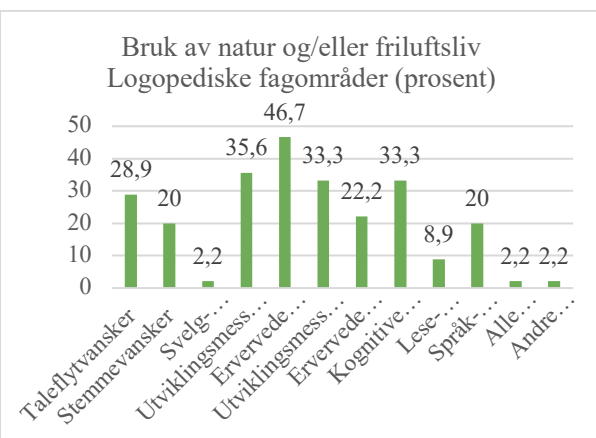
Bruk av natur/friluftsliv, brukergruppe – logopediske fagområder (flervalg)	Antall	Prosent %
Taleflytvansker	13	28,9 %
Stemmevansker	9	20 %
Svelg-/spisevansker	1	2,2 %
Utviklingsmessige språkvansker (SSV)/språkvansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	16	35,6 %
Ervervede språkvansker/afasi	21	46,7 %

Utviklingsmessige talevansker/talevansker tilknyttet andre medfødte eller utviklingsmessige utfordringer eller vansker	15	33,3 %
Ervervede talevansker	10	22,2 %
Kognitive kommunikasjonsvansker	15	33,3 %
Lese-/skrivevansker	4	8,9 %
Språk-/taleutfordringer ved læring av nytt språk (som norskopplæring for innvandrere)	9	20 %
Alle logopediske fagområder	1	2,2 %
Andre (Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK))	1	2,2 %
Totalt antall avkryssinger	115	

Figur D-7. Univariat fordeling av logopediske fagområder (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (antall).

Figur D-8. Univariat fordeling av logopediske fagområder (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (prosent).

Bruk av natur og/eller friluftsliv – brukergruppe

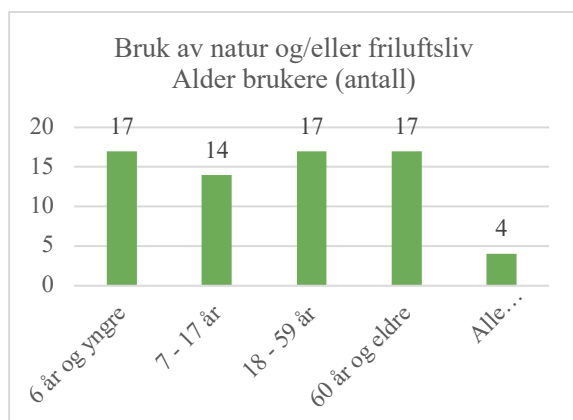
Alder

Tabell og figurer under viser fordeling av brukergrupper natur/friluftsliv benyttes med, ut fra alder – blant respondenter som benytter dette elementet i logopedisk praksis (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

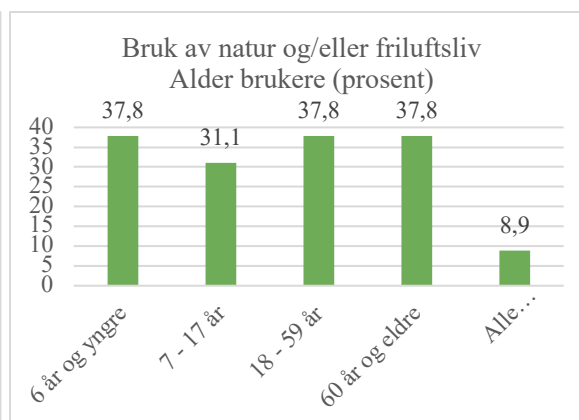
Tabell D-5. Univariat fordeling av aldersgrupper (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (flervalg).

Bruk av natur/friluftsliv, klientgruppe, alder (flervalg)	Antall	Prosent (%)
6 år og yngre	17	37,8 %
7 - 17 år	14	31,1 %
18 - 59 år	17	37,8 %
60 år og eldre	17	37,8 %
Alle aldersgrupper	4	8,9 %
Total	69	

Figur D-9. Univariat fordeling av aldersgrupper (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (antall).

Figur D-10. Univariat fordeling av aldersgrupper (brukergrupper) natur/friluftsliv benyttes i tilknytning til (prosent).

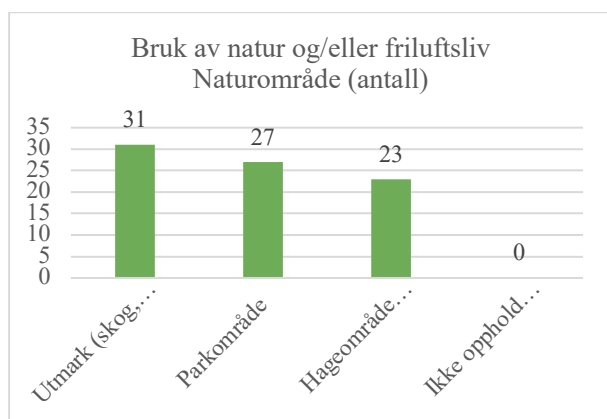
Bruk av natur og/eller friluftsliv – naturområde

Tabell og figurer under viser fordeling av naturområder som benyttes av logopededer som oppgir at de bruker natur/friluftsliv logopedisk praksis (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

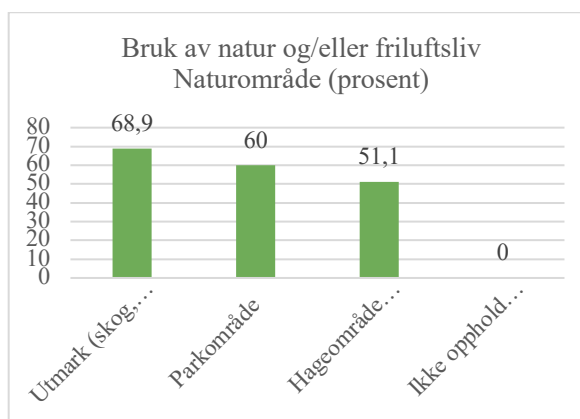
Tabell D-6. Univariat fordeling av naturområde som benyttes av logopededer som tar i bruk natur/friluftsliv i sitt arbeid (flervalg).

Bruk av natur/friluftsliv, område	Frekvens	Prosent %
Utmark (skog, fjell, fjære)	31	68,9 %
Parkområde	27	60 %
Hageområde (utenfor institusjon, logopedkontor, annet)	23	51,1 %
Ikke opphold utendørs	0	0 %
Total	81	

Figur D-11. Univariat fordeling av naturområde som benyttes av logopededer som tar i bruk natur/friluftsliv i sitt arbeid (antall). (flervalg)

Figur D-12. Univariat fordeling av naturområde som benyttes av logopededer som tar i bruk natur/friluftsliv i sitt arbeid (prosent). (flervalg)

Holdningsmåling – relevans og fremtidig bruk

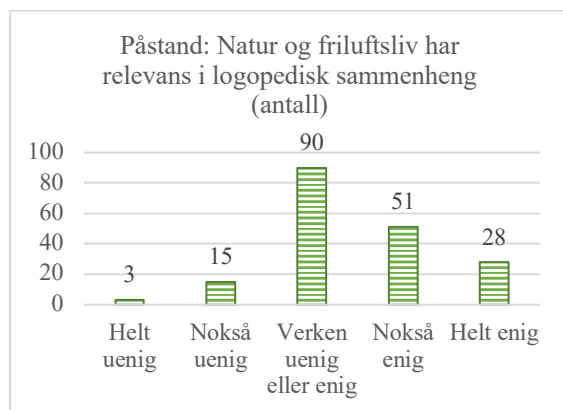
Tabeller og figurer under viser fordeling av logopedier fra helt uenig til helt enig vedrørende to påstander.

Påstand: Natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng.

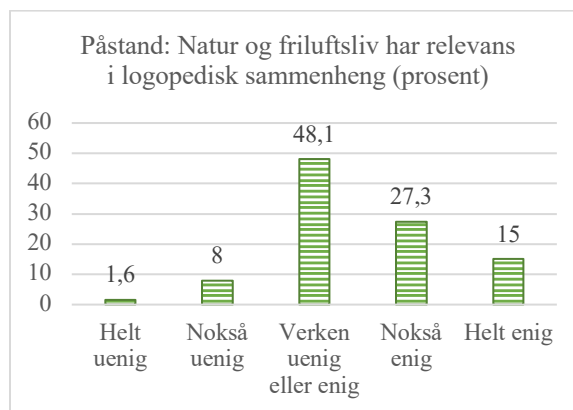
Tabell D-7. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng.

Påstand: Natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Helt uenig	3	1,6	1,6
Nokså uenig	15	8	9,6
Verken uenig eller enig	90	48,1	57,8
Nokså enig	51	27,3	85
Helt enig	28	15	100
Total	187	100	

Figur D-13. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng (antall).

Figur D-14. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: natur og friluftsliv har relevans i logopedisk sammenheng (prosent).

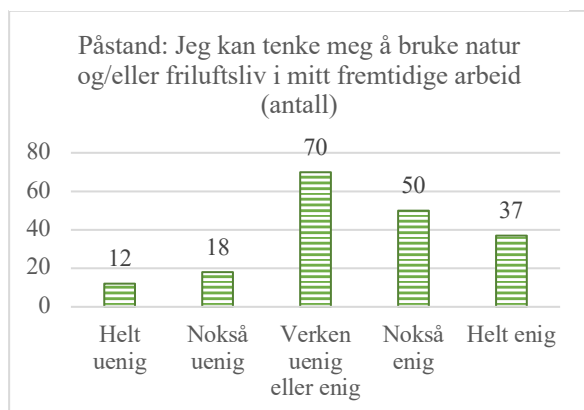

Påstand: Jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt fremtidige arbeid.

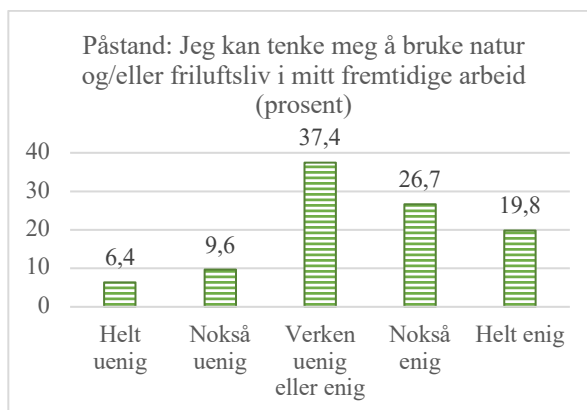
Tabell D-8. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt logopediske arbeid.

Påstand: Jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt fremtidige arbeid	Antall	Prosent	Kumulativ prosent
Helt uenig	12	6,4	6,4
Nokså uenig	18	9,6	16
Verken uenig eller enig	70	37,4	53,5
Nokså enig	50	26,7	80,2
Helt enig	37	19,8	100
Total	187	100	

Figur D-15. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt logopediske arbeid (antall).

Figur D-16. Univariat fordeling: Utvalg, fordelt etter enighet/uenighet vedrørende påstand: jeg kan tenke meg å bruke natur og/eller friluftsliv i mitt logopediske arbeid (prosent).

Vedlegg E. Benytter/benyttet ikke natur og/eller friluftsliv i logopedisk praksis

Følgende tabeller viser antall brukere/ikke brukere av natur/friluftsliv i logopedisk praksis, innenfor ulike variabler som viser til egenskaper ved respondentene.

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og kjønn

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen kjønn, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell E-1. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter kjønn (antall og prosent).

			Kjønn		Total
			Kvinne	Mann	
Benytter natur og/eller friluftsliv	Ja	Count	44	1	45
		Expected Count	41,4	3,6	45
		% within Kjønn	25,6 %	6,7 %	24,1 %
	Nei	Count	128	14	142
		Expected Count	130,6	11,4	142
		% within Kjønn	74,4 %	93,3 %	75,9 %
Total	Count	172	15	187	
	Expected Count	172	15	187	
	% within Kjønn	100 %	100 %	100 %	

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og egen alder

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen alder, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell E-2. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter alder (antall og prosent).

			Alder					Total
			29 år eller yngre	30 - 39 år	40 - 49 år	50 - 59 år	60 år eller eldre	
Benytter natur og/eller friluftsliv	Ja	Count	4	15	14	9	3	45
		Expected Count	6,7	15,6	10,3	7,2	5,1	45
		% within Alder	14,3 %	23,1 %	32,6 %	30,0 %	14,3 %	24,1 %
	Nei	Count	24	50	29	21	18	142
		Expected Count	21,3	49,4	32,7	22,8	15,9	142
		% within Alder	85,7 %	76,9 %	67,4 %	70,0 %	85,7 %	75,9 %
Total	Count	28	65	43	30	21	187	
	Expected Count	28	65	43	30	21	187	
	% within Alder	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og tidligere - /tilleggsutdanning

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen tidligere utdanning/tilleggsutdanning, fremstilt i antall og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell E-3. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter tidligere utdanning/tilleggsutdanning (antall og prosent). (flervalgsspørsmål)

Tidligere utdanning/tilleggsutdanning (flervalgsspørsmål)	Benytter natur og/eller friluftsliv					
	Ja (antall)	Ja (prosent)	Nei (antall)	Nei (prosent)	Total utd. (antall)	Total utd. (prosent)
Pedagogikk	12	32,4 %	25	67,6 %	37	100 %
Spesialpedagogikk	30	26,1 %	85	73,9 %	115	100 %
Lærerutdanning	8	20,0 %	32	80,0 %	40	100 %
Førskolelærer/barnehagelærer	15	30,6 %	34	69,4 %	49	100 %
Lingvistikk	3	15,8 %	16	84,2 %	19	100 %
Psykologi	5	20,0 %	20	80,0 %	25	100 %
Annen: (størst representert: sykepleier, vernepleier, barnevernspedagog, musikk, audiograf)	10	22,7 %	34	77,3 %	44	100 %

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og antall år erfaring som logoped

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen erfaring i år, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell E-4. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter antall år erfaring (antall og prosent).

		Erfaring som logoped (år)						Total		
		4 eller færre	5 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 eller fler			
Benytter natur og/eller friluftsliv	Ja	Count	18	12	12	2	1	0	45	
		Expected Count	18,3	11,1	9,1	5,1	1,2	0,2	45,0	
		% within	23,7 %	26,1 %	31,6 %	9,5 %	20,0 %	0 %	24,1 %	
		Erfaring (år)								
		Nei	Count	58	34	26	19	4	1	142
		Expected Count	57,7	34,9	28,9	15,9	3,8	0,8	142,0	
	% within	76,3 %	73,9 %	68,4 %	90,5 %	80,0 %	100 %	75,9 %		
	Erfaring (år)									
Total		Count	76	46	38	21	5	1	187	
		Expected Count	76,0	46,0	38,0	21,0	5,0	1,0	187,0	
		% within	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
		Erfaring (år)								

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og arbeidssted (geografisk)

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen geografisk arbeidssted, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell E-5. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter geografisk arbeidssted (antall og prosent).

		Arbeidssted (geografisk)						Total	
		Nord-Norge	Midt-Norge	Vestlandet	Sørlandet	Østlandet	Arbeider i utlandet		
Benytter natur og/eller friluftsliv	Ja	Count	8	3	4	1	28	1	45
		Expected Count	6,5	4,8	7,0	,7	25,7	,2	45
		% within Arbeidssted, geografisk	29,6 %	15,0 %	13,8 %	33,3 %	26,2 %	100 %	24,1 %
	Nei	Count	19	17	25	2	79	0	142
		Expected Count	20,5	15,2	22,0	2,3	81,3	,8	142
		% within Arbeidssted, geografisk	70,4 %	85,0 %	86,2 %	66,7 %	73,8 %	0 %	75,9 %
Total	Count	27	20	29	3	107	1	187	
	Expected Count	27	20	29	3	107	1	187	
	% within Arbeidssted, geografisk	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og arbeidssted (størrelse by/tettsted)

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen størrelse på by/tettsted/bygd hvor arbeidssted befinner seg, fremstilt ved antall og prosent.

Tabell E-6. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter størrelse på by/sted hvor arbeidssted er (antall og prosent).

		Arbeidssted (størrelse)			Total	
		Større by/tettsted (folketall: 60 000 eller fler)	Mindre by/tettsted (folketall: fra 6000 til 59 999)	Liten by/lite tettsted/bygd (folketall: 5999 eller færre)		
Benytter natur og/eller friluftsliv	Ja	Count	16	23	6	45
		Expected Count	20,9	19,0	5,1	45
		% within Arbeidssted, størrelse	18,4 %	29,1 %	28,6 %	24,1 %

Nei	Count	71	56	15	142
	Expected Count	66,1	60,0	15,9	142
	% within Arbeidssted, størrelse	81,6 %	70,9 %	71,4 %	75,9 %
Total	Count	87	79	21	187
	Expected Count	87	79	21	187
	% within Arbeidssted, størrelse	100 %	100 %	100 %	100 %

Benytter natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og logopedens ansettelsessted

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen ansettelsessted, fremstilt ved antall og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell E-7. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter ansettelsessted (antall og prosent). (flervalgsspørsmål)

Ansettelsessted	Benytter natur og/eller friluftsliv				Total ans.s (antall)	Total ans.s. (prosent)
	Ja (antall)	Ja (prosent)	Nei (antall)	Nei (prosent)		
Kommunen	21	18,9 %	90	81,1 %	111	100 %
Fylkeskommunen	3	37,5 %	5	62,5 %	8	100 %
Staten	11	40,7 %	16	59,3 %	27	100 %
Privat	14	24,6 %	43	75,4 %	57	100 %
Annet	1	5 %	1	50 %	2	100 %

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og brukergruppe (fagområde) logopeden arbeider med

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen brukergruppe - fagområde, fremstilt ved antall og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell E-8. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter brukergruppe – logopedisk fagområde (antall og prosent). (flervalgsspørsmål)

Logopedisk fagområde	Benytter natur og/eller friluftsliv					
	Ja (antall)	Ja (prosent)	Nei (antall)	Nei (prosent)	Total log.f. (antall)	Total log.f. (prosent)
Taleflytvansker	24	23,8 %	77	76,2 %	101	100 %
Stemmevansker	22	23,7 %	71	76,3 %	93	100 %
Svelg-/spisevansker	21	28,4 %	53	71,6 %	74	100 %
Utv. spr.vansker/spr.vansker tilknyttet x	22	23,2 %	73	76,8 %	95	100 %
Ervervede spr.vansker/afasi	23	26,7 %	63	73,3 %	86	100 %
Utv. talevansker/talevansker tilknyttet x	22	21,6 %	80	78,4 %	102	100 %
Ervervede språkvansker	18	26,1 %	51	73,9 %	69	100 %
Kognitive kommunikasjonsvansker	21	30,0 %	49	70,0 %	70	100 %
Lese-/skrivevansker	12	18,2 %	54	81,8 %	66	100 %
Språk-/taleutfordringer ved nytt språk	10	32,3 %	21	67,7 %	31	100 %
Alle logopediske fagområder	5	23,8 %	16	76,2 %	21	100 %
Annet	0	0 %	4	100 %	4	100 %

Bruk av natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og brukergruppe (alder) logopeden arbeider med

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen brukergruppe – alder, fremstilt ved antall og prosent (variabel med mulighet for avkryssing på flere alternativer).

Tabell E-9. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter brukergruppe – alder (antall og prosent). (flervalgsspørsmål)

Alder – brukere	Benytter natur og/eller friluftsliv					
	Ja (antall)	Ja (prosent)	Nei (antall)	Nei (prosent)	Total ald.b. (antall)	Total ald.b. (prosent)
6 år og yngre	14	18,9 %	60	81,1 %	74	100 %
7 - 17 år	15	19,7 %	61	80,3 %	76	100 %
18 - 59 år	16	30,2 %	37	69,8 %	53	100 %
60 år og eldre	12	25,5 %	35	74,5 %	47	100 %
Alle aldersgrupper	14	25,0 %	42	75,0 %	56	100 %

Benytter natur/friluftsliv i logopedisk praksis ja/nei og institusjon/tjeneste logopeden arbeider opp mot

Tabellen nedenfor viser antall brukere/ikke-brukere av natur/friluftsliv innenfor variabelen arbeid rettet opp mot institusjon/tjeneste, fremstilt i frekvens og prosent (variabel med mulighet for flervalg).

Tabell E-10. Bivariat fordeling: Om logopedene benytter/har benyttet natur/friluftsliv i logopedisk praksis, etter institusjon/tjeneste logopeden arbeider opp mot (antall og prosent). (flervalgsspørsmål)

Arbeid opp mot	Benytter natur og/eller friluftsliv					
	Ja (antall)	Ja (prosent)	Nei (antall)	Nei (prosent)	Total arb.m. (antall)	Total arb.m. (prosent)
Barnehage	23	22,1 %	81	77,9 %	104	100 %
Grunnskole	20	18,2 %	90	81,8 %	110	100 %
Videregående skole	8	26,7 %	22	73,3 %	30	100 %
Voksenopplæring	12	21,1 %	45	78,9 %	57	100 %
Sykehus	10	22,7 %	34	77,3 %	44	100 %
Rehabilitering	18	26,1 %	51	73,9 %	69	100 %
Annet	7	46,7 %	8	53,3 %	15	100 %

Vedlegg F. Godkjenning av Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Meldeskjema for behandling av personopplysninger about:blank

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Logopedi og natur (masteroppgave)

Referansenummer

145731

Registrert

17.11.2018 av Hanne Kristin Færgestad - hanne.k.fargestad@student.nord.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Logopedi, spesialpedagogikk, tilpasset opplæring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Øystein Lund, oystein.lund@uit.no, tlf: 77645621

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Hanne Kristin Færgestad, hkfaergestad@gmail.com, tlf: 98499422

Prosjektperiode

01.11.2018 - 01.09.2019

Status

04.01.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

04.01.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 4.1.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

Meldeskjema for behandling av personopplysninger about:blank

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 1.9.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Questback er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

2 av 3 02/04/2019, 10:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger about:blank

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Øivind Armando Reinertsen Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

3 av 3 02/04/2019, 10:33